

8719

T. C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE - FİNANSMAN ANABİLİM DALI

TÜRK HOLDİNG İŞLETMELERİNDE
MUHASEBE SORUNLARI

MASTER TEZİ

Beyhan (GÜÇLÜ) MARŞAP

Danışman : Doç. Dr. Orhan SEVİLENGÜL

ANKARA - 1989

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

İÇİNDEKİLER

SAYFA NO

GİRİŞ.....	I,II,III
------------	----------

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK HOLDİNG İŞLETMECİLİĞİ

1. HOLDİNG KAVRAMI.....	1
1.1. Holdingin Tanımı.....	1
1.2. Holding Çeşitleri.....	5
1.2.1. Katılma Dışında Faaliyetinin Olup Olmaması Açısından.....	5
1.2.2. Faaliyetlerin Yönü Açısından.....	5
1.2.3. Holdingleşme Kademeleri Açısından.....	6
2. HOLDİNGLEŞME NEDENLERİ, ANA VE BAĞLI ŞİRKET OLUŞTURMA BİÇİMLERİ.....	7
2.1. Holdingleşme Nedenleri.....	7
2.1.1. Pramitleşme İle Büyük Yatırım Gücü Sağlama.	8
2.1.2. Müesseleşme İhtiyacı.....	9
2.1.3. Fonların Etkin Şekilde Kullanımı.....	10
2.1.4. Riskin Dağıtılması.....	10
2.1.5. Ortak Hizmetlerin Tek Merkezden Yürütülmesi	10

2.2. Ana ve Bağlı Şirketleri Oluşturma Biçimleri.....	11
2.2.1. Ana Şirketi Oluşturma.....	11
2.2.2. Bağlı Şirketleri Oluşturma.....	13
2.2.2.1. Ayrı Şirketlerin Bağlı Şirket Haline Getirilmesi.....	13
2.2.2.2. Ana Şirketin Bağlı Şirketleri Kurması.....	13
2.2.2.3. Bağlı Şirket Hisse Senetlerinin Yeniden Değerlendirilerek Ana Şirkete Aynı Sermaye Olarak Korması.....	14
3. HOLDİNG İŞLETMECİLİĞİNİN GELİŞİMİ.....	16
3.1. ABD ve Avrupa Ülkelerinde Gelişimi.....	16
3.2. Türkiye'de Gelişimi.....	18
4. HOLDİNG İŞLETMECİLİĞİNİN MUHASEBE UYGULAMALARI AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	21
4.1. Muhasebe Organizasyonu AÇısından.....	21
4.2. Finansal Yönetim AÇısından.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

HOLDİNG İŞLETMECİLİĞİNDE MUHASEBE ORGANİZASYONU

1. GENEL OLARAK ORGANİZASYON KAVRAMI.....	24
1.1. Organizasyonun Tanımı.....	24
1.2. İŞletmelerde Organizasyon Yapıları.....	25

1.3. Holding İşletmeciliğinde Organizasyon Yapıları.....	28
1.4. Genel Organizasyon İçerisinde Muhasebenin Yeri ve Önemi.....	31
2. HOLDİNG İŞLETMECİLİĞİNDE MUHASEBE ORGANİZASYONU.....	33
2.1. Holdinglerde Muhasebe Örgüt Yapısı.....	34
2.2. Holdinglerde Bilgi Akış Düzeni.....	36
2.3. Holding Hesap Planı.....	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HOLDİNG İŞLETMECİLİĞİNDE FİNANSAL SORUNLAR

1. HOLDİNG İŞLETMECİLİĞİNDE VERGİ SORUNLARI.....	50
1.1. Kurum Kazancının Belirlenmesi.....	50
1.1.1. İştirak Kazançları.....	51
1.1.2. Örtülü Kazanç Dağıtımı.....	52
1.1.3. Örtülü Sermaye.....	55
1.2. Holdinglerin Halka Açılması.....	57
1.3. Holdinglerde Mal ve Hizmet Transferleri.....	67
1.4. Ana Şirket Giderlerinin Dağıtılması.....	68
2. HOLDİNG İŞLETMECİLİĞİNDE YEDEK AKÇE AYRILMASI İLE İLGİLİ SORUNLAR.....	72
2.1. Genel Olarak Yedek Akçe Kavramı.....	72
2.2. Holdinglerde Yedek Akçe Kavramı.....	75
2.2.1. II. Yedek Akçenin Ayrılması.....	75
2.2.2. Yedek Akçenin Kullanım Yeri.....	76

2.2.3. Mükerrer Yedek Akçe Durumu.....	78
3. FİNANSAL TABLOLARIN KONSOLIDASYONU İLE İLGİLİ SORUNLAR..	79
3.1. Konsolidasyonun Tanımı ve Amacı.....	79
3.2. Konsolidasyon Alanı.....	82
3.3. Konsolidasyon İlkeleri.....	83
3.4. Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenmesinde Kullanılan Yöntemler.....	85
3.4.1. Satın Alma Yöntemi.....	85
3.4.2. Çıkarların Birleşmesi Yöntemi.....	88
3.5. Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenmesi.....	89
4. UYGULAMA	91
4.1. İşletmenin Tanıtımı.....	91
4.2. İşletmenin Finansal Tablolarının Konsolidasyonu....	92
4.2.1. Kapsam Açısından.....	92
4.2.2. Eliminasyon İşlemleri Açısından.....	93
4.2.3. İşletme Konsolide Finansal Tablolarının Gerçeği Yansıtma Durumu.....	93
SONUÇ.....	101
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	104

GİRİŞ

Holdingleşme hareketlerinin, ülkemizde, görülmeye başlamasından bu yana yaklaşık 30 yıllık bir süre geçmesine rağmen, holding şirketler hakkında yeterli yasal düzenlemeler yapılmış değildir.

Holdingleşmelerin; güçlü mali yapıları, istihdam yaratma kapasiteleri ve halka açılarak sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunma yetenekleriyle; ülkelerin ekonomik ve sosyal yapısına etki eden kuruluşlar olduğu bir gerçektir.

Ülkemizde holding şirketlerin hukuki niteliklerini açıkça ortaya koyan, yasal düzenlemeler yapılmamış olmasına rağmen, bu tür şirketlerin sayıları artmakta, ekonomik ve sosyal hayatımızdaki etkileri giderek büyümektedir.

Holding şirketlerin çoğalıp güçlenmesi, özellikle halka açılma yoluyla, sermaye piyasasının gelişmesi açısından önem taşımaktadır.

Birden fazla şirketin hukuki bağımsızlıklarını koruyarak bir ekonomik topluluk oluşturmasının hukuk ve işletmecilik konuları açısından bir takım sorunlar ortaya çıkarması ve bunlar için çözümler geliştirilmesi ihtiyacını duyurması doğaldır.

Ana şirket üst sistemi ile bağlı şirket alt sistemlerinin oluşturduğu holding genel sistemini etkileyen etmenlerden organizasyon ve finansal yönetim konularında holding şirketlerin bir takım güçlüklerle karşı karşıya bulunması bizi, holdingleri bu açılardan, incelemeye yöneltmiştir. -

Ana şirketin bağlı şirketleri kontrol etmesine ve bunlar arasında koordinasyonun sağlanmasına yönelik holdingleşme amacının gerçekleştirilmesi, amaca uygun bir örgütlenmenin ve yeterli bir bilgi akım sisteminin kurulmasına bağlıdır.

Günümüzde etkili bir işletme yönetimi için muhasebe verilerine dayalı finansal bilgilerin gerekliliği ve önemi ortadadır. Hükken birbirinden bağımsız ancak ekonomik açıdan bir bütün oluşturan holdinglerin özellikleri bu bilgilerin ve bunların sürekli akışını sağlayan bir bilgi sisteminin önemini daha da artırmaktadır.

Ayrıca her bir şirketten alınan bilgilerin birleştirilerek topluluğun tümüne ilişkin bilgiler haline getirilmesindeki sorunlar da konuya özellik kazandırmaktadır.

Bu nedenle çalışma Holding Şirketlerin genel organizasyonu, bu organizasyon içinde muhasebe organizasyonun yeri, bilgi akış sistemi ve bilgilerin konsolidasyonu konularında yoğunlaştırılmıştır.

Çalışma üç ana bölümden oluşmakta olup son bölümde işlenen konu ile ilgili olarak bir uygulama yapılmıştır.

Birinci bölümde; genel olarak holding kavramı verilerek şirketlerin holdingleşmeye yönelmelerinin nedenleri ve holdingleşme biçimlerine değinilmiş, Dünya ve Türkiye'deki gelişmeleri ele alınmıştır.

İkinci bölümde genel organizasyon modelleri açıklanmış, holding şirket organizasyonu ve bu organizasyon içinde muhasebe organizasyonu incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise, holdinglerde finansal yönetim konuları üzerinde durulmuştur. Bu bölümde holdingin vergi konuları, halka açılması ve finansal verilerinin bir merkezde birleştirilerek raporlanması

incelenmiş, finansal tabloların - bilanço ve gelir tablosu - konsolidasyonu işlemlerine değinilmiştir. Bu bölümün sonunda holding şirket yapısı gösteren bir iktisadi devlet teşekkülünün bilanço ve gelir tablosu konsolidasyon işlemine tabi tutularak konsolide bilanço ve konsolide gelir tablosu hazırlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK HOLDİNG İŞLETMECİLİĞİ

1. HOLDİNG KAVRAMI

1.1. Holdingin Tanımı

Holding kelimesi, ingilizce "to hold and control" ibaresinde yer alan "hold" kökünden türemiştir (1). Hold kelimesinin Türkçe karşılığı elde tutmak, sahip olmak, hakim olmak gibi anlamlara gelmektedir (2).

Holding kavramı, işletmelerarası bir çeşit ilişkiyi ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. Holdingi, basit olarak bir şirketin bir başka şirketin hisselerine sahip olmasıdır, şeklinde tanımlamak mümkündür. Ancak böyle bir tanım bizi, bir başka şirketin hisselerini herhangi bir nedenle elinde bulunduran her işletmenin bir holding olduğu şeklinde bir sonuca götürebilir. Bu nedenle bu tanım yeterli olmamaktadır.

(1) Reha Poray, "Holdingler", III.Ticaret ve Banka Haftası, Ankara, 13-18 Mayıs 1963, s. 427.

(2) Redhouse, İngilizce - Türkçe Sözlük, Redhouse Yayınları, İstanbul, s. 463.

Holdingi daha kapsamlı olarak değişik biçimlerde ifade eden yazarlar bulunmaktadır. Bu tanımlamalarda holdingi oluşturmanın amaçlarının farklı şekilde ele alındığı görülmektedir.

Tanımların çıkış noktasını oluşturan holding oluşturma amacı;

a. Kontrol etme,

b. Yönetme,

c. Ekonomik bütünlük sağlama,

konularında yoğunluk kazanmaktadır.

a. Kontrol etme amacı

Holding işletme, başka işletmelerin hisse senetlerini elde ederek bu işletmelerin faaliyetlerini kontrolü altına alan bir kuruluştur (3). Bu tanımdaki yaklaşıma göre, holding işletmeciliğinin amacı, sahip oldukları sermaye payları vasıtasıyla diğer işletmelerin faaliyetlerini kontrol etmektir. Böylece holding işletmeciliğinin kontrol etme işlevi ön plana çıkarılmıştır.

b. Yönetme amacı

Holding işletme, esas gayesi, hukuki bakımdan bağımsız olan, birden fazla şirketin biraraya getirilerek, belirli bir yönetim kadrosu tarafından yönlendirilip yönetilmesi için oluşturulan bir kuru-

(3) Peyami Çarıkoğlu, "Türkiye'de Holdinglerin ve Şubeli İşletmelerin Muhasebe Eğitimi Sorunları, II. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, Muhasebe Eğitimi Derneği Yayınları No : 1, İzmir, 1979, s. 121.

luştur (4). Bu tanımda holding işletmeciliğinin diğer işletmeleri yönetme amacı ön plana çıkarılmıştır.

c. Ekonomik bütünlük sağlama amacı

Holding, ekonomik bir bütünlük sağlamak amacıyla bir veya daha fazla şirkete, yönetim ve denetim imkanı sağlayacak oranda katılan şirkettir (5).

Bu tanımda da, hukuki açıdan bağımsız olan holdinge dahil kuruluşların ekonomik ilişkisine dikkat çekilmektedir.

Literatürde holding için, değişik yaklaşımlarla, çeşitli tanımlar yapılmasına rağmen kanunlarımızda tam ve açık bir tanım yoktur. Sadece TTK'nun 466. maddesinin 3. bendinde; "... gayesi esas itibarıyla başka işletmelere iştiraktan ibaret olan holding şirketler..." ibaresine yer verilmiştir. Bu ibaredeki kanunun holding işletmelerin başka işletmelere iştirak etme amacı ile oluşan şirketler olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Tanımın yeterliliğinin tartışılması fazla bir anlam taşımamaktadır. Çünkü Kanun koyucunun asıl amacının bir tanım vermek olduğu söylenemez. Söz konusu ibarede verilmek istenilen; bu holding şirketlerin ikinci yedek akçe ayırmak zorunda olmadıklarıdır.

Bütün bu tanımlamalar doğrultusunda holding işletmelerin özelliklerini biraraya toplayarak bir tanımlama yaptığımızda; Holding, ekonomik bir bütünlük sağlayarak, başka şirket veya şirketlerin sermayelerine, onların yönetim ve denetiminde etkin olabilecek oranda katılan ve hukuken bağımsız olan işletmedir.

(4) Alaattin Alak, *Alaattin Büyükkaya, Holdingler ve Türkiye'de Holdingleşme Hareketleri*, Er-Tu Matbaası, İstanbul, 1975, s. 107.

(5) Nejat Tenker, *Türkiye'de Holdingler ve Vergi Muhasebesi Açısından İncelenmesi*, AİTİA Yayınları, No: 128, Ankara, 1979, s. 12.

Holding topluluğundaki şirketler, hukuki bakımdan birbirlerinden bağımsız oldukları gibi, bunların üstünde yer alan ana şirket de bağımsız bir işletmedir.

İşletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri için sürekli olarak gelişmeleri ve büyümeleri gerekmektedir. Bu gelişme ve genişleme işletmelerin sürekliliklerini sağlamak için vazgeçilmez amaçlarındandır. İşletmelerin sürekli olarak değişen ekonomik ve sosyal çevreye uyum sağlamaları, büyüyip gelişmeleri ile mümkündür.

Bu büyüme ve gelişme, işletmenin satış hacmini, kârını veya pazar payını artırma şeklinde olabileceği gibi bazı ekonomik birleşmeler şeklinde de olabilir. Holdingler, büyümenin sağlayacağı imkanlardan yararlanabilmek amacıyla ekonomik bir bütünlük sağlayarak oluşturulan bir işletmecilik türüdür.

Holdingleşmek için, başka şirket yada şirketlerin sermayesine, o şirket ya da şirketlerin yönetim ve denetiminde etkin olacak oranda katılmak gerekmektedir. Ancak bu katılımın hangi oranda olacağı, sermayesine katılan şirketin hisse senetlerinin dağılımına göre değişiklik gösterecektir.

Matematiksel olarak bir şirketin yönetim ve denetiminde söz sahibi olabilmek için o şirketin hisse senetlerinin yarısından bir fazlasına sahip olmak gerekmektedir. Ancak şirketin hisse senetleri çok geniş bir kitleye dağılmış ise sermayenin % 20-25'ine sahip olmak da yeterli olabilmektedir.

1.2. Holding Çeşitleri

Holding işletmeler çeşitli biçimlerde ayırırma tabi tutulabilirler.

1.2.1. Katılma Dışında Faaliyetinin Olup Olmaması Açısından

Holding işletmenin diğer şirket veya şirketlerin sermayesine katılmaktan başka faaliyetinin olup olmaması açısından holding işletmeleri; saf holdingler ve karma holdingler olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.

Saf holdingler; diğer şirket ya da şirketlerin sermayelerine, onların sadece yönetim ve denetiminde etkin olmak amacı ile katılma şeklinde oluşturulur.

Karma holdingler ise; hem başka bir şirketin yönetim ve denetiminde etkin olmak için hisse senetlerine sahip olmak hem de ticari veya sınai faaliyetlerde bulunmak amacı ile oluşturulur.

Ülkemizde daha çok saf holding diye tanımlanan holding türleri faaliyet göstermektedir. Sabancı Holding, Koç Holding bu türe örnek olarak gösterilebilir.

1.2.2. Faaliyetlerinin Yönü Açısından

Faaliyetlerinin yönü açısından holdingler , yatay holdingler ve dikey holdingler olarak ikiye ayrılabilir.

Yatay holdingler, ana şirketin aynı veya benzer dallarda faaliyet gösteren şirketlere iştirak etmesi ile oluşturulur.

Dikey holdingler ise; ana şirketin belirli bir sektörde birbirinin devamı olan mal ya da hizmet üreten şirketlere iştirak etmesi ile oluşur. Örneğin, bir şirket sadece turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelere iştirak etmişse yatay holdingi; ipliğin üretilmesinden konfeksiyon elbise olarak pazara sunulmasına kadar arada faaliyet gösteren şirketlerin hisselerine iştirak etmiş ise dikey holdingi, ifade etmektedir.

1.2.3. Holdingleşme Kademeleri Açısından

Holdingleri kademeleşme durumlarına göre tek ve salkım holding olmak üzere ikiye ayırabiliriz.

Tek holding, bir şirketin diğer şirketlerin sermayelerine katılması ile oluşur. Bu tip holdinglerde bir tane ana şirket olup diğerleri bağlı şirket durumundadır. Bağlı şirketlerin birbirleri arasında bir üst kuruluş oluşturma pozisyonları yoktur.

Salkım holding türünde ise zirvede bir tane ana şirket, bu şirketin altında doğrudan ya da dolaylı olarak hissesine sahip olduğu bağlı şirketleri vardır. Dolaylı sahiplik ilişkisini aradaki şirketler sağlamaktadır. Bu şirketlere da "ara holding" denilmektedir.

2. HOLDİNGLEŞME NEDENLERİ, ANA VE BAĞLI ŞİRKET OLUŞTURMA BİÇİMLERİ

2.1. Holdingleşme Nedenleri

Hızla gelişen ve büyüyen ekonomilerde faaliyet gösteren şirketlerin varlıklarını devam ettirebilmeleri için rakip firmalar ile sürekli bir mücadele içinde bulunmaları gerekmektedir. Bu mücadelenin etkin bir biçimde yapılabilmesi ise hem finans hem de organizasyon açısından güçlü bir mekanizmaya sahip olmaları ile mümkün olabilir. Tek başlarına piyasada varlıklarını devam ettirmede zorluklarla karşılaşan firmalar biraraya gelerek güçlenmek istemekte, bunun sonucu olarak da değişik büyüme yollarından birini seçmektedirler. Bu büyüme yolları ya işletmelerin kendi imkanları ile finansman sağlamaları ya da birleşmeleri şeklinde olmaktadır.

İşletmelerarası birleşmeler çeşitli şekillerde olmaktadır. Bunlardan Kartel, piyasada tekel oluşturmak amacıyla tüzel kişilikleri ayrı olan şirketlerin aralarında gizli anlaşmalar yaparak oluşturdukları tekelci birliktir. Bu tür birleşmelerde şirketlerin hukuki bağımsızlıkları korunmakta, buna karşılık ekonomik bağımsızlıklarına sınırlar getirilmektedir. Kartelin en önemli özelliği, tüketicilere veya rakiplere karşı örgütlü bir grup olarak ortaya çıkarak kolektif bir satıcı grubu veya kolektif tekel oluşturulmasıdır (6).

(6) İsmet Mucuk, *Modern İşletmecilik*, Der Yayınları, İstanbul 1985, s. 61.

Tröst ise iki veya daha fazla şirketin tekelci güç oluşturmak amacıyla ekonomik bağımsızlıklarını yitirerek, sermaye ve yönetimlerini birleştirmeleridir. Tröste dahil birimler arasında disiplini sağlamak üzere şirketler hisse senetleri güvendikleri bir yere teslim ederler (7). Tröst ilkelerine aykırı davranan şirketin sahipleri hisselerini kaybeder.

Merger (tam birleşme), ayrı ayrı şirketlerin tek bir şirket haline gelmeleri demektir. Bu türde şirketler, ya biri diğerini satın alarak ya da yeni bir şirket kurularak oluşturulmaktadır.

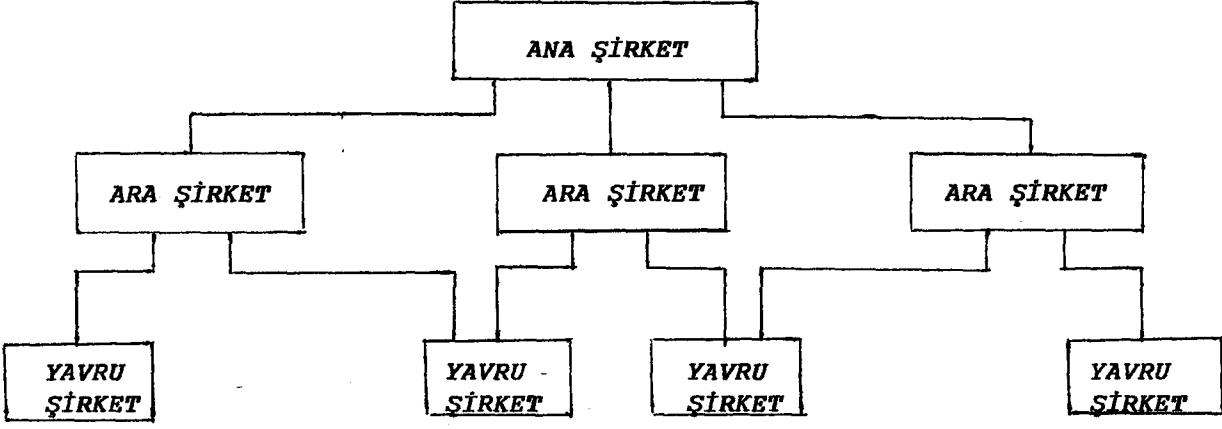
Holdinger ise bir şirketin, diğer şirketlerin hisselerine sahip olması ile oluşturulmaktadır. Ancak hisselerine sahip olunan şirketlerin hukuki bağımsızlıkları devam etmektedir. Bu tür birleşmede bir ana şirket ve ona bağlı şirketler vardır. Ana şirkete "holding şirket" de denilmektedir.

Şirketlerin bir başka şirketin hisse senetlerini yönetim ve denetimde etkin olacak oranda satın alarak holdingleşmeye gitmelerinin çeşitli avantajları olabilir. Bu avantajlar şu şekilde sıralanabilir.

2.1.1. Primitleşme İle Büyük Yatırım Gücü Sağlama

Herşeyden önce bir holding dizgesinde bir ana şirket ve ona bağlı yavru şirketler vardır. Ana şirket bağlı şirketlerinin hisselerine doğrudan sahip olabileceği gibi ara holdinger yolu ile de birden fazla şirketin hisse senetlerine sahip olabilir. Böylece ana şirket az bir sermaye ile büyük sermayeleri kontrol altına alabilir.

(7) Tenker, a. g. e., s. 5.

Bu holding dizgesi daha da karmaşık olabilir. Ana şirket doğrudan yavru şirketlerden birine de ortak olabilir. Bu biçimde büyüme yollarıyla bir şirket, bir veya iki şirket aracılığı ile daha fazla sayıda şirketi kontrol altına alabilir.

2.1.2. Müesseseleşme İhtiyacı

Birbirlerinden bağımsız işletmelerin dıştan gelen etkiler altında dağılma olasılıkları fazladır. Rakiplere karşı etkili olamama, ortaya çıkan zararları karşılayamama v.b. nedenlerle işletmeler dağılma durumunda kalabilirler. Bu durum, şirketlerin merkezi bir örgütün çatısı altında toplanmak suretiyle büyük ölçüde önlenebilir. Böylece birden çok işletmenin faaliyetlerine yön verilerek yönetim ve kontrol tek merkezde toplanmaktadır.

Ayrıca holding dizgesi oluşturulurken çoğu işadama sermayenin tek elden yönetilmesini arzulamakta ve kendi adlarına kurdukları bu merkezi örgütün gelecek nesillerine de geçmesini istemektedirler (8).

(8) Bu isteği işadama Vehbi Koç şu sözlerle ifade etmiştir:

"Holdingleri kurmaktaki maksatlarımdan en mühimi, ölümünden sonra o kadar emekle meydana gelen bir teşkilatı yaşatma arzusudur"

Rüştü Erimez, *Şirketlerde Kâr Dağıtımı, Yedek Akçeler ve Vergileme*,

3. Baskı, Temel Yayınları, İstanbul, 1985, s. 204.

2.1.3. Fonların Etkin Şekilde Kullanımı

Bağımsız ve dağınık haldeki işletmelerin ellerindeki fonları tek tek kullanmaları yerine bunları; bir elden ve daha verimli bir şekilde kullanmaları, büyüme stratejilerinin ve uzun dönemli faaliyet planlarının tek elden yürütülmesinin sağlanması (9), toplam faaliyetlerin kârlılığına devamlılık ve istikrar kazandırması gibi çeşitli nedenler, işletmeleri holdingleşmeye yöneltmiştir.

2.1.4. Riskin Dağıtılması

Holdingleşmenin çeşitli konularda faaliyet gösteren şirketlere ortak olması durumunda; bir sektörde ortaya çıkan herhangi bir olumsuz gelişme sadece o sektördeki şirketi veya şirketleri riske edecek, holding bütününe yaygın olmayacaktır. Bu durumda holding, dar alanda kalan bu riski giderebilecek gücü bulabilecektir.

2.1.5. Ortak Hizmetlerin Tek Merkezden Yürütülmesi

Holdingleşmenin diğer bir avantajı ise kalifiye işgücü kullanımında; tasarruf sağlamasıdır. Her şirketin ayrı ayrı ihtiyaç duyacağı yetenekli ve yetişmiş elemanları holding şirket, merkezde istihdam edip her türlü çalışma şartlarını ve teknik olanakları rahatlıkla verebilecektir. Araştırma - geliştirme, pazarlama ve finansman sağlama gibi faaliyetlerin tek elden yürütülmesi, iş bölümü yapılması, bilgi üretiminde ve diğer konularda yardımlaşma, zaman ve para harcamasında tasarruf sağlayacaktır.

(9) Çetin Tokcan, "Holdingleşmeler", *Sevk ve İdare Dergisi*", Sayı: 115, 1978, s.10.

2.2. Ana ve Bağılı Şirketleri Oluşturma Biçimleri

2.2.1. Ana Şirketi Oluşturma

Holding başka şirketlerin hisse senetlerini elinde bulundurarak o şirketlerin yönetim ve denetimine sahip olmak amacıyla oluşturulan bir işletmecilik biçimidir. Bu nedenle de, Türk Ticaret Kanunu 136. maddesinde Holdingi, şirket türleri arasında saymamıştır. Ayrıca holding ana şirketinin hangi şirket türünde kurulacağı kanunlarımızda belirtilmemiştir. Aslında kanunlarımızda holding ile ilgili T.T.K.nun 466/3 maddesi dışında başka bir belirleme, dolayısıyla de sınırlama yoktur. Bu nedenle TTK. md. 136.da sayılan ticaret şirketleri türlerinden herhangi biri ile holding oluşturulabilir.

Holding, gerçek veya tüzel kişi olabilir. Holdingin gerçek kişi olarak faaliyet göstermesi gerçek kişinin yeteneğine ve hayatının süresine bağlıdır. Sermayenin kalıcılığının sağlanması ve işletmelerin devamlı bir şekilde büyüyebilmeleri için yeni kaynakların bulunması gerekmektedir. Başlangıçta büyük sermaye sağlayabilen bir gerçek kişinin bile bunu sürekli olarak büyütme imkanı sınırlıdır.

Holdingin Limited Şirket şeklinde kurulması, holdingin gelişip büyümesini sınırlar. Çünkü limited şirketler hisse senedi ihraç edemezler (TTK. md. 503). Bu şirketlerin pay senetleri menkul kıymet niteliğinde olmadığı (TTK.md. 518) için tedavül yeteneğine sahip değildir. Ayrıca bu şirket türünde ortak sayısının sınırlı olması halka açılmayı da engellemektedir (TTK.md. 504).

Diğer sermaye şirketi türü olan hisseli komandit şirket türü yapısı itibariyle holding kurulmasına uygun değildir. Komanditler ortağın üçüncü kişilere karşı sorumluluğu yalnızca taahhüt ettiği sermaye ile sınırlı iken, komandite ortağın bütün mal varlığı ile sorumlu olarak (TTK md. 475) topluluğu temsil etmesi, hem topluluk hem de komandite ortak açısından büyük bir risk taşımaktadır.

Holdingin kooperatif olarak kurulması ise; kooperatifin kuruluş amacı ile holdingin kuruluş amacı arasındaki farklılıktan dolayı mümkün olmayabilir. Kooperatifin amacı, ortaklarının meslek ve geçinmelerine ilişkin ihtiyaçlarını karşılıklı yardım ve dayanışma ile sağlamak iken (KK.md. 1), holdingin amacı kâr sağlamaktır. Ayrıca kooperatiflerde her bir ortağın sahip olacağı hisse, kanunda en alt ve üst sınırları dahilinde Bakanlar Kurulunca belirlenen sayıda olduğundan ortak sayısının artmasına imkan vermemektedir. Dolayısı ile kooperatiflerin, holdingin kuruluşu için uygun olmadığı anlaşılmaktadır.

Holdingin anonim şirket şeklinde kurulması holdingin amacına en uygun düşen bir oluşumdur. Çünkü anonim şirketler holding dizgesinin oluşturulmasına imkan tanıyan hisse senetleri ihraç edebilirler ve halka açılabilirler.

Ülkemizde faaliyet gösteren holdinglerin hepsinin anonim şirket şeklinde kurulmasına , anonim şirket özelliklerinin holding şirket özelliklerine uygunluğunun neden olduğu söylenebilir. Ayrıca holdinglerle ilgili hükmün TTK'nun anonim şirketlerle ilgili bölümünde yer almış olması; kişileri, holdinglerini anonim şirket türü ile kurma yolunda yönlendirmiş olabilir.

Holding şirketlerin anonim şirket şeklinde kurulmalarına karşılık, şirketlerin limited şirket türünde kurulmuş olanlarına da rast-

lanmaktadır . Bağlı Şirketlerin yönetim ve denetimini ele geçirmek, ancak onun hisselerine sahip olmakla mümkündür. Ayrıca bağlı Şirketlerin halka açılmasının sağlanabilmesi için hisseleri temsil eden senetlerin, tedavül yeteneğine sahip olan kıymetli evraklardan olması gerekmektedir. Bu durum bağlı Şirketlerin de anonim Şirket olarak kurulmasını daha yaygın hale getirmektedir.

Sonuç olarak; ekonomik sebepler, faaliyet konusunun anonim Şirket tipine uygunluğu, holding iŐletmelerinin anonim Şirket Şeklinde kurulmasını gerekli hatta zorunlu kılmaktadır (10).

2.2.2. Bağlı Şirketleri Oluşturma

2.2.2.1. Ayrı Şirketlerin Bağlı Şirket Haline Getirilmesi

Bunun için önce anaszleŐmesi holdingleşmeye imkan tanıyan bir anonim Şirket kurulmaktadır (11). Kurulan bu Şirket diğer Şirketlerin hisse ve pay senetlerini satın alarak onları bağlı Şirket haline getirmekte ve böylece holding dizgesi oluşturulmaktadır.

2.2.2.2. Ana Şirketin Bağlı Şirketlerini Kurması

Bu tür holdingleşme biçiminde ana Şirket bağlı Şirketlerini kendisi kurmaktadır. Türkiye'de daha çok bu yolda holding dizgesi oluşturulmuştur. Bağlı Şirketin bizzat holding tarafından kurulması ana Şirket ortakları açısından avantajlı olabilir. Ana Şirket az bir

(10) *nal Tekinalp, "Tip Sorunu Açısından Holding Kavramı" İktisat ve Maliye Dergisi", Cilt: 20, Sayı: 12, 1974, s. 448.*

(11) *Tenker, a. g. e., s. 31.*

sermaye ile yeni kurduğu şirkete iştirak ederek, kalan hisseleri için halka başvurabilir. Sermaye piyasasının da canlanmasına yönelik olan bu eğilim, hem holdingin az oranlı iştiraki ile bağılı şirketlerin kontrolünü elinde tutmasına hem de topluluk kârının artmasına ve vergi avantajı sağlamasına imkân verebilmektedir (12).

2.2.2.3. Bağılı Şirket Hisse Senetlerinin Yeniden Değerlendirilerek Ana Şirkete Aynı Sermaye Olarak Konması

Bu biçimde holdingleşmeye gitmek için bağılı şirket hisse senetleri yeniden değerlendirilmekte ve holding ana şirketine aynı sermaye olarak konmaktadır. Bu yöntem ile kayıtlı sermayeleri büyük olan holdingler kurmak mümkün olabilmektedir (13).

Türkiye'de ilk holding kuruluşu, çeşitli ve dağınık haldeki şirketlerin hisse senetlerinin büyük bir kısmını elinde tutan işadamlarının, bu hisse senetlerini aynı sermaye olarak koymak suretiyle, yeni bir anonim şirket kurmaları şeklinde ortaya çıkmıştır (14).

Hisse senetleri yeniden değerlendirilirken değişik yöntemler kullanılabilir. Hisse senetlerinin değeri;

- Öz sermayenin, hisse senedi sayısına bölünmesi,
- Şirket varlıklarının rayiç bedellerinin belirlenmesi, yeniden değerlendirilmiş bu varlıklardan borçlar düşüldükten sonra kalan değerin hisse senedi sayısına bölünmesi,

(12) Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız 3. bölüm "Holdinglerin Halka Açılması".

(13) Ömer Gören, "Holdingleşme Olgusuna Bir Yaklaşım", *Maliye Dergisi*, Sayı: 32, Mart-Nisan 1978, s. 55.

(14) Osman Altuğ, *Holding Şirketlerde Muhasebe Düzeni*, M.Ü. İİBF Yayın No: 375, İstanbul, 1986, s. 23.

- Veya Şirket kârına belli bir kapitalizasyon oranı uygulanması suretiyle belirlenebilir.

Ancak, bu yöntemlerin her biri subjektif unsurlar içermektedir. Ticaret Kanunumuza göre; Hisse senetlerinin değerlemesini yapacak bilirkişilerin genel kurul tarafından seçilmeleri gerekmektedir (TTK md. 289/2).

Kanun, bilirkişileri seçmek için genel kurulda yeterli çoğunluk sağlanamazsa bilirkişilerin mahkemece atanacaklarını hükme bağlamıştır (TTK md. 293). Fakat bilirkişilerin değerlemeyi neye göre yapacaklarına dair kanuni ölçütler yoktur. Bilirkişi olarak seçilen veya atanan kişiler değerlemeyi bilgi ve tecrübeleri çerçevesinde yapmaktadırlar.

3. HOLDİNG İŞLETMECİLİĞİNİN GELİŞİMİ

Sürekli olarak gelişmeye duyulan ihtiyaç, işletmeleri yeni birleşme tipleri aramaya yöneltmiş; daha fazla kâr edebilmek, daha iyi hizmet verebilmek ve rakiplerine karşı piyasada tutunabilmek gibi birçok nedenlerle bugüne kadar değişik birleşme tipleri oluşturmuşlardır. Büyük şirketlerin birbirlerini zarara uğratmadan birlikte çalışma imkanları yaratmak istemeleri, zamanla - birçok aşamaları geçirerek - holdingleri oluşturmuştur. Bu oluşum dünyada ve Türkiye'de farklı biçimlerde ortaya çıkmıştır.

3.1. ABD ve Avrupa Ülkelerinde Gelişimi

Holdingleşme Amerika Birleşik Devletlerinde ve Avrupa Ülkelerinde ihtiyaçlara paralel olarak farklı zamanlarda ve farklı şekillerde ortaya çıkmıştır. Amerika'da ilk olarak 1890'lı yıllarda görülmeye başlanan holdingler, Amerikan ekonomisinde çok önemli roller oynamaya başlamıştır. Bu tarihe kadar şirketler tröstler oluşturarak birlikte çalışabilme imkanları aramışlar, anlaşmalar yapmışlar, yeterli görmedikleri takdirde birbirlerinin hisselerini satın alarak yönetimde karşılıklı denetim sağlamaya çalışmışlardır. Ancak tröstleşme büyük tepkilerle karşılanmış, tekelci sözleşmeleri ortadan kaldırmak için Sherman Yasası çıkarılmıştır (15).

(15) Tenker, a. g. e., s. 14.

Bunun üzerine şirketler başka yollar aramaya başlamışlardır. Sonunda 1888 yılında New Jersey Eyaleti Şirketler Yasasını çıkararak şirketlerin hisse satın almalarını yasal hale getirmiştir (16). Böylece yeni pekçok şirketin holdingleşmesi sağlanmış; bu durum zamanla diğer eyaletlerde de yasal hale getirilerek ABD'de American Telephon and Telgraph Company, United States Steel Corporation gibi dev şirketlerin doğmasına sebep olmuştur. Holdingleşme biçimi olarak da, yaygın bir şekilde, daha önceden var olan bağımsız iki veya daha fazla ortaklığın varlıklarının kontrol ve yönetiminin tek elde toplanması yolu kullanılmış ve en çok bankacılık ve kamu hizmeti alanlarında geniş olarak uygulama alanı bulmuştur (17).

Avrupa'da ise daha çok kartel ve konserler egemen olduğu ve bunların faaliyetlerini yasaklayıcı herhangi bir kanuni hüküm bulunmadığı için holdingleşme daha yavaş gerçekleşmiştir. Avrupa'da holding kurmanın amacı, monopol sağlama ve çeşitli ülkelerdeki fabrikaları tek yönetimde toplamaktır (18).

Genelde Avrupa ülkeleri, kanunlarında holdingleri ayrıntılı olarak düzenlemişler ve tröstleşmeyi önlemek amacıyla yavru şirketlerin, ana şirketin hisse senetlerini satın almalarını yasaklamışlardır.

(16) Hakkı Saydan, *Ticaret Şirketleri Muhasebesi*, Örnek Kitabevi, Bursa, 1986, s. 123.

(17) Altuğ, a. g. e., s. 13.

(18) Altuğ, a. g. e., s. 16.

3.2. Türkiye'de Gelişimi

Dünyada yaklaşık yüzyıllık bir geçmişe dayanan holdingleşme hareketi, Türkiye'de 1960'lı yıllardan itibaren görülmeye başlamıştır. Holdingleşme hareketlerinin dünyadakinden yaklaşık 70 yıl geç başlamasını, ekonomik, sosyal, yasal v.b. nedenlere bağlamak mümkündür.

Holdingleşme hareketlerinden söz edebilmek için her şeyden önce şirketlerin mevcut olması gerekir. Oysa Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilk yıllarda sermaye yetersizliği şirketlerin kurulmasına ve sayılarının artmasına önemli bir engel teşkil etmiştir. Ayrıca söz konusu yıllarda girişimcilik ruhunun da yeterince gelişmemiş olması, özel kesimi şirketleşme olgusundan uzak tutmuştur. Özel kesimin bu imkansızlığı, devletin bir girişimci olarak ekonomik alanda faaliyet göstermesine neden olmuş, bu amaçla statüleri özel kanunlarla belirlenen teşebbüsler kurulmuştur. Söz konusu teşebbüsler yapı ve nitelik itibariyle bazı farklılıklar göstermelerine rağmen, çoğunluğu bir holding kuruluşunun fonksiyonlarını yerine getirebilecek durumdaydı (19).

(19) 1983 yılında çıkarılan 233 sayılı Kanun hükmünde Kararname ile yapı ve statüleri yeniden düzenlenen KİT'lerin hukuki yapı ve nitelikleri farklı olmakla beraber, çoğunluğu müessese, bağlı ortaklık ve iştirakleri ile bir holding kuruluşunun fonksiyonlarını yerine getirmektedirler.

Bunlardan Sümerbank; halı, porselen, ayakkabı ve mensucat gibi faaliyet konuları farklı olan ve ayrı tüzel kişiliğe, sermaye ve yönetim kadrosuna sahip bulunan müessese, bağlı ortaklık ve iştiraklerinin, belirli oranlardaki hisselerine sahip bulunarak, onların yönetim ve denetiminde söz sahibi olan bir holding kuruluşu niteliğindedir. Aynı şekilde Etibank'da madencilik ve metalurji konularında faaliyet gösteren müessese, bağlı ortaklık ve iştirakleri ile holding niteliğinde bir kamu kuruluşudur.

Holdingleşme hareketlerine yasal açıdan bakıldığında; 1960 yılına kadar yürürlükte olan 865 sayılı Ticaret Kanunu, 5421 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ve 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, şirketlerin holdingleşmesine karşı olmamakla beraber, bazı hükümleri zorlaştırıcı nitelik taşımaktaydı.

865 sayılı Ticaret kanununda anonim şirket genel kurullarında; bir hissedarın ne kadar hissesi olursa olsun, oy hakkı on oyla sınırlandırılmıştı (20). Bu hüküm başka şirketlerin yönetim ve denetiminde söz sahibi olmak isteyen şirketlerin holdingleşmesini önleyici bir hüküm niteliğindedi. Ancak daha sonra yürürlüğe giren 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile bu hüküm değiştirilmiştir (21). Buna göre (TTK md. 373) her hisse senedi en az bir oy hakkı vermekte olup bu esasa aykırı olmamak kaydı ile hisse senetlerinin sahiplerine vereceği oy hakkı, esas sözleşme ile belirlenebilecektir. Böylece holdingleşmeyi zorlaştırıcı bir hüküm yürürlükten kaldırılmıştır.

10.6.1949 tarih ve 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununa göre; kurumlar vergisine tabi bir şirketten iştirak kazancı elde eden yine kurumlar vergisine tabi bir başka şirket, elde ettiği bu kârdan dolayı kurumlar vergisi ödüyordu. Bu kanunun atıfta bulunduğu 5421 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 82/1 maddesine göre de, menkul sermaye iradı sayılan iştirak kazançları bir kez de bu kazancı elde eden kurumda stopaja tabi tutuluyordu. Böylece tüzel kişi, hem kurumlar hem de gelir vergisi kesintisine tabi tutulmuş kazançtan tekrar vergi ödemek durumunda kalıyordu.

(20) Hulki Alisbah, "Holdingleşmeler, Kuruluş ve Fonksiyonları", *Sevk ve İdare Dergisi*, Sayı: 44, Nisan 1972, s. 12.

(21) 865 Sayılı Ticaret Kanunu, 9.7.1956 tarih ve 9353 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1473. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

1961 yılında her iki kanunda da değişiklik yapılarak (22) çifte vergilendirme durumu ortadan kaldırılmıştır. Buna göre iştirak kazançları, Kurumlar Vergisi Kanununun 8.maddesi kapsamına alınarak Kurumlar Vergisinden istisna tutulmuştur. Ancak bu istisnadan yararlanmak için de bazı koşullar getirilmiştir. Buna göre iştirak kazancının istisna kapsamına girebilmesi için; bir şirketin, bir başka şirketin sermayesinin yüzde onuna, ya kuruluş yılında ya da bilanço tarihinden en az bir yıl öncesinden beri sahip olması gerekmektedir.

Kurumlar Vergisinde bu değişiklik yapılırken Gelir Vergisi Kanununda da paralel bir düzenleme yapılarak tüzel kişilere dağıtılan iştirak kazançlarına dağıtım yapan şirketin stopaj uygulamaması hükmü getirilmiştir. Böylece bir kazançtan aynı verginin iki kez alınması önlenmiştir.

Son olarak 1.1.1986 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere iştirak kazançları istisna kapsamından da çıkarılarak doğrudan kurum kazancından indirilecek gelirler arasına katılmıştır (23).

Sonuç olarak kurulmaları için gerekli yasal ortamı hazırlanan holdinglerin sayıları giderek artmış ve 1986 tarihi itibariyle ülkemizdeki sayısı 320'ye ulaşmıştır (24).

(22) 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu, 6.1.1961 ve 10700 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmış ve bu kanununun 124. maddesi ile 5421 sayılı kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

(23) 11.12.1985 tarih ve 18955 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 3239 sayılı kanununun 74. maddesi ile KUK 8/1 maddesi kaldırılmıştır.

(24) Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Bilgi İşlem Merkezi, 22.9.1986 tarihi itibariyle.

4. HOLDİNG İŞLETMECİLİĞİNİN MUHASEBE UYGULAMALARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

4.1. Muhasebe Organizasyonu Açısından

Bir ana şirket ile onun yönetimi ve denetimi altında bulunan yavru şirketlerden oluşan holding topluluğunda muhasebe organizasyonunun, tek başına faaliyet gösteren bir işletmeden farklı özellikler taşıdığı bilinmektedir.

Holding topluluğunda yer alan şirketlerin birbirleriyle sürekli olarak, gerek bilgi ve teknik, gerekse mal ve hizmet alışverişinde bulunmaları doğaldır. Bu faaliyetlerin her bir şirkette ayrı bölümler halinde yürütülmesi yerine; bu bölümlerin daha gelişmişinin (finansman bölümü, pazarlama bölümü v.b.) ana şirkette oluşturulması veya bu ortak fonksiyonlardan ayrı bir örgüt eli ile yerine getirilmesi uygun bulunanlar için şirket kurulması (pazarlama şirketi gibi); hem kaliteli eleman istihdam edilmesinde hem de maliyetlerin azalmasında yararlı olacaktır.

Birbirinden farklı muhasebe organizasyonuna sahip bulunan şirketlerin oluşturduğu bir holding topluluğunda, ana şirketin bağlı şirketlerden sağladığı birbiri ile uyumsuz verilerle geleceğe yönelik kararlar alması çok zordur. Elde ettiği bu tür verilere dayanarak aldığı kararların da sağlıklı bir sonuca ulaşmasını beklemek doğru olmayacaktır. Bu nedenle holding topluluğunun, muhasebe organizasyonunu kurarken bu gibi durumları gözönünde bulundurması gerekecektir.

4.2. Finansal Yönetim Açısından

Holding başka şirketlerin hisse senetlerine, onların yönetim ve denetiminde etkin olacak oranda sahip olan ve hisselerden sağladığı kâr payları ana gelirlerini oluşturan bir işletmecilik olduğuna göre bazı konuların diğer işletmelere göre özellik göstermesi doğaldır. Finansal yönetim açısından holdinglerin dönem sonlarında elde ettikleri ticari ve mali kârın hesaplanması bu özelliklerden birini oluşturmaktadır.

Değişik zamanlarda vergi kanunlarımızda yapılan değişikliklerle iştirak kazançlarının diğer kazanç türlerine göre farklı vergilendirme statülerine tabi tutulması, faaliyet gelirlerinin en büyük dilimini oluşturan holdingler için her zaman önemli bir konu olmuştur.

Bu özellikten başka bağlı şirketler arasındaki mal ve hizmet transferleri ve bunların fiyatlandırılmasının aşırı yüksek veya düşük yapılması ticari kazancın tespitinde örtülü kazanç dağıtımı; ana şirket - bağlı şirketler arasında kredi alışverişleri örtülü sermaye kavramlarını gündeme getirmektedir.

Holding topluluğunu oluşturan şirketlerin birbirleriyle mal ve hizmet alışverişinde bulunmaları, özellikle birbirlerinin hammaddesini oluşturan ürünler üreten ve satan şirketlerin yer aldığı topluluklarda; olağan bir durumdur. Topluluk içindeki şirketlerin bu transferlere hangi değerlendirme ölçüsünü kullandıkları topluluk içindeki birimlerde kâr oluşumunun dağılımı bakımından önemli bir konudur.

Bunun yanında ana şirket bağlı şirketlerine bir takım yöne-

tim hizmetlerinde bulunabilmektedir. Holding kurucu ortakları bağılı şirketlerin yönetim kadrolarında yer alarak şirketlerin sözleşmelerinde yer alan hükümlere göre bazı kazançlar sağlayabilmektedirler. Bu kazançların emsallerine göre yüksek olması yine örtülü kazanç dağıtım kavramını gündeme getirmektedir.

Diğer bir özellik de, holding topluluğunu oluşturan bağılı şirketlerden sağlanan bilgiler doğrultusunda hazırlanan ve holding faaliyet sonucu olarak tek bir tablo halinde yayınlanmasına imkan sağlayan konsolidasyon işlemleridir. Konsolide bilanço ve gelir tablosu hazırlanırken bazı kalemlerde eliminasyon işlemlerinin titiz bir şekilde yapılması, meydana getirilen konsolide tabloların faaliyet sonuçlarını daha doğru bir şekilde yansıtmasına imkan verecek ve kamu aydınlatma ilkesine hizmet edecektir.

Holding işletmelerine özgü bu özellikli durumların teori ve uygulamada ne durumda olduklarının ortaya konulması gerekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

HOLDİNG İŞLETMECİLİĞİNDE MUHASEBE ORGANİZASYONU

1. GENEL OLARAK ORGANİZASYON KAVRAMI

1.1. Organizasyonun Tanımı

Yönetim süreci; planlama, organizasyon, koordinasyon ve denetleme aşamalarından oluşmaktadır. Bu sürecin bir bütün olarak başarılı olması, sürecin her aşamasının etkinliğine bağlıdır. Bu nedenle organizasyonun etkin bir şekilde kurulması ve geliştirilmesi de yönetim sürecinin diğer halkaları kadar önem taşımaktadır.

Organizasyon, amaca ulaşmak için koordine edilmiş bir grup insanın birlikte çalışmasıdır (25). Kişilerin ayrı ayrı çalışmasıyla başarılamıyacak faaliyetlerin başarılması için bir araçtır.

Bu tanıma göre organizasyon bir işbirliği sistemidir. Bu işbirliği sistemi fiziki, biyolojik, kişisel ve sosyal öğelerden oluşur. İki veya daha çok kişinin belirli bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelmesi ile bu öğeler sistematik bir yapı oluşturur.

Ayrıca, organizasyon, kabul edilmiş amaçları gerçekleştirmek için fonksiyonların ve sorumlulukların dağıtılması yoluyla kişilerin

(25) Leslie W. Rue, Loyd L. Byors, *Management Theory and Application*, Revised Edition, USA, 1986, s. 137.

düzenlenmesidir (26) şeklinde de tanımlanabilmektedir. Bu yaklaşımda organizasyon, yetki ve sorumlulukların ilgili bölümlere dağıtılarak, amaçların gerçekleştirilmesine yönelik bir düzenleme yapılması olarak ele alınmaktadır.

Genel organizasyon tanımlarından hareketle; işletme organizasyonunu, işletme amaçlarının gerçekleştirilmesi için gerekli olan işletme faaliyetlerinin neler olduğunu tespit etmek ve bu faaliyetleri, kişilerin görev alabilecekleri bölümler halinde düzenlemek şeklinde tanımlamak mümkündür. Her organizasyon bir yapı oluşturacağına göre; organizasyonun başarılı bir şekilde uygulanması ve işlerlik kazanması, organizasyon temelinin uygun bir yapıya oturtulması ile sağlanabilmektedir (27).

1.2. İşletmelerde Organizasyon Yapıları

İşletme organizasyonunu, işletmeyi meydana getiren temel elemanlar ile bu elemanlar arasında, işletmenin amacını gerçekleştirme yolunda kurulan ilişkiler oluşturur. Bu yapıyı oluşturan elemanlar insan ve insandıışı (araç ve gereçler) kaynaklar olmak üzere iki grupta toplanır.

İşletmeyi bir grup insan, araç ve gerecin rasgele bir araya geldiği varlıklar yığını olmaktan kurtaran temel etken, örgüt ve onu çalıştıran yönetim mekanizmasıdır. Bu nedenle örgüt yapısının en iyi bir biçimde kurulması gerekmektedir. (28)

(26) Mehmet Sağlam, *Örgütsel Değişme, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Doğan Basımevi, Ankara 1979, s. 58.*

(27) Zeki Aksan - Sera Özbaşar ve Diğerleri, *Holding Muhasebesi ve Holdinglerin Organizasyon Yapıları, Sermet Matbaası, Kırklareli, s. 84.*

(28) İlhan Cemalcılar ve Diğerleri, *İşletmecilik Bilgisi, Eskişehir İTİA yayını no: 122, Ankara, 1974, s. 113.*

Bir işletmede organizasyon modeli kurulurken işletme biliminde oluşmuş ilkelere ve bunların uygulamaya yansımaya özelliklerinden yararlanılır.

Bu ilkelere özellikle hiyerarşik yapı ilkesi ve bölümlere ayırma ilkesi, örgüt yapısının oluşturulmasında etkili olmaktadır.

Hiyerarşik yapı ilkesi, emir-komuta, kurmay ve fonksiyonel örgütsel yapı sistemlerini yaratmıştır.

Bunlardan emir-komuta örgüt yapısı, bir işletmede farklı kademelerdeki dikey ve yatay ilişkileri gösteren bir yapı türüdür ve yetki kavramıyla özdeştir (29).

Bu yetki, üst ve ast arasında doğrusal bir hat biçimindedir. Bu örgüt tipinin çabuk karar alabilme, sorumluluktan kaçmama, yöneticilerin yetiştirilmesi ve yetki ilişkilerinin açıkça kavranması gibi üstünlükleri vardır. Buna karşılık da yöneticilere aşırı iş ve görev yüklemesi, uzmanlaşmaya imkan tanımaması gibi sakıncalı yönleri bulunmaktadır.

Kurmay örgüt yapısı ise, işletmelerin büyümeleri ve hızla gelişmeleri üzerine uzmanlara ihtiyacın artması sonucu ortaya çıkan bir yapı türüdür. Kurmaylar işletme ile ilgili ayrıntılarla uğraşarak gerekli bilgileri elde etmek, özel yönetim sorunlarına çözüm yolları aramak gibi işlerle uğraşırlar ve yöneticilere önerilerde bulunurlar (30). Yöneticiler bu önerileri yerine getirip getirmemekte serbesttirler. Kurmayların emir verme ve uygulama yetkileri yoktur.

(29) Halil Can ve Diğerleri, *İşletmecilik Bilgisi*, Eskişehir İTİA yayını no: 122, Ankara, 1974, s. 113.

(30) Cemalcılar, a. g. e., s. 122.

Fonksiyonel örgüt yapısında ise kurmayların, alanlarına giren konularda karar verme yetkileri vardır. Uzman kişiler olarak, belirlenen görev alanları dahilinde, önerdiklerini uygulatma imkânına sahiptirler. Örgüt yapısı, bu yapılardan işletmenin özelliklerine en uygun olanı seçilerek veya bu sistemlerin olumlu yönlerinden oluşan karma bir sistem kurarak oluşturulabilir.

Bölmelere ayırma ilkesinin uygulamaya yansması ise; örgüt yapısı oluşturmada; ürün çeşitlerini, müşteri gruplarını ve coğrafi konumları çıkış noktası olarak almak şeklinde olmuştur. Matris, proje ve konglomerat tipi örgütsel yapı sistemleri de bölümlere ayırma ilkesine dayanmaktadır.

İşletmedeki görevler işletme fonksiyonlarına göre; üretim, pazarlama, finans ve personel olarak bölümlere ayrılabilir. Bu şekilde bir ayırım uzmanlaşmaya imkan verir. Ana görev ve faaliyetler bu şekilde bölümlendirilince, bunların işletme içindeki yerleri ve önemleri daha da güçlenmiş olmaktadır. Ancak bu şekildeki bölümlendirme, bölümler arasında yetki sınırları konusunda çatışmalara yol açabilmektedir. Üretilen mal ve hizmetlere göre bölümlendirme yapıldığında, işletmedeki faaliyetler tek veya seri mal veya hizmet temeline göre ayrılmaktadır (31),

Müşteri temeline göre bölümlere ayırma esasında faaliyetler, işletmenin ulaşmak isteyeceği müşteri gruplarına göre düzenlenmektedir.

Matrin yapı ise fonksiyonel yapı ile ürün esasına göre bölümlenmenin üstünlüklerinden yararlanılarak oluşturulmuştur. Matriş yapılar, çeşitli ve farklı müşteri isteklerinin proje veya program adıyla yapılandırılmasıdır. Bu tür yapıda devamlılık vardır.

(31) Cemalcılar, a. g. e., s. 115.

Proje tipi örgüt yapısında ise her bir proje için bir grup oluşturulur. Proje sonuçlandığı zaman gruptaki kişiler tekrar eski görevlerine dönerler. Bu yapıda kişilerin görevi geçicidir.

Konglomerat tipi yapılarda ise birimler birbirlerinden bağımsızdır. Bu tip örgüt yapısında ana birimler, yerine getirdikleri görevler açısından birbirlerinden bağımsızdır. Bu tip örgüt yapısı holding işletmeciliğine uygulanabilmektedir.

Konglomerat örgüt yapısına dahil şirketler, aralarında bir bütünleşme oluşturmalarına rağmen genel merkezde bu işlev kolaylıkla yerine getirilmektedir. Bu düzeydeki bütünleşme tipi yöneticiler arasında yapılan toplantılar yoluyla sağlanmaktadır (32). Bu toplantılarda planlar, bütçeler ve fon talepleri görüşülmektedir.

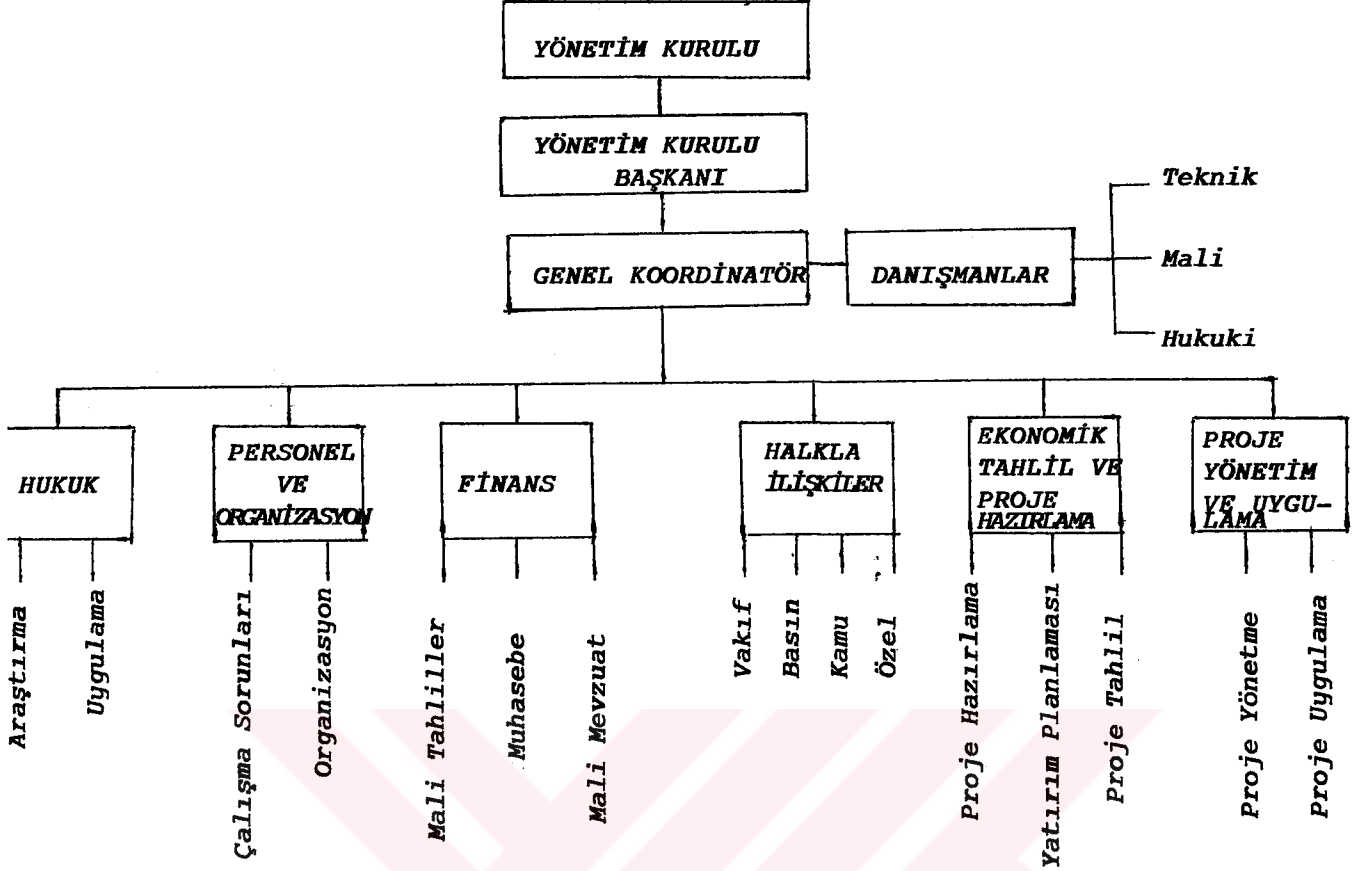
1.3. Holding İşletmeciliğinde Organizasyon Yapıları

Holding ana şirketinin organizasyonu genel olarak gelişmiş herhangi bir şirketin organizasyonuna benzeyebilir. Ancak holding ana şirketinde; diğer şirketlerde bulunan bölümlerin bazılarının bulunması söz konusu olmayabilir.

Eğer holding ana şirketi saf holding türünde ise sınai veya ticari bir faaliyette bulunmayacağından, satınalma, üretim, pazarlama ve dağıtım gibi bölümler işletme organizasyonunda yer almayacaktır. Bunun yerine bağlı şirketlerin çeşitli sorunlarını çözümlenmek amacıyla geliştirilmiş hizmet bölümleri oluşturabilir. Aşağıdaki şemada da görüleceği üzere (şema: 1) - holding ana şirketinin bünyesinde çeşitli hizmet birimleri yer alabilir (33).

(32) Ceyhan Aldemir, *Örgütler ve Yönetimi*, 1985, s. 81.

(33) M. Şükrü Tekbaş, "Holdinglerde Yönetim ve Organizasyon", *Sevki ve İdare Dergisi*, Sayı: 44, Nisan 1972, s. 23.

(Şema : 1)

Holding organizasyon yapısı oluşturulurken holdinge bağlı şirketlerin faaliyet konuları ve faaliyet alanları önem taşımaktadır. Bu nedenle bir organizasyon yapısı hem emir-komuta, hem de kurmay örgüt sistemini bünyesinde toplayabilir. Faaliyet konuları ve faaliyet alanları yönünden benzer özellikler gösteren bağlı şirketler bir koordinatöre bağlanabilirler. Bu şekilde oluşan koordinatörler de genel müdüre bağlanarak organizasyon yapısı oluşturulabilir.

Yine araştırma-geliştirme, hukuk işleri, personel ilişkileri, mali işler gibi bölümler, kurulabilir. Özellikle araştırma-geliştirme, reklam ve hukuk işleri hizmetlerinin merkezden yürütülmesi bağlı şirketlerdeki maliyeti düşürecektir.

Ülkemiz uygulamasından, bu özelliklere uygun, bir organizasyon yapısı aşağıdaki şemada gösterilmiştir (Şema: 2). Şemada da görüleceği üzere örgütte yetkinin, belli bir yönetim noktasında toplanması veya başka örgüt birimlerine dağıtılması amacıyla holdingin üst kademesinde merkezileşmeye gidilmiştir. Üst yönetimin görevleri arasında, uzun dönemli planların yapılması ve faaliyetlerin sürdürülmesi için gerekli stratejileri ve politikaları belirlemek yer almaktadır. Bu strateji ve politikaların belirlenmesine yardımcı olmak üzere üst yönetimde kurmay birimler oluşturulmuştur.

Söz konusu kurmay birimler örgüte uzmanlık alanları ile ilgili olarak destek sağladığı gibi holdinge bağlı işletmelerin genel durumları hakkında bilgilerin toplanmasına ve değerlendirilerek yönetim kuruluna sunulmasına da yardımcı olmaktadır. Bu birimlerin diğer bir önemli görevi de özel bilgi gerektiren konularda genel koordinatöre yardımcı olmaktır. Genel koordinatöre bağlı olarak görev yapan grup başkanlarının bulunduğu yönetim kademesinin temelinde fonksiyonel yapılaşma söz konusu olmakla beraber, daha alt kademelere inildikçe kısmen mal-ürün esasına göre örgütlenmeye gidildiği görülmektedir.

Söz konusu grup başkanlarına bağlı bulunan şirketler, bir alt kademe grup başkan yardımcılarında bağlanarak sorumluluk ve yetki paylaştırılmıştır. Benzer alanlarda faaliyet gösteren şirketlerin aynı grup başkan yardımcısının sorumluluğuna verilmesi de grup başkan yardımcısının sorumluluğuna verilmesi de mal-ürün esasına göre örgütlenmeye gidildiğini göstermektedir. Ancak söz konusu şemada da görüleceği üzere temel örgütlenme esasından sapmalar yapılmış ve bazı şirketlerin sorumluluğu bir grup başkanına verildiği halde, yönetim yetkisi başka bir grup başkanına bağlı, grup başkan yardımcısına veril-

miştir. Bu durum komuta birliği ilkesini bozmaktadır.

Sonuç olarak bağlı şirketler ile ilgili faaliyetler grup başkan yardımcılarında toplanmakta, grup başkan yardımcıları bağlı şirketlerden elde ettikleri bilgileri bir rapor halinde bağlı buldukları grup başkanlarına iletmektedirler. Grup başkanları aldıkları bu bilgileri, genel koordinatörün ihtiyaç duyacağı bilgiler şekline dönüştürerek, genel koordinatöre sunmaktadırlar.

Görüldüğü gibi söz konusu örgüt şeması bir pramidi andırmaktadır. Bu pramitte aşağıdan yukarıya ve yukarıdan aşağıya doğru bir bilgi akışı söz konusu olmaktadır.

1.4. Genel Organizasyon İçerisinde Muhasebenin Yeri ve Önemi

Bir örgüt yapısı içerisinde muhasebe bölümünün yeri, işletmenin büyüklüğüne ve muhasebeye verilen öneme göre değişecektir.

Günümüzde giderek büyüyen ve karmaşık hale gelen işletmelerde başarılı bir yönetim için bazı bilgi ve teknikleri kullanmak zorunlu hale gelmiştir. Artık bir çok işletmede, işletmenin ekonomik ve mali yapısına ilişkin muhasebe verileri olmadan, bunları yorumlanmadan o işletmeyi yönetme imkanı kalmamıştır (34).

Yönetim etkinliğinin denetlenmesi, yatırımların seçimi, satın alma, üretim, satış ve finanslama planlarının yapılabilmesinde muhasebenin sağlayacağı bilgilerden yararlanılmaktadır. Bu nedenle muhasebe işletme yönetiminde çok önemli bir konuma sahip olmalıdır.

(34) Orhan Sevilengül, *Genel Muhasebe*, Savaş yayınları, 1987, s. 3.

Muhasebe işletmeye ilişkin bilgileri işleyip ilgili kişi ve grupların yararına sunma görevi dolayısıyla çok geniş bir çevreye muhatap olma durumundadır. Muhasebe görevini yerine getirirken, hukuki sorumluluktan daha geniş bir sorumluluğu belirten sosyal sorumluluk duygusu ile hareket etmek zorundadır. Muhasebenin böyle bir sorumluluk duygusu ile hareket etmesi halinde, verdiği bilgilerin doğru, tarafsız ve adil olması sağlanacaktır.

Ancak bu şekilde; hem işletme yöneticileri hem de o işletmeyle yakından ilgili gruplar, işletme hakkındaki değerlendirmelerini ve kararlarını sağlam bazlara oturtabilir ve geleceği yönelik planlar yapabilirler.

Bugün muhasebeden beklenen temel fonksiyon, sadece ticari ve mali mevzuat hükümlerinin gereklerine uyarak, geçmişe dönem mali nitelikteki işlemleri kaydetmek değildir. Aynı zamanda işletme yöneticilerinin ileriye dönük planlar ve stratejiler üretmeleri açısından yararlı bilgi ve verileri sağlamaktır.

Muhasebenin söz konusu görevleri gereği gibi yerine getirebilmesi, işletmenin niteliğine uygun biçimde organize edilmesine bağlıdır.

2. HOLDİNG İŞLETMECİLİĞİNDE MUHASEBE ORGANİZASYONU

Bir ana şirketin yönetimi ve denetimi altında, bağlı şirketlerden meydana gelen holding topluluğundaki muhasebe organizasyonunun tek başına çalışan bir şirketten farklı özellikler taşıyacağı bilinen bir gerçektir.

Bağımsız çalışan bir şirkette yönetim kurulu ve genel müdür için gerekli olan bilgilerin muhasebe tarafından sağlanması, bu kişi ve grupların şirketin geleceğine yönelik kararlar vermesi için yeterli olabilmektedir.

Hukuken bağımsız durumdaki işletmelerin bir üst sistem tarafından yönetilmesi şeklinde çalışan holding işletmelerde, alt sistemler durumundaki bağlı şirketlerden üst karar mekanizmasına doğru bilgi akışı, kararların yeterli bir bilgi tabanına oturması bakımından büyük önem taşır. Bu bilgilerin önemli bir bölümü ise bağlı şirketlerin muhasebe birimlerince üretilip işlenerek holding karar sistemine sunulabilir.

Kuşkusuz, muhasebenin üretip işleyeceği bilgileri bağlı şirket yöneticilerinin de, holding yöneticilerinden daha sık aralıklarla alıp, kullanması söz konusudur.

Bu nedenle holding topluluğuna dahil bir şirketin muhasebe bölümünün, hem şirket hem de ana şirket yönetimine gerekli bilgileri sağlaması gerekecektir. Bu durumda birbirinden farklı bilgi ihtiyaçlarının karşılanması söz konusu olacaktır.

Holding topluluğundaki bir şirketi herhangi bir şirketten farklı kıl-
 lan yön, holding ana şirketinin bağlı şirketler yönetimine üst düzey-
 de katılma isteğidir.

Buna göre bütün bağlı şirketlerin muhasebe organizasyonlarını
 bu istek doğrultusunda oluşturmaları bir zorunluluk haline gelmekte-
 dir. Aksi halde holdingin, bağlı şirketlerini gereği gibi kontrol et-
 me imkanı ortadan kalkabilecektir.

Muhasebenin yapısal organizasyonu, muhasebe ile ilgili faali-
 yetlerin belirlenmesi, gruplandırılması, gruplara ayrılan işlerin ka-
 demeler ve kadrolar halinde düzenlenerek aralarındaki ilişkilerin ku-
 rulması ve her kadronun belirli yetkilerle donatılması ile oluşur (35).

Bir muhasebe organizasyonu; hesap çerçevesinin ve hesap planı-
 nın hazırlanışını, değerlendirme ve saptama yöntemlerinin belirlenmesini,
 kavram birliğinin sağlanmasını, finansal tablo modellerinin tek düzen
 şekle getirilmesini kapsamalıdır (36).

2.1. Holdinglerde Muhasebe Örgüt Yapısı

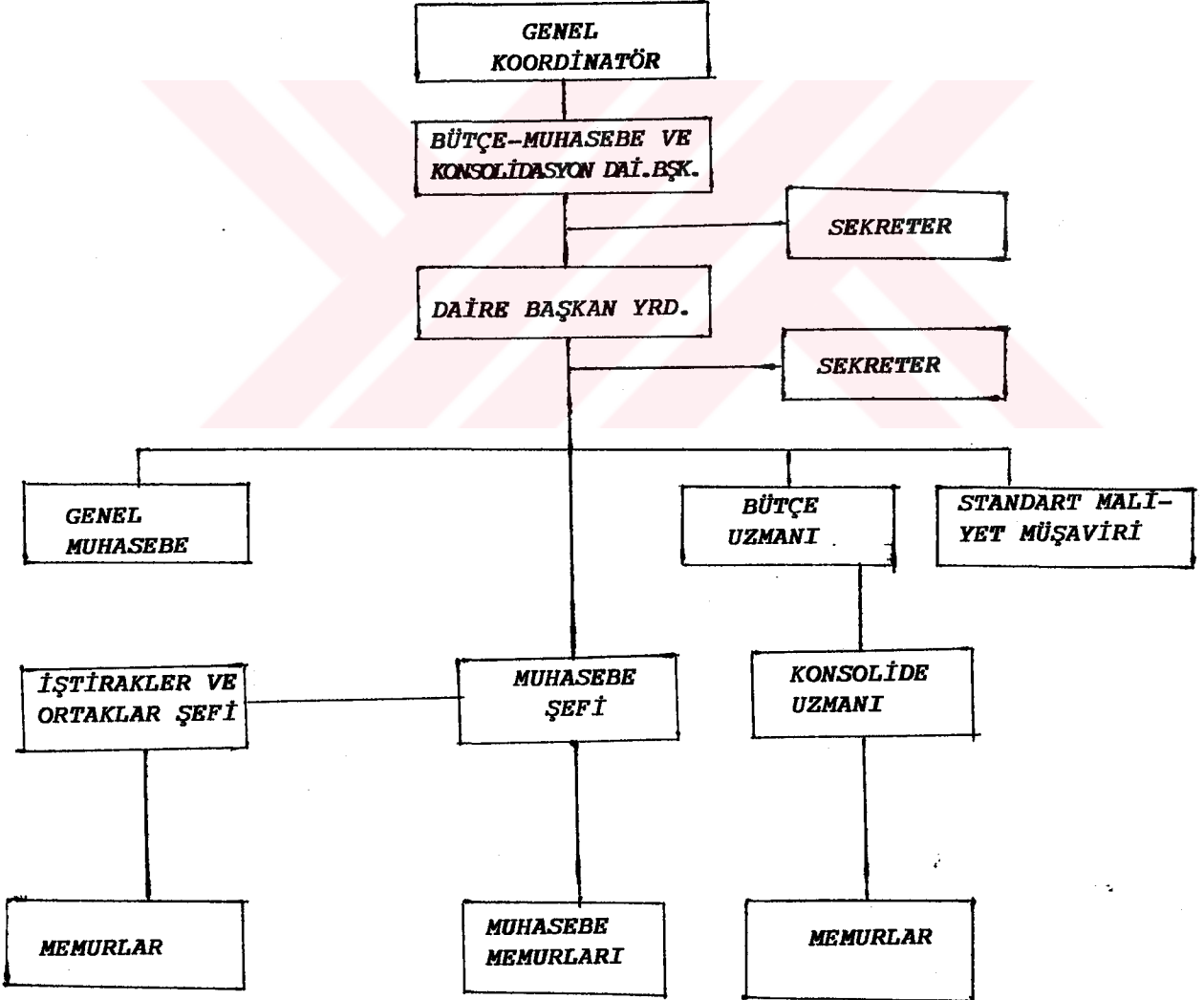
Holdinglerde muhasebe organizasyonu; holdingin niteliğine,
 faaliyet alanına, büyüklüğüne v.b. faktörlere bağlı olmakla birlik-
 te organizasyonda üç ana görevin gözönünde tutulması gerekir:

(35) Fahir Bilginoğlu, **Muhasebe Organizasyonu**, İstanbul Üniversite-
 si, İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü yayın no: 54, İstanbul,
 1988, s. 37.

(36) Remzi Örtün, **Muhasebe Organizasyonu**, Cilt : 1, Gazi Kitabevi Ya-
 yınları, Ankara, 1987, s. 4.

- a. Holding mali işlemlerinin izlenmesi,
- b. Bağlı ortaklık bilgilerinin değerlendirilmesi,
- c. Holding bütününe ilişkin değerlendirmeler, planlamalar ve düzenlemeler yapılması.

Bu ana görevleri yerine getirmek için değişik örgüt yapıları oluşturmak mümkündür. Aşağıda (Şema: 3) ülkemizde faaliyet gösteren bir holdingin muhasebe örgüt yapısı verilmiştir.

Şema : 3

Şemada da görüldüğü gibi, holding genel organizasyon şeması içinde, muhasebe ile ilgili faaliyetler Genel Koordinatöre bağlı alt bölümler halinde yürütülmektedir. Bütçe, muhasebe ve konsolidasyon çalışmaları bir daire başkanı ve yardımcısı gözetiminde sürdürülmekte, bu üst kadroya maliyet ve bütçe uzmanları ile şefler bağlı bulunmaktadır.

Bütçe-Muhasebe ve Konsolidasyon Dairesi, her yıl başında bir iş planı yayınlayarak bu plan doğrultusunda bağlı şirketlerin bütçelerinin incelenmesi, şirketlerin faaliyet sonuçlarının bütçe ile karşılaştırılıp değerlendirilmesi, kârlılık ve genel performanslarının üçer aylık dönemler halinde analiz edilip raporlanması gibi görevleri üstlenmektedir. Adı geçen daire bu görevlerin yanında bir muhasebe organizasyonu olarak, holding şirketinin tüm muhasebe ve finansman işlerini yerine getirmektedir.

Bağlı şirketlerin hesaplarının tek bir hesap planı altında toplanarak birlikteliğin sağlanması için gerekli çalışmaların yapılması ve konsolidasyon çalışmaları da bu Dairenin görevleri arasında yer almaktadır.

Görüldüğü üzere muhasebe örgüt yapısı, yukarıda ortaya konmuş olan ana görevleri karşılayacak biçimde kurulmuştur. Ancak, örgütlenme ilkelerine uygun bir yapılanma olduğu söylenemez.

2.2. Holdinglerde Bilgi Akış Düzeni

Holding topluluğunda bağlı şirketler, birbirlerinden ve ana şirketten hukuken bağımsız olduğundan ana şirketin bağlı şirketlerini etkin bir şekilde kontrol altına alıp yönetmesi ve denetlemesi, ancak iyi bir muhasebe bilgi akış düzeninin kurulması ile mümkün olabilir.

Ana ve bağılı şirketler arasında veri alış verişi bir bilgi akış düzenini oluşturmaktadır. Holding ile bağılı şirketler arasındaki bilgi akışından elde edilen bilgilere göre holding merkezi, şirketlerin faaliyetlerine topluluğun amaçları doğrultusunda yön verebilecektir.

Bu nedenle muhasebenin temel konusunu oluşturan muhasebe olayını temsil eden verilerin, etkili bir şekilde merkeze doğru taşınmasını sağlayacak bir bilgi ve belge düzeninin kurulması gerekmektedir.

Holding merkezi ile bağılı şirketler arasında bir bilgi akış düzeninin kurulmuş olması yanında, istenilen bilgilerin bir takım nitelikleri de taşınması gerekmektedir.

Muhasebe bilgisinin herşeyden önce kullanıcı açısından "amaca uygun" olması gerekmektedir. Yönetim verilen bilgilere göre karar alacaktır. Bir bilginin yanlışlıkla bir kararda kullanılması, bu bilginin "karar ile ilgili" olması anlamına gelemeyeceği gibi, karar ile ilgili bir bilginin kararda kullanılmaması da bu bilginin "karar ile ilgili" olmadığını göstermez (37). Yararsız bilgi üretimi, yararsız maliyet yaratması yanında üst yönetici kadronun zamanlarının israf edilmesine de neden olur. Dolayısıyla üretilebilen her bilgi değil, karar almada yararlanılabilen bilgi sunulmalıdır.

Yine bilgilerin kararlar veya eylem tarzıyla ilgili olması kadar "güvenilir" olması da önemli bir konudur. Bu nedenle güvenilir olarak tanımlanan muhasebe rakamları hakkındaki iddianın niteliğinin

(37) Nalan Akdoğan, Hamdi Aydın, **Muhasebe Teorileri**, G.Ü. İİBF yayını no: 44, A. Ü. Basımevi, Ankara, 1987, s. 274.

açıkça ortaya konulması gerekmektedir (38). Ayrıca bu bilgiler diğer şirketlerin benzer bilgileriyle, aynı şirketin önceki dönemlerdeki bilgileriyle "karşılaştırılabilir" olmalıdır. Üst yönetim için sayısal bilgiler, karar vermede kullanılabilen en etkin verilerdir. Holding yönetimi, bu verilere göre şirketlerin durumunu yorumlayabilecek, vardığı sonuçlara göre planlama yapıp, uygulamaya geçebilecektir.

Etkin bir belge düzeninin sağlanması, muhasebe organizasyonunun önemli bir görevidir ve tüm muhasebe sistemini etkileyen bir unsurdur.

Belge düzeni, oluşturulacak belgelerin gruplanarak işletme içi bilgi akışlarının belirlenmesini kapsar. Kuşkusuz belge düzeni, işletmenin faaliyet konusu, büyüklüğü ve faaliyet hacmine bağlıdır.

Bu bilgi akış düzeni kısmen basılı bildirim formlarının doldurulması, kısmen de şirketlerin hazırladıkları raporların merkeze iletilmesiyle gerçekleşmektedir. Bu bildirim formları sürekli kontrolü sağlamak için aylık, üç aylık, altı aylık ve yıllık dönemler itibarıyla düzenlenebilir.

Bir holding topluluğunda ana şirket, bağlı şirketlerinden, kendisi için önemli olan bazı konularda kısa ve öz bilgiler isteyebilir. Bu konular; bağlı şirketlerin ciroları, faaliyet kârları, dönem kârları, finansman giderleri v.b. kalemlerden oluşabilir.

Muhasebe bölümü, yönetimin istediği bu konulardaki bilgiler için standart formlar geliştirebilir.

(38) Akdoğan, a. g. e., s. 278.

Söz konusu formlar;

- Şirketlerden her birinin faaliyetlerini bir bütün olarak göstermek üzere "şirket bazında" ve

- Konularının her birinin bir bütün olarak sunulması için, şirketlerin sonuçlarının bir arada ve karşılaştırılmalı olarak yer aldığı tablolar şeklinde ve "konu bazında" düzenlenebilir.

Şirketlere göre standart bir form düzenlendiğinde; her bir kalem için aylar itibariyle bütçe ve fiili rakamlar sütunu oluşturulabilir. Faaliyet dönemi boyunca gerçekleşen rakamlar her şirket için aylar itibariyle kaydedilerek; şirketlerin ulaştığı fiili sonuçların bütçe hedefleri ile karşılaştırılmasına ve sapmaların analizine imkan sağlanabilir. Sapma analizi sonuçları, üst yönetime bir kısım kararlar alıp uygulamaya gereğini duyurabilecektir.

Bu amaçlar doğrultusunda şirketler bazında düzenlenmiş olan tablolara bir örnek aşağıda sunulmuştur (Tablo: 1-2).

Konularına göre ayrıca bir ayrıma gidildiğinde ise her bir konuda şirketlerin verileri toplu olarak yer alacaktır. Ayrıca şirketler faaliyet konularına göre de bir sınıflamaya tabi tutulursa; benzer sektörlerde faaliyet gösteren şirketlerin mali durumlarını karşılaştırma imkanı sağlanmış olacaktır.

Muhasebe bilgisinin yönetimde yararlı olabilmesi bunların "zamanında" üretilip sunulmasına da bağlıdır. Yönetim kararı geleceğe dönük olduğundan yönetici bilginin ilgili olduğu tarih ile kararın uygulanacağı tarih arasındaki belirsizlik için bir risk üstlenmektedir. Bilgilerin geç sunulması bu risk alanını genişletir. Örneğin iki ay sonra teslim edilecek bir mamül için elinde son ayın maliyeti bulunan yönetici; 2 ay için, önceki ayın maliyeti bulunan yönetici 3 ay

TABLO: 2

(CİRO)

(MİLYAR TL.)

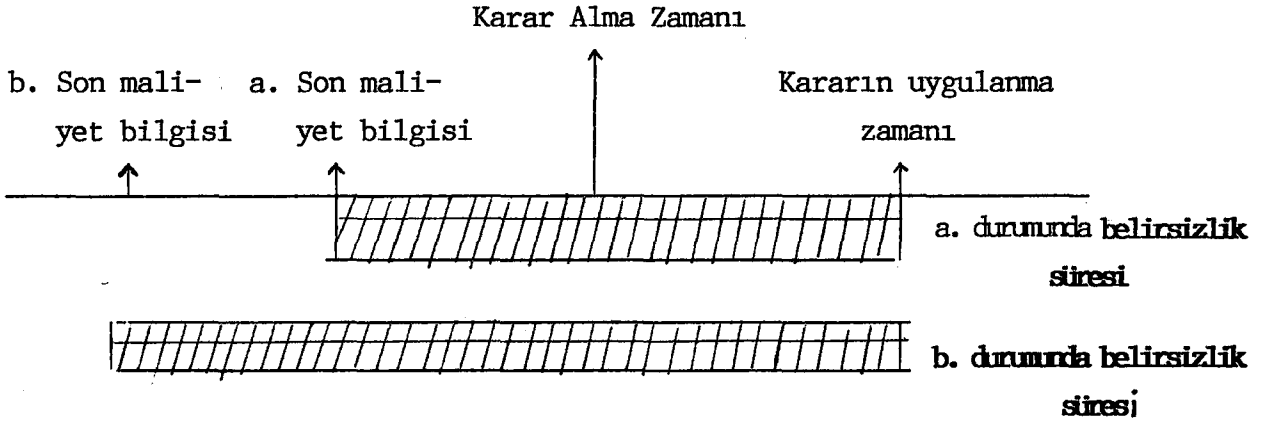
SINAIİ ŞİRKETLERAyıYılıAyıYılı		SAPMA	GERÇEKLEŞME (%)
		BÜTÇE	FIİLİ		
TOPLAM					
A ŞİRKETİ					
B ŞİRKETİ					
C ŞİRKETİ					
D ŞİRKETİ					
.. ŞİRKETİ					
.. ŞİRKETİ					
.. ŞİRKETİ					

(CİRO)

(MİLYAR TL.)

TİCARET VE HİZMET ŞİRKETLERİAyıYılıAyıYılı		SAPMA	GERÇEKLEŞME (%)
		BÜTÇE	FIİLİ		
TOPLAM					
E ŞİRKETİ					
F ŞİRKETİ					
G ŞİRKETİ					
.. ŞİRKETİ					
.. ŞİRKETİ					
.. ŞİRKETİ					

için belirsizlikle karşı karşıyadır. Bu durum şöyle de açıklanabilir.

Gelişen teknoloji ile bilgisayarların muhasebe alanında kullanılmaya başlanması, holding topluluğu için özellikle bilgilerin geçerliliklerini sürdürdükleri süre içinde elde edilebilmeleri açısından önemli bir avantaj olabilmektedir.

Bilgisayarların muhasebe alanında kullanılması, bir yandan bağlı şirketlerde bilginin zamanında üretilip ana şirkete ulaştırılmasını sağlarken, diğer yandan da bu bilgilerin ana şirkette işlenip yöneticiye rapor edilmesini ve oluşturulan bilgi bankasından gerektiği anda ve çok kısa sürelerde yeniden bilgi alınmasını mümkün hale getirmiştir.

Tablo: 1'deki formlar bilgisayara formatlandığında her şirket bu forma göre verilerini kaydedebilir, ana şirkette bu bilgileri istediği anda merkezden sağlayabilir ve kendisi de bu verilere göre şirketler arasında karşılaştırma yapmaya imkan tanıyan formlar hazırlayabilir.

Bir kısım bilgilerin daha çabuk algılanıp değerlendirilebilmesi için grafiklerden yararlanılabilir. Grafiklerin bilgisayarlar aracılığı ile kolayca elde edilmesi ve veri değişikliğinde sıratle düzeltilip

yeniden sunulması mümkündür. Örneğin Tablo: 1'deki rakamsal ifadeler grafik ile daha çabuk algılanır bir hale getirilebilir (Şekil: 1), veya Tablo: 2'deki karşılaştırma da yine grafik kullanılarak daha açık bir şekilde ortaya konabilir (Şekil: 2).

2.3. Holding Hesap Planı

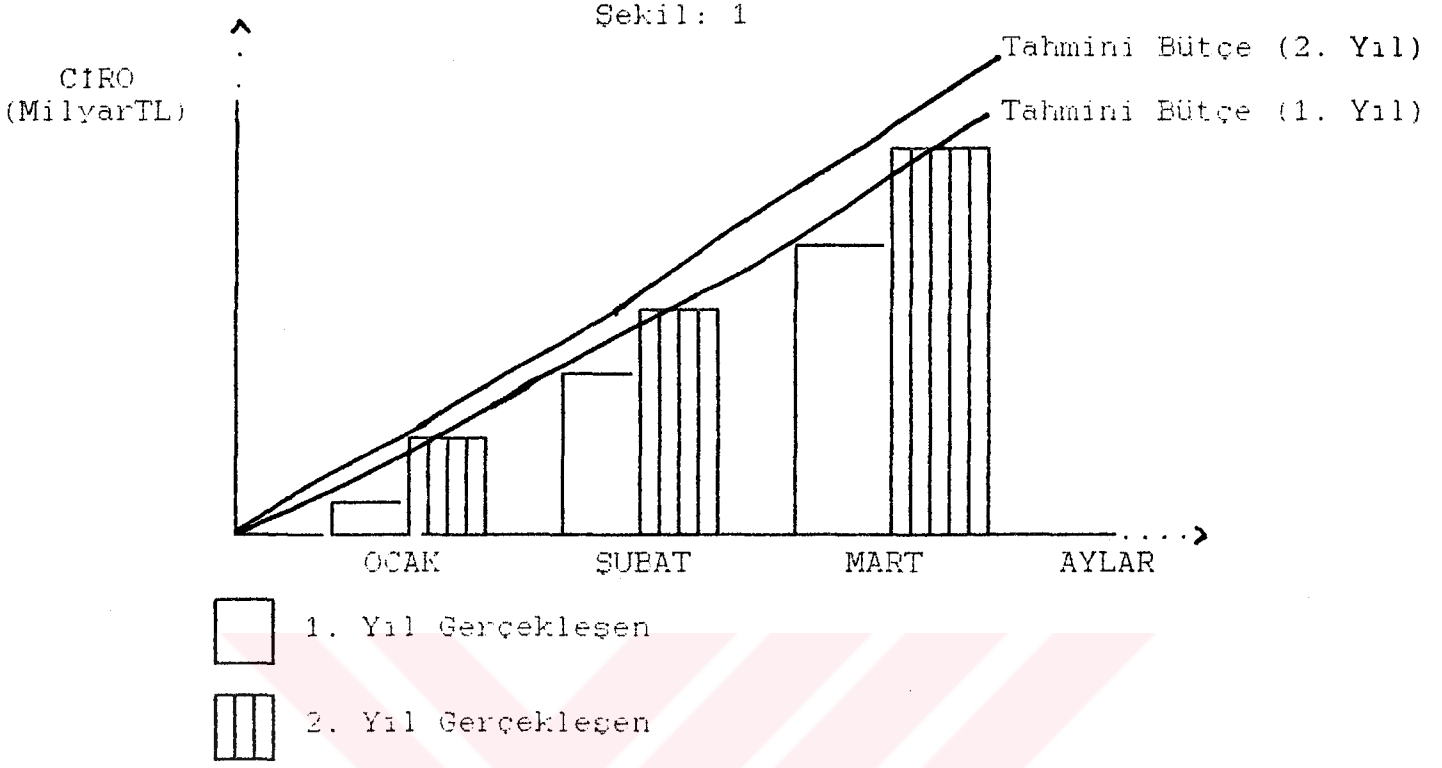
Bir işletmede muhasebenin temel görevi işletme içi ve işletme dışı değer hareketlerinin belirlenmesi ve bunların anlaşılır şekilde ortaya konmasıdır (39).

Muhasebenin bu görevini yerine getirebilmesi için işletmede kullanılan hesapların ve değer hareketlerine ilişkin verilerin kayıtlara geçmeden önce anlamlı bir düzene konulması gerekmektedir. Bu da ancak işletmede tutulan hesapların çeşitli amaçlara göre gruplandırılması ve alt ayrımlarının yapılması ile sağlanır.

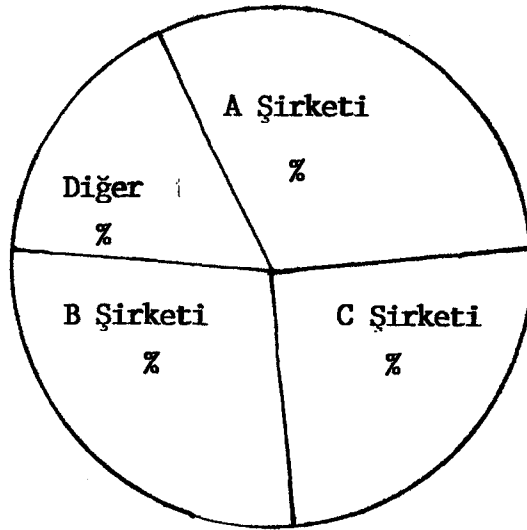
Hesap planı muhasebe organizasyonunun temel unsurlarından biridir. Bir işletmenin yönetimi için gerekli olan ve işletmenin finansal durumunu ortaya koyan tablo ve raporlar, muhasebe kayıtlarından sağlanmaktadır. Bu kayıtların belirli bir düzene göre tutulması, muhasebe verilerinin çeşitli dönemler arasında karşılaştırılmasına imkan vermektedir. Muhasebeden beklenen amaçların gerçekleşebilmesi için kayıt düzeninin istikrarlı bir yapıya sahip olması gerekmektedir.

Bu da ancak kullanılan ana ve yardımcı hesapların, gelişmelere de kolayca uyarlanma esnekliğine sahip olacak şekilde, bir plan dahilinde düzenlenmesi ile gerçekleşebilecektir.

(39) Bilginoğlu, a. g. e., s. 81

Şekil: 2

- ... Yılı Holding toplam cirosunda bağlı şirketlerin payı

Muhasebe kayıtlarına geçirilmesi gereken işletme bilgileri çok çeşitlidir. Bu bilgilerin kaydedilebilmesi için kullanılacak ana ve tali hesapların sayısı ve alt bölümleri işletmenin faaliyet konusuna ve büyüklüğüne göre değişecektir.

Genel olarak hesap planı, işletmede kullanılan hesapların, isimlerinin ve numaralarının bir listesi şeklindedir. Ancak esasta işletmenin genel hesap tarzının bir organizasyonu olup muhasebe düzeninin çatısını oluşturur (40).

Bu nedenle hesap planı, muhasebede kullanılan hesapların sistimli bir şekilde düzenlenmesi ve muhasebe hesaplarının organizasyonunu anlatır. Bu düzenleme ile benzer olayların aynı hesaplarda toplanması sağlanmış olmaktadır. Ayrıca muhasebe işlemlerinin değişik kişiler tarafından yapılabileceği gözönünde tutularak, işletme içi tek düzeni sağlamak üzere, planda yer alan hesapların kapsamı ve çalışma biçimlerini belirten bir açıklama yapılması da başvuru yararlı bir yöntemdir.

Hesap planı hesap grupları, defteri kebir hesapları ve tali hesaplardan oluşur.

Hesap planı hazırlanırken bilanço ve gelir tablosu ile ilişkili olma ilkesine uyulması; hesap planındaki hesapların önce bilanço, sonra gelir tablosu kalemlerini esas alan bir sıralamaya tabi tutularak, bu tabloların analize uygun bir şekilde düzenlenmesi amaçlanmalıdır (41).

Bilançoda aktif hesaplar likidite durumuna göre, pasif hesaplar ise istenme durumuna göre sıralamaya tabi tutulmalıdır. Aktifi

(40) Altuğ, a. g. e., s. 51.

(41) Örten, a. g. e., s. 103.

düzenleyici hesapların ilgili olduğu aktif değerden, pasifi düzenleyici hesapların da pasiften indirilmesi şeklinde bir takdim şekli uygulanmalıdır.

Gelir tablosi ise işletme çalışmalarının açıklıkla ortaya konulabilmesi için, satışlar, satış gelirleri ile diğer gider ve gelir hesaplarının bir düzen içinde sıralanması ile oluşturulmalıdır.

Her işletmenin kendi bünyesine uygun bir hesap planı hazırlayarak onu uygulamaya çalışması genellikle başvuru bir yoldur. Ancak özellikle genel muhasebe hesapları bazında her işletmenin kendi ihtiyaçları için ayrı bir bölümlenme ve sıralama yapması kaçınılmaz bir husus değildir.

Sermaye Piyasası Kurulu'nun (SPK) önerdiği hesap planı, halka açık olmasa da, şirketler tarafından yeni düzenlemelere gerek kalmadan uygulanabilir niteliktedir.

Holdinglede ise şirketlerin hazırladıkları bilanço ve gelir tablolarının konsolidasyonu söz konusu olduğundan bünye içi tek düzen bir hesap planına dayanılması ayrıca önem taşımaktadır.

Holdingin bağlı şirketler yönetimine etkin bir şekilde katılması ve gerekli planlama ve denetleme faaliyetlerini yürütebilmesi, bağlı şirketlerin kullandıkları hesap planlarının tek düzen haline getirilmesi ile mümkün olabilecektir.

Topluluk içinde şirketler arasında sağlanacak tek düzen, muhasebenin yönetime "görme aracı" olma görevini yerine getirecek, ekonomik bütünlüğü ve topluluk içinde görev alan personelin uyumunu kolaylaştıracak, dönemler ve şirketler itibariyle karşılaştırmayı, ve değerlendirmeyi mümkün kılacaktır. Tek düzen uygulama, şirket mali tablolarının konsolidasyonunda da büyük kolaylıklar sağlayacaktır.

Ülkemizde holdinglerin kullandıkları hesap planları isimleri ve tutuluş tarzları açısından sistematik bir gelişme söz konusu değildir. Ancak bir iki büyük holding topluluğu tek tip bir hesap planı uygulama konusunda çalışmalar yapmaktadır. Bu holdinglerden birinin, 1971 yılından bu yana kullandığı hesap planını, artık ihtiyaçlara cevap vermediği gerekçesi ile, yeni bir hesap planı hazırlayarak uygulamadan kaldırmak üzere çalışmalar yaptığı belirlenmiştir. Söz konusu çalışmada; yeni hesap planının 1990 yılından itibaren tüm bağlı şirketlerde uygulanması planlanmaktadır.

Doğal olarak holdinge bağlı şirketler, plandaki tüm hesapları değil, kendi ihtiyaçlarının gerektirdiği hesapları açıp kullanacaktır.

Hesap planının uygulanmasında ve değerlendirme işlemlerinin yapılmasında ortak biçimde hareket edilmesi içinde bir açıklama metni hazırlanmıştır. Ülkemizde holdingler bazında yapılan bu yeni çalışmada hesap planının ana yapısı aşağıdaki gibi düşünülmüştür.

1. AKTİFLER

- 10. CARİ AKTİFLER
- 12. BAĞLI KIYMETLER
- 14. SABİT KIYMETLER (NET)
- 16. GAYRİ MADDİ SABİT KIYMETLER (NET)
- 19. DİĞER AKTİFLER

2. PASİFLER

- 20. CARİ PASİFLER
- 22. ORTA VE UZUN VADELİ BORÇLAR
- 24. SERMAYE
- 26. İHTİYATLAR
- 28. GEÇMİŞ YILLAR KAR VE ZARARI
- 29. DÖNEM KARI / ZARARI

Ülkemizde 1971 yılından itibaren KİT'lerdeki Tekdüzen Hesap Planı ve 1984 yılından itibaren halka açık anonim şirketlerdeki standart hesap planı uygulamalarındaki birikime rağmen, hazırlanan hesap planı,

- kodlama sistemi,
 - analize elverişli bilançoya geçiş imkanı,
- açılarından başarılı bir düzenlemeyi sergilememektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HOLDİNG İŞLETMECİLİĞİNDE FİNANSAL SORUNLAR

1. HOLDİNG İŞLETMECİLİĞİNDE VERGİ SORUNLARI

1.1. Kurum Kazancının Belirlenmesi

Kurumlar Vergi Kanunu'nun 13.maddesinde kurum kazancının belirlenmesine ilişkin olarak Gelir Vergisi Kanunu'na atıfta bulunulmuştur. Söz konusu madde de "Safi kurum kazancının tespitinde Gelir Vergisi Kanunu'nun ticari kazanç hakkındaki hükümleri uygulanır" denilmektedir (42). Buna göre, Gelir Vergisi Kanunu'nun ticari kazançtan indirilecek ve indirilemeyecek gelirlere ilişkin mükerrer 39.maddesi uyarınca ticari kazanç belirlenecektir.

Kurumlar vergisi mükelleflerinin yapısal nitelikleri ve kurumlar vergisinin gelir vergisinden farklı özellikleri dolayısıyla, söz konusu mükellefler Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 14. maddesinde sayılan giderleri de kazançtan indirebileceklerdir. Bunun yanında, gerek kurumun faaliyetiyle doğrudan ilişkili bulunmaması, gerekse Kurumlar vergisi matrahında aşınmaya yol açabilmesi ve rekabet eşitliği açısından yaratabileceği sakıncalar sebebiyle Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 15.maddesinde sayılan unsurların kurum kazancından indirilmesi

(42) Ali Abdullah Doğan, *Vergi Yasaları, Yetkin Yayınları, Ankara, 1986, s. 124.*

ise mümkün olamamaktadır (43).

Özetle, safi kurum kazancının belirlenmesinde, Gelir Vergisi Kanunu'nun, ticari kazancın belirlenmesine ilişkin, esasları ile Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yer alan ilave, indirim ve istisnalar ve diğer mevzuat hükümleri gözönünde bulundurulmaktadır.

Gelir Vergisi Kanunu'nun mikerrer 39.maddesinde belirtilen, Kurumlar vergisine tabi tutulmuş veya üzerinden vergi tevkifatı yapılmış kâr payları (iştirak kazançları) ile Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 15.maddesinde yer alan örtülü sermaye ve örtülü kazanç kavramları holding işletmeciliği açısından önem taşımaktadır.

1.1.1. İştirak Kazançları

Holding topluluğunda, ana şirketin faaliyet gelirinin asıl bölümünü iştirak kazançları oluşturmaktadır. Ayrıca ana şirket bağlı şirketlerine yönetim ve danışmanlık hizmetleri vererek karşılığında belli bir gelir de sağlamaktadır. Bunların dışında faiz gelirleri, kira gelirleri gibi, faaliyet konusu dışında, gelirler elde etmesi de sözkonusu olabilmektedir.

Bu gelirlere karşılık, ana şirketin de faaliyeti süresince katlandığı bir takım giderleri olacaktır. Bu giderlerin önemli bir kısmını personel giderleri oluşturmaktadır. Holding şirkette görevli personelin bir bölümü ; bağlı şirketlerin hukuk, bütçe ve planlama, araştırma ve geliştirme gibi konularda ihtiyaç duyulan bilgilere

(43) Abdurrahman Akdoğan, *Gelir ve Kurumlar Vergilerinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi*, G.Ü. Teknik Eğitim Fakültesi Matbaası, Ankara, 1988, ss. 322-331.

cevap verebilecek uzman kişiler olmak durumundadır. Uzman kişilerin ücretlerinin yüksek olması, bu giderlerin holding şirketteki diğer giderler arasındaki önemini artırmaktadır.

İştirak kazançları, Gelir Vergisi Kanunu'nun mükerrer 39.mad-
desi gereğince, ticari kazancın belirlenmesinde indirilecek gelirler
arasında yer aldığından, holding şirketin esas faaliyet geliri vergi
dışı kalmaktadır.

Holding şirketin esas faaliyet gelirini oluşturan iştirak ka-
zançlarının, kurumlar vergisi matrahının hesaplanmasında dikkate a-
lınmaması sonucu, bu şirketlerin diğer kaynaklardan elde ettikleri
gelirler, çoğu kez, holding gelirlerinin tümünün elde edilmesinde
katlanılan giderleri karşılamaya yetmemektedir. Bu durumda da hol-
ding şirkette kurumlar vergisi matrahı oluşmayabilmektedir.

Giderlerin iştirak kazançları dışındaki gelirlerden büyük ol-
ması durumunda ise indirilemeyen bir takım giderler sözkonusu olmak-
tadır. Bu durum, holding şirketin iştirak kazançları dışındaki ge-
lirlerinin, gelirlerin elde edilmesinde katlanılan giderlere eşit ol-
duğu noktaya kadar devam edecektir.

1.1.2. Örtülü Kazanç Dağıtımı

Örtülü kazanç dağıtımı müessesesi, hukukumuza ilk defa K.V.K.
ile 1950 yılında girmiştir. Örtülü kazanç dağıtımı sermaye şirketle-
rin bünyelerinde oluşan kârları, satış, satınalma, kiralama, ödünç
verme ve benzeri hukuki tasarruflarla, satış bedeli, kira alış be-
deli ve faiz olarak şirketin yönetim ve kontrolünü elinde bulunduran
kişi ve kuruluşlara aktarması olayıdır (44).

(44) Erimez, a. g. e., s. 248.

K.V.K.nun 15.maddesinin 3 sayılı bendinde sermaye şirketlerinin dağıttıkları örtülü kazançların hasılatından indirilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

Aynı karınınun 17.maddesi de örtülü kazanç sayılan durumları belirlemiştir. Buna göre; şirket kendi ortakları, ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek ve tüzel kişiler, yönetimi, denetimi ve sermayesi bakımından dolaylı veya dolaysız olarak bağlı bulunduğu gerçek ve tüzel kişilerle olan ilişkilerinde; benzerlerine kıyasla göze çaracak derecede yüksek veya düşük fiyat veya bedeller üzerinden ya da bedelsiz olarak alım, satım, imalat, inşaat işlemlerinde ve hizmet ilişkilerinde bulunur ve bu sayılanlara bir ek yarar sağlarsa; anılan kişilere sağlanan yararlar,

- benzerlerine kıyasla göze çaracak derecede düşük ya da yüksek bedeller üzerinden kiralama veya kiraya verme işlemlerinde bulunması halinde, bu kişilere sağlanan ek yararlar,

- benzerlerine kıyasla göze çaracak derecede yüksek veya düşük faiz ve komisyonla ödünç para alınıp verilmesi suretiyle bu kişilere sağlanan ek yararlar,

örtülü kazanç sayılacaktır.

Kurumlar vergisine tabi iki şirket arasında benzerlerine kıyasla göze çaracak derecede düşük ya da yüksek fiyatlarla alım-satım veya kiralama yapılması halinde, şirketlerin birinde oluşan kâr diğer şirkete kaydırılmış olmaktadır. Bu kâr diğer şirkette de vergilendirildiği sürece devlet açısından bir vergi kaybı olmayacaktır.

Ancak her kişinin veya kurumun vergi karşısındaki yükümlülülüğü ya da sorumluluğu kendisine özgüdür. Ayrıca gerek gelir veya kazanç tutarları ve gerekse muafiyet, istisna, vergi tarifelerinin dilimleri ve ilgili oranlar karşısındaki durumları ile mükellefiyet

şekilleri bakımından biri diğerinden farklı olabilir. Her kişi veya kurum, kendi gelir veya kazancı dolayısı ile vergi mükellefidir (45).

Holding topluluğunda hem ana şirket - bağlı şirket hem de bağlı şirketler arasında, satın alma, kiralama, borç verme, hizmet sağlama v.b. şekillerle, kazanç aktarımı mümkün olabilir. Topluluğa dahil birimler arası bu tür transferler, topluluğun toplam kazancını değiştirmemekle birlikte, belli koşullarda ödenecek vergi miktarını etkileyebilir. Örneğin, kârlı bir şirketten, zararlı bir şirkete örtülü kazanç sağlama bu şirketin kârından diğer şirketin zararının indirilmesi sonucunu doğurur ve kârlı şirket kanalı ile ödenecek olan verginin azalmasına neden olabilir (46).

Holding ana şirketi, toplulukta yer alan bağlı şirketlere bazı hizmetlerde bulunabilmektedir. Bu hizmetler, bağlı şirketlerin uzun vadeli planlama, mali ve idari organizasyon işleri, proje hazırlama, fizibilite analizleri, piyasa etüdüleri ve pazarlama işleri, hukuk ve vergi danışmanlığı, personel tayini ve yetiştirilmesi gibi konularda olabilir.

Holding ana şirketinin bağlı şirketlerine bu hizmetleri sağlama bir bedel karşılığında olacaktır. Bu bedelin emsallerine göre yüksek olması, bağlı şirketlerin ana şirkete kazanç aktardığı şeklinde değerlendirilebilir.

Yine KVK.nun 17. maddesinin 4.bendinde; şirketlerin ortakları ve bunların yakın akrabalarına (üçüncü dereceye kadar kan ve sıhrî hısımlar dahil), şirketten, benzerlerine kıyasla göze çaracak

(45) Abdurrahman Akdoğan, a. g. e., s. 335.

(46) Vergi diliminin farklı olması durumunda; kârlı iki şirket arasındaki örtülü kazanç aktarımı da, farklı dilimlerden vergilendirme yolu ile, vergi miktarını azaltabilir.

derecede yüksek ücret verilmesi suretiyle bu kişilere sağlanan ek yararlar örtülü kazanç olarak değerlendirilmektedir.

Bir holding topluluğunda bağlı şirketlerin yönetim kurulu üyeleri, müdürleri ve denetçileri ortaklar arasından seçilebilir. Kurucu ortaklar, bağlı şirketler üzerinde daha etkin olabilmek amacıyla yönetim ve denetim kadrolarında yer alabilirler.

Bağlı şirketlerin yönetim veya denetim kadrolarında ortakların yer alması ile bu kişilere bazı ödemeler yapılması söz konusudur. Ayrıca bu ortaklar birden fazla şirkette daha değişik kademelerde görev alabilirler ve her bir şirketten, değişik adlar altında bir takım çıkarlar sağlayabilir. GVK.nun 61/3 maddesi bu tür ödemeleri ücret olarak kabul etmiş ve buna göre vergiye tabi olacağını hükme bağlamıştır. Dolayısı ile ücret olarak sayılan bu tür ödemeler her şirket tarafından gider olarak yazılabilecektir (47). Ancak bu tür ödemelerin KVK 17/4'e göre, emsaline kıyasla yüksek olması örtülü kazanç dağıtımı olarak değerlendirilebilir.

Ancak kanunun ölçü olarak aldığı emsalin neye ve kime göre alınacağı konusunda bir açıklık yoktur. Ölçü olarak fiyatlar alındığında bu fiyatların topluluk içi mi yoksa benzer kuruluşların fiyatları mı olacağı açıklığa kavuşturulmalıdır. Ya da her şirketin belirli bir kalemine oranlama yapılarak emsal tespit edilebilir. Bu oran şirketin sermaye büyüklüğüne bağlanabilir.

1.1.3. Örtülü Sermaye

Örtülü sermaye K.V.K.nun 192 sayılı kanunla değişik 16.maddesinde belirtilmiş olan koşullar çerçevesinde belirlenmektedir. Bu

(47) Tenker, a. g. e., s. 44.

madde hükmüne göre; kurumların aralarında dolaylı ya da dolaysız bir şirket ilişkisi veya sürekli ve sıkı bir iktisadi ilişki bulunan gerçek ve tüzel kişilerden yaptıkları istikrazların, kurumda sürekli olarak kullanılması ve bu istikrazlarla kurumun özsermayesi arasındaki oranın emsali kurumlarınkine kıyasla açık bir fazlalık göstermesi halinde, bu istikrazlar örtülü sermaye olarak kabul edilmektedir. Bu istikrazlar üzerinden ödenen veya hesaplanan faizlerin kurum kazancının belirlenmesi sırasında indirilmesi kabul edilmemektedir.

Bu yasal düzenleme ile kurumlar vergisine tabi kurumlar tarafından kendi öz sermayelerine dahil olan veya dahil olması gerektiği halde, borçlanılmış gibi gösterilen paralara yürütülen faizlerin, kurum kazancından indirilmesi önlenmiştir (48).

Bununla birlikte, sınırlarının uygulama çısından belirlenmesi güç olduğundan, çok bariz durumlar hariç olmak üzere, örtülü sermaye ile ilgili uygulama daha çok takdire dayalı ölçülere dayanmaktadır (49).

Dolaylı ya da dolaysız bir şirket ilişkisi veya sürekli ve sıkı bir iktisadi ilişki deyimleri, holding toplulukları için çok uygun düşmektedir. Holding topluluğunda ana şirket bağlı şirketlerine ya da bağlı şirketler birbirlerine borç verebilir ve bu borca faiz yürütebilirler. Verilen bu borç gerçekte o şirkete sermaye olarakda konulabilir. Ancak bu para borç olarak verilerek hem faiz alınabilir hem de bu faizi veren şirket tarafından gider yazılabilir.

Bu aşamada ana şirketin bağlı şirkete verdiği borcun süresi ve borcun bağlı şirket sermayesine oranı önemlidir. Sürekli sermaye

(48) Akif Erginay, *Vergi Hukuku*, 12, B, Turhan Kitabevi, Ankara, 1986, s. 249.

(49) Kenan Bulutoğlu, *Türk Vergi Sistemi*, C.1.6.B., Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1978, s. 307.

tahsisi olgusu görünmemesi durumunda örtülü sermaye söz konusu olmayacaktır (50). Aksi takdirde bağlı şirket ödediği faizi kurum kazancından indiremeyecektir. Gider olarak yazılan faiz tutarı kurum kazancına ilave edilerek kurumlar vergisine tabi tutulacaktır.

Ancak örtülü sermaye için kıstas alınan koşulların, emsal kuruluşlarla karşılaştırılarak varlığının araştırılmasının ne derece doğru olacağı tartışılabilir. Çünkü her şirketin finansal politikası, riske katılma derecesi ve yöneticilerinin işletmecilik bilgi ve becerileri, diğer şirketten farklılık gösterebilir.

1.2. Holdinglerin Halka Açılması

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 25.maddesinin 3332 sayılı Kanunun 13.maddesiyle değişik şekline göre kurumlar vergisi oranı genelde % 46 olmasına rağmen, kanunde belirlenen şartların mevcut olması halinde 1.1.1987 tarihinden itibaren bu oranın % 30'a kadar indirilmesi ve uygulanması da mümkün olabilmektedir (51).

Kurumlar vergisi oranı'nın indirimli olarak uygulanabilmesi için öngörülen bazı şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Buna göre;

Bir anonim şirketin ödenmiş sermayesinin, bu sermayedeki payları % 1'in altında bulunan ve 200'den fazla ortağa dağılmış kısmı;

- en az % 25 ise % 40,

(50) Danıştay çıkarılan tahvillerin tamamının ana şirket tarafından satın alınmasını sürekli sermaye tahsisi gerekçesi ile örtülü sermaye saymıştır. Danıştay 13.Dairesinin 12.11.1976 gün ve E 1975/1056 sayılı kararı. Karar 1976/39.

(51) Remzi Örtten, **Muhasebe Organizasyonu**, Cilt: 3, Gazi Kitabevi, Ankara, 1987. s. 76.

- en az % 51 ise % 35,
- en az % 80 ise % 30,

oranında kurumlar vergisi ödenecektir.

Ayrıca, Kurumlar Vergisi oranını indirimli olarak uygulayabilen bir anonim şirket, başka bir anonim şirketin sermayesinin en az % 80'ine sahip ise iştirak ettiği şirket de aynı vergi oranlarına dahil olacaktır.

Yukarıdaki indirimli oranların uygulanabilmesi için, hisse senetlerinin % 80'i nama yazılı olup, borsaya kayıtlı bulunması ve sermaye yapısının ortaklar pay defterinden tesbit edilebilmesi gerekmektedir.

Ancak şirketlerin bu kanun hükümlerinden yararlanabilmeleri için kanunun bulunmasını istediği koşulları ilgili hesap döneminin ilk altı ayında gerçekleştirmiş olmaları gerekmektedir.

Böyle bir uygulama Kurumlar Vergisi mükelleflerinin, özellikle A.Ş. şeklinde ve halka açık olarak kurumlaşmasını sağlama amacı gütmektedir (52). Kapalı aile şirketlerini halka açık şirketler haline dönüştürebilmek, şirketlerin finansman ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri yeni kaynaklar sağlamak ve sermaye piyasasını canlandırmak bakımından bu düzenleme önemli sayılabilir.

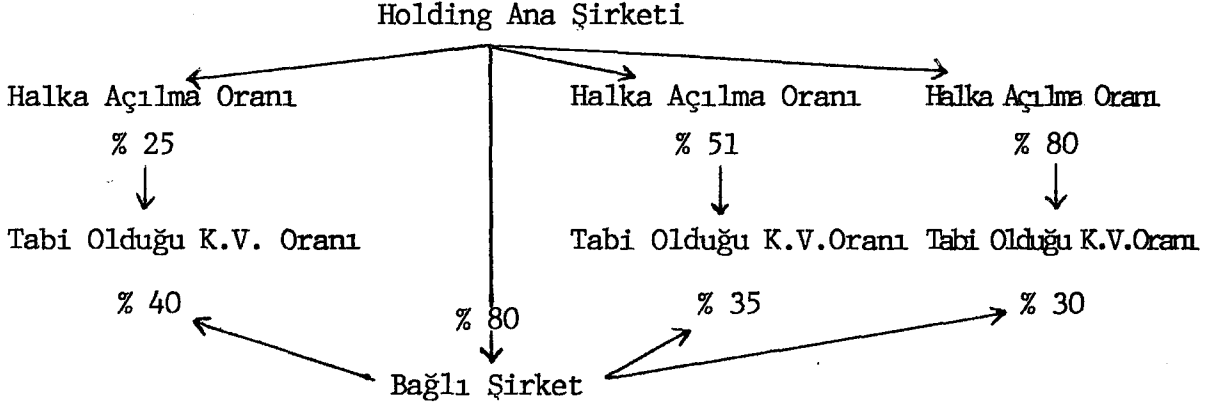
Böyle bir uygulama bir holding topluluğuna uygulanırsa, topluluğun halka açılmasını sağlama yönünde bir özendirme aracı olabilir.

Şöyle ki;

Ana şirket kanunda belirtilen oranlardan herhangi biri ile halka açılmış ve % 80 oranında sermayesine sahip olduğu bir bağlı şirketi

(52) Abdurrahman Akdoğan, a. g. e., s. 291.

var ise, hem ana şirket hem de bağlı şirket aynı oranda kurumlar vergisine tabi olabilecektir. Söz konusu durumu aşağıdaki şekil yardımı ile de ifade edebiliriz.

Ancak saf bir holding topluluğunda ana şirketin elde ettiği işletirak kazançları vergi dışı olduğu ve genelde de bu kazançlar dışındaki vergiye tabi gelirleri, indirilebilecek giderlerini karşılamaya yetmediği için KV. matrahı çıkmamaktadır. Bu durumda ana şirketin halka açılarak direkt olarak daha az kurumlar vergisi verme avantajı olmayabilir.

Ana şirketin halka açılmasının yerine, ana şirketten sonra gelen, holding zincirinin devamındaki şirketlerin halka açılması, holding topluluğu için vergi avantajı sağlayabilir.

Oluşabilecek vergi avantajı aşağıda örnek olaylar esas alınarak incelenmiştir.

(Örnek olaylar K.V.K.num 25.3.1987 tarih ve 3332 sayılı kanunla değişik 25.maddesindeki koşullar çerçevesinde hazırlanmıştır).

Örnek Olay I: A Holding A.Ş. , B A.Ş.nin % 75'ine ve

B A.Ş. de C. A.Ş.nin % 75'ine sahiptir.

B A.Ş. Kurumlar Vergisi matrahı : 120

C A.Ş. Kurumlar Vergisi matrahı : 100

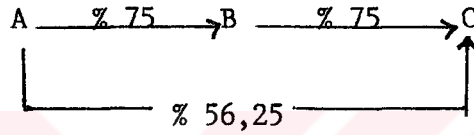
Ticari kâr mali kâra eşit sayılmıştır.

a) Şirketlerden hiçbirisi halka açılmazsa:

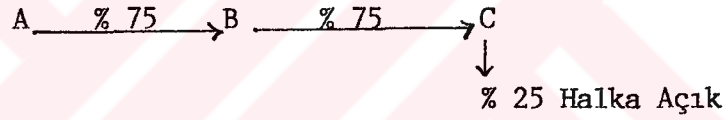
Şirket	KV Matrahı	KV % Oranı	KV Tutar	Vergiden Sonraki kâr	Holdingin Vergi Payı	Holdingin İştirak Kazancı
C	100	46	46	54	25,875	30,375
B	120	46	55,2	64,8	41,4	48,6
					67,275	78,975

Holdin Vergi Payı : $(46 \times 0,5625) + (55,2 \times 0,75) = 67,275$

Holdin İştirak Kazancı: $(54 \times 0,5625) + (64,8 \times 0,75) = 78,975$

b) Sadece C A.S. halka açılırsa:

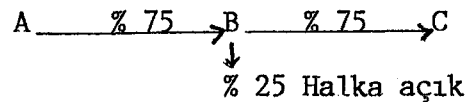

Şirket	KV Matrahı	KV % Oranı	KV Tutar	Vergiden Sonraki Kâr	Holdingin Vergi Payı	Holdin İştirak Kazancı
C	100	40	40	60	22,5	33,75
B	120	46	55,2	64,8	41,4	48,6
					63,9	82,35

Holdin Vergi Payı : $(40 \times 0,5625) + (55,2 \times 0,75) = 63,9$

Holdin İştirak Kazancı : $(60, \times 0,5625) + (64,8 \times 0,75) = 82,35$

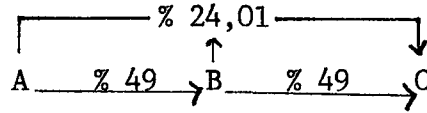
c) Sadece B A.S. halka açılırsa:

Şirket	KV Matrah	KV % Oranı	KV Tutar	Vergiden Sonraki Kâr	Holdingin Vergi Payı	Holdin İştirak Kazancı
C	100	46	46	54	25,875	30,375
B	120	40	48	72	36	54
					61,875	84,375

a) Şirketlerden hiçbirisi halka açılmazsa:

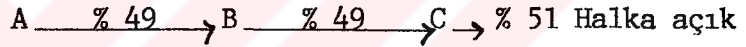
Sirket	KV Matrah	KV Oranı	KV Tutar	Dağıtılabilir Kâr	Holdingin Vergi Payı	Holdingin İştirak Kazancı
C	100	46	46	54	11,0446	12,965
B	120	46	55,2	64,8	27,048	31,752
					38,0926	44,717

Holdingin Vergi Payı : $(46 \times 0,2401) + (55,2 \times 0,49) = 38,0926$

Holdingin İştirak Kazancı: $(54 \times 0,2401) + (64,8 \times 0,49) = 44,7171$

b) Sadece C A.Ş. halka açılırsa :

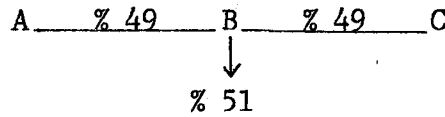

Sirket	KV Matrah	KV Oranı	KV Tutar	Dağıtılabilir Kâr	Holdingin Vergi Kaybı	Holdingin İştirak Kazancı
C	100	35	35	65	8,4035	15,606
B	120	46	55,2	64,8	27,048	31,752
					35,451	47,358

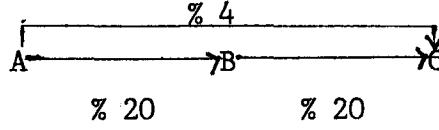
Holdingin Vergi Payı : $(35 \times 0,2401) + (55,2 \times 0,49) = 35,451$

Holdingin İştirak Kazancı : $(65 \times 0,2401) + (64,8 \times 0,49) = 47,3585$

c) Sadece B A.Ş. halka açılırsa:

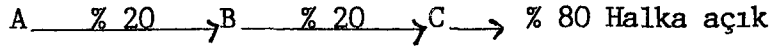
Şirket	KV Matrah	KV Oranı	KV Tutarı	Dağıtılabilir Kâr	Holdingin Vergi Payı	Holdingin İştirak Payı
C	100	46	46	54	11,0446	12,9654
B	120	35	42	78	20,58	38,22
					31,6246	51,1854

Holdingin Vergi Payı : $(46 \times 0,04) + (55,2 \times 0,20) = 12,88$

Holdingin İştirak Kazancı: $(54 \times 0,04) + (64,8 \times 0,20) = 15,12$

b) Sadece C şirketi halka açılırsa :

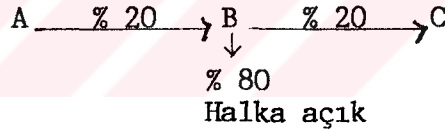

Sirket	KV Matrah	KV Oranı	KV Tutar	Dağıtılabilir Kâr	Holdingin Vergi Payı	Holdingin İştirak Kazancı
C	100	30	30	70	1,2	2,8
B	120	46	55,2	64,8	11,04	12,96
					12,24	15,76

Holdingin Vergi Payı : $30 \times 0,04 + 55,2 \times 0,20 = 12,24$

Holdingin İştirak Kazancı: $70 \times 0,04 + 64,8 \times 0,20 = 15,76$

c) Sadece B A.Ş. halka açılırsa:

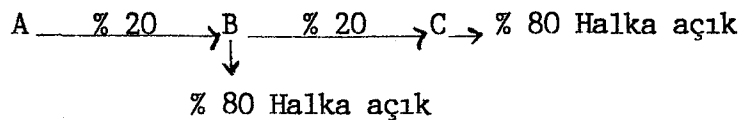

Sirket	KV Matrah	KV Oranı	KV Tutarı	Dağıtılabilir Kâr	Holdingin Vergi Payı	Holdingin İştirak Kazancı
C	100	46	46	54	1,84	2,16
B	120	30	36	84	7,2	16,8
					9,04	18,96

Holdin Vergi Payı : $(46 \times 0,04) + (36 \times 0,20) = 9,04$

Holdin İştirak Kazancı : $(54 \times 0,04) + (84 \times 0,20) = 18,96$

d) Şirketlerden her ikisi de halka açılırsa:

<u>Şirket</u>	<u>KV Matrah</u>	<u>KV Oranı</u>	<u>KV Tutarı</u>	<u>Dağıtılabilir Kâr</u>	<u>Holdingin Vergi Payı</u>	<u>Holdingin İştirak Kazancı</u>
C	100	30	30	70	1,2	2,8
B	120	30	36	84	7,2	16,8
					<u>8,4</u>	<u>19,6</u>

Holdingin Vergi Payı : $(30 \times 0,04) + (36 \times 0,20) = 8,4$

Holdingin İştirak Kazancı : $(70 \times 0,04) + (84 \times 0,20) = 19,6$

<u>Seçenekler</u>	<u>Holdingin Vergi Payı</u>	<u>Holdin İştirak Kazancı</u>
a	12,88	15,12
b	12,24	15,76
c	9,04	18,96
d	8,4	19,6

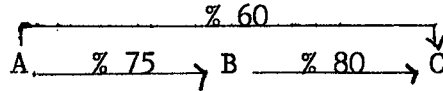
Görüldüğü gibi aynı koşullarda her iki şirkette halka açıldığında daha az vergi vermekte, buna karşılık daha fazla kâr sağlamaktadır.

Örnek Olay IV : A Holding A.Ş. B A.Ş.nin % 75'ine, B'de C A.Ş. nin % 80'ine sahiptir.

B A.Ş.nin K.V. matrahı : 120

C A.Ş.nin K.V. matrahı : 100

a) Şirketlerden hiç birisi halka açılmazsa:

<u>Şirket</u>	<u>KV Matrahı</u>	<u>KV Oranı</u>	<u>KV Tutarı</u>	<u>Dağıtılabilir Kâr</u>	<u>Holdingin Vergi Payı</u>	<u>Holdingin İştirak Kazancı</u>
C	100	46	46	54	27,6	32,4
B	120	46	55,2	64,8	41,4	48,6
					<u>69,0</u>	<u>81,0</u>

Holdingin Vergi Payı : $(46 \times 0,60) + (55,2 \times 0,75) = 78,2$

Holdingin İştirak Kazancı : $(54 \times 0,60) + (64,8 \times 0,75) = 81$

A Holding A.Ş.; sadece B A.Ş.'nin % 25 oranında halka açılması ve B A.Ş.'nin de C A.Ş.'nin % 80'ine sahip olması ile en yüksek vergi avantajını elde etmekte ve böylece daha fazla iştirak geliri sağlamaktadır.

1.3. Holdinglerde Mal ve Hizmet Transferleri

Bir holding topluluğunu oluşturan bağlı şirketler birbirlerinden farklı sektörlerde faaliyet gösterebilecekleri gibi, bir mamulün değişik aşamalarına yönelik üretim ve hizmet faaliyetlerinde de bulunabilirler.

Dikey holdingleşme şeklinde örgütlenen bir holding topluluğunda bir şirket, diğer bir şirketin kullandığı ilk maddeyi üretiyor olabilir. Böylece şirketler birbirleriyle sürekli olarak mal veya hizmet alışverişinde bulunacaklardır. Topluluk içerisinde yapılan bu tür işlemlerde uygulanacak değerlendirme hem şirketlerin faaliyet sonuçlarının doğru olarak ortaya konması hem de vergilendirme açısından önem taşımaktadır.

Eğer bir holding topluluğu topluluk içerisindeki mal ve hizmet alışverişlerinde değerlendirme ölçüsü olarak piyasa değerini uygulatacak olursa, topluluktaki her şirket yaptığı satışlardan dolayı belirli bir kâr elde edecektir. Topluluk dışına satış yapan şirket ise bu satışla ilgili olarak belirli bir riske katlanacaktır. Çünkü satışta ulaşılan fiyat beklediği kâr marjını sağlamayabilir (53). Hatta bu satıştan dolayı zarar edebilir. Ayrıca transfer fiyatının piyasa fiyatı olarak belirlenmesi halinde içerisinde realize olmamış kârlar ortaya çıkacaktır.

(53) Kamuran Pekiner, *İşletme Denetimi*, İ.Ü. İşletme Fakültesi, Muhasebe Enstitüsü Yayın No: 37, İstanbul, 1984, s. 239.

Eğer bir holding topluluğu, topluluk içerisindeki mal ve hizmet alışverişlerinde değerlendirme ölçüsü olarak maliyet fiyatını kullanacak olursa, mal ya da hizmeti satan şirket açısından kâr ortaya çıkmayacaktır. Kâr, holding dışı bir işletmeye satış yapan bağlı şirket hesaplarında oluşacak, böylece realize olmamış kâr ortaya çıkmayacaktır. Ancak bu durumda da şirketlerin kârlılığı ortaya konarak bir değerlendirme yapma imkanı olmayacaktır.

Birbirlerine ekonomik yönden bağımlı olmayan işletmeler arasındaki mal ve hizmet alışverişlerinde kullanılan değerlendirme ölçüsü genellikle piyasa fiyatıdır.

Bir holding topluluğunda bağlı şirketler arasındaki mal ve hizmet alışverişlerinde kullanılacak transfer fiyatının piyasa fiyatı olarak belirlenmesi halinde, finansal tablolarını konsolide ederken realize olmamış kârların elimine edilmesi gerekecektir. Transfer fiyatı olarak maliyet ölçü alınırsa konsolide tabloların hazırlanmasında kâr kalemleri için eliminasyon gerekmeyecektir.

1.4. Ana Şirket Giderlerinin Dağıtılması

İşletme, faaliyeti süresince gelir elde etmek amacıyla bir takım giderlere katılmak zorundadır. İşletme giderlerinin oluşumu, işletme türüne göre farklılık göstermektedir. Sınai işletmelerde üretim ve satış ile ilgili giderler daha ağırlıklı iken, bir hizmet işletmesinde ağırlık genel yönetim giderlerine kaymaktadır.

Holding topluluğu içinde ana şirket, hizmet işletmesi olarak faaliyet göstermektedir. Saf holding türünde faaliyet gösteren bir şirketin asıl amacı diğer şirketlerin yönetim ve denetiminde söz sahibi olmaktır. Fakat aynı zamanda, bağlı şirketlerinin mali, hukuki,

idari ve ticari konulardaki ihtiyaçlarına cevap verebilecek hizmetleri sağlamak da faaliyet konuları arasında sayılmaktadır.

Bu hizmetler;

- Araştırma ve geliştirme,
- Finansman temini,
- Pazarlama ve dağıtım ,
- Yatırım projelerinin hazırlanması,
- Hedeflerin belirlenmesi,
- Plânlama,
- Örgütlenme ve kararların uygulanması,
- Bilgisayar hizmetleri,
- Sevk ve idare,
- Mali revizörlük ve vergi danışmanlığı,
- Halkla ilişkilerin düzenlenmesi,
- Personel temini ve eğitimi,
- Muhasebe organizasyon ve kontrolü,
- Hukuk danışmanlığı

konularında olabilmektedir.

Holding ana şirketi çeşitli yöntem ve ölçülerle bu hizmetlerle ilgili olarak yaptığı giderlerini bağlı şirketlerine dağıtmaktadır. Yapılan hizmetin bedeli için fatura düzenlenebileceği gibi, dönem sonlarında gider payları için dekont da gönderilebilmektedir.

Dekont gönderildiğinde, giderlerin bağlı şirkete ait olduğu kabul edildiğinden ana şirketin kâr-zarar tablosunda buna ilişkin gelir ve gider kalemleri yer almayacaktır. Hizmet faturası düzenlendiğinde ise holding ana şirketi kâr-zarar tablosunda hizmete ilişkin gelir ve gider kalemlerini ayrı ayrı gösterecektir. Ancak görülen

hizmetin fatura edilmesi konusunda, hizmet bedelinin belirlenmesi önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Giderlerin dağıtım yolu seçildiğinde, payların belirlenmesinde;

- bağlı şirket ciroları,
- bağlı şirket sermaye payları,
- hizmetin yapıldığı gün sayısı, v.b. dikkate alınabilmekte veya belirli bir yüzde uygulanabilmektedir.

Dağıtılan giderler bağlı şirketlerin kâr-zarar hesaplarına geçerek onların dönem kazançlarını etkilemektedir.

Ancak holding şirket giderlerinin bağlı şirketlere dağıtılıp dağıtılmaması konusu tartışılabilir. Holding ana şirketi vergi kanunlarında ayrı hükümlere tabi değildir. Genellikle anonim şirket şeklindeki kurulan, tüzel kişiliği olan ve vergi kanunları karşısında bağımsız bir nitelik taşıyan kurumlardır. Her bağımsız tüzel kişilik tarafından yapılan giderler de o tüzel kişiliğe ait olduğuna göre (54) holding şirketin giderleri de kendisine ait olmalıdır. Dolayısı ile ana şirketin faaliyetleri sonucu katlandığı giderler de kendi gelirlerinden indirilmelidir. Ayrıca holding şirket kazançlarının büyük bir kısmını oluşturan iştirak kazançlarını kendi kazançlarından indirebildiği için mali bilançoları genellikle zararlarla kapanmaktadır. Dolayısı ile zararlarını bir sonraki yıl mahsup etme imkanı da olmamaktadır. Giderlerini bağlı şirketlerine aktararak onların matrahını azaltabilmekte, böylece mahsup işlemini bağlı şirketlere yaptırmış olmaktadır.

(54) Sacit Basmacı, "Holding şirket giderlerinden yavru şirketlere pay verilmesi olayının düşündürdükleri", *Yeni İş Dünyası*, Mart 1980, Sayı : 5, s. 30.

Yine holding ana şirketinin yaptığı giderlerin hangi bağlı şirketi ilgilendirdiği ve gerçek miktarının ne kadar olduğunu belirlemek kesin olarak mümkün olmayabilir. Ayrıca dağıtım konusunda hiç bir yasal düzenleme olmadığından her şirket kendine göre dağıtım yapabilecektir.

Bir holding ana şirketinin sermayesini işletmek ve bağlı şirketlerine hizmetler götürmek gibi iki ana faaliyeti vardır. İştirak kazançları, yatırılan sermayenin karşılığıdır. Dağıtılan giderler ise yapılan hizmetin bedeli veya maliyetidir. Vergi hukukunda giderlerin ilgili oldukları şirketin hesaplarına intikal ettirilerek dönem sonucunun doğru bir şekilde belirlenmesi gerektiği kabul edilmiştir (55). Holding şirketin yapmış olduğu giderler de bağlı şirketleri ilgilendirdiğinden, bu giderlerin bağlı şirket hesaplarına aktarılması gerekmektedir. (Konuya böyle yaklaşım holding şirketin gördüğü hizmetin maliyeti sayılan harcamaları üzerine bir kâr payı eklemesi de düşünülebilir).

Bağlı şirketler holding şirketin kendilerine yapmış olduğu hizmetleri, başka şirketlere yaptırmış olsalardı, buna ilişkin hizmet faturasını gider yazabileceklerdi. Bu hizmetlerin holding ana şirketi tarafından yapılmasının sonucunu değiştirmemesi gerekir.

Ayrıca her bağlı şirketin bünyesinde uzmanlaşmış departmanların bulunması ve nitelikli uzman kişilerin istihdam edilmesi, her şirkette önemli maliyetler yaratır. Tek tek çok pahalı olan bu hizmetlerin tek elden daha ucuz ve kaliteli olarak yapılması ile şirketler, bunlardan daha kolay ve daha ucuz yararlanma imkanına kavuşacaklardır. Dolayısıyla ile holding bünyesinde oluşturulan bu departmanların

(55) *Basmacı, a. g. e., s. 33.*

faaliyetleri ile oluşan giderlerin, bağlı Şirketlere dağıtılmasından daha doğal bir durum olamaz.

Sonuç olarak holding ana Őirket giderlerinin bağlı Őirketlere dağıtılması gerektiği uygulamada kabul edilmektedir. Holding tarafından verilen bu tűr hizmetlerin bağlı Őirketlere gider yazılabilmesi için:

- hizmetin mutlaka verilmiş olması,
- kesilen faturada hizmet tűrtűnűn ayrıntılı olarak belirtilmesi,
- tek faturada, birden fazla hizmet bedelinin birarada yer alması halinde ise, her hizmet bedelinin ayrı ayrı gűsterilmesi gerekmektedir.

Ancak bu koŐullar dođrultusunda bađlı Őirketler, holding ana Őirketi tarafından kesilen fatura bedelini gider olarak kayıtlarında gűsterebilirler (56).

Kanıımızca, bağlı Őirketlerin herbirinde ayrı ayrı yapılacakken, maliyeti dűŐirme endiŐesi ile, holding Őirkette toplanan hizmet birimlerinin giderlerinin; bu gider yeri anlayıŐı içerisinde toplanıp, uygun anahtarlarla dağıtılması, buna karŐılılık, holding Őirketin yűnetim ve denetim giderlerinin kendisinde bırakılması kiŐilik kavramına uygun olacaktır.

2. HOLDİNG İŞLETMECİLİĞİNDE YEDEK AKÇE AYRILMASI İLE İLGİLİ SORUNLAR

2.1. Genel Olarak Yedek Akçe Kavramı

Yedek akçeler sermaye Őirketlerinin dűnem kârlarından ayırdık-

(56) Tekbaş, a. g. m., s. 23

ları ve şirket bünyesinde çeşitli amaçları gerçekleştirmek için kullandıkları dağıtılmamış kârlardır (57).

Dönem kârından yedek akçe ayrılmasının çeşitli amaçları bulunmaktadır. Bu amaçlar (58);

- Muhtemel zararların karşılanması,
- İşsizliğin önüne geçmek için gerekli önlemlerin alınması,
- Kârın olmadığı dönemlerde düzenli kâr dağıtımına imkan sağlanması,
- Otofinsman imkanının sağlanması,
- Enflasyonun, dönem kârını olduğundan yüksek göstererek, sermayenin azalmasına yol açmasının engellenmesi v.b. olarak sıralanabilir.

Sayılan bu tür nedenlerden dolayı yedek akçeler şirketlerin bünyelerinde önemli ve özellikli bir yer tutmaktadır.

T.T.K. yedek akçe ayıracak şirketleri belirtmiştir. Kanunun, 466.maddesinde, anonim şirketleri ve bu maddeye atıfta bulunan 534. maddesi yolu ile de limited şirketleri kanuni yedek akçe ayırma konusunda zorunlu tutmuştur. Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler için ise böyle bir zorunluluk yoktur.

Yedek akçeler kanunen ayrılması zorunlu olan yedekler dışında isteğe bağlı olarak da ayrılabilirler. Özetle, oluşturulabilecek yedek akçeler şu başlıklar altında toplanabilir (59):

A. Kanuni Yedek Akçeler

(57) Mehmet Gür, "Sermaye Şirketlerinde Yedek Akçeler ve Ayrılma Esasları" *Mali Sorunlara Çözüm Dergisi*, Mart 1985, s. 18.

(58) Akdoğan ve Tenker, a. g. e., s. 69.

(59) Gür, a. g. m., s. 18.

- .I. tertip kanuni yedek akçeler
- .II. tertip kanuni yedek akçeler
- . Özel kanuni yedek akçeler
 - Emisyon primleri
 - İptal edilen hisse senetlerinden elde edilen fazlalıklar
- B. İhtiyari Yedek Akçeler
- C. Olağanüstü Yedek Akçeler

Kanuni yedek akçeler, TTK. md.466 hükmü gereğince ayrılmalari zorunlu olan yedeklerdir. Bunlardan I.kanuni yedek akçe, aynı madde- nin birinci fıkrasında belirtilmiş olup; her yıl safi kârın yirmide biri, ödenmiş sermayenin beşte birine ulaşınca kadar ayrılmaktadır.

Madde hükmüne göre I.tertip kanuni yedek akçe o yıl kâr var ise ayrılmakta, geçmiş yıl kârlarından I.tertip yedek akçe ayrılma- mamaktadır.

II. tertip kanuni yedek akçe ise, TTK'nun 466.maddesinin 2.fık- rası 3 numaralı bendine göre ayrılmakta olup; safi kârdan % 5 kâr pa- yı ayrıldıktan sonra pay sahiplerine ve kâra katılan diğer kişilere dağıtılmasına karar verilen kısmın onda biri olarak hesaplanır.

Bu yedek akçenin ayrılabilmesi için kâr dağıtımına karar ve- rilmiş olması gerekmektedir. Kârın o yıl elde edilmiş olmasının veya geçmiş yıl kârından dağıtım yapılacak olmasının hiçbir farkı yoktur. Önemli olan kâr dağıtım kararının verilmiş olmasıdır.

Emisyon primleri ve iptal edilen hisse senetlerinden elde e- dilen fazlalıklar da I.tertip kanuni yedek akçelere eklenmesi zorun- lu olan tutarlardır.

İhtiyari yedek akçeler ise sermaye şirketlerinin TTK. md 467

hükmine dayanarak ana sözleşmelerinde belirtmek kaydıyla ayırabildikleri yedeklerdir. Şirket ana sözleşmesine ihtiyari yedek akçe ayrılacağı hükmünü koymuş ise, ihtiyari yedek akçe ayrılmadan kâr dağıtımını yapılamaz (TTK md.469).

Olağanüstü yedek akçeler de şirket bünyesinde belirli gayeleri gerçekleştirmek maksadıyla genel kurul kararıyla oluşturulabilen yedeklerdir. Dağıtılmayarak şirkette bırakılan kârlar, bu tür yedek akçelere örnek olarak verilebilir.

2.2. Holdinglerde Yedek Akçe Kavramı

2.2.1. II. Yedek Akçenin Ayrılması

Kanunlarımızda holdinglerle ilgili tek hüküm, TTK.md.466'da yedek akçelerle ilgili bölümde yer almaktadır. Bu maddenin 4.fıkrasına göre; "2.fıkranın 3 numaralı bendi ile 3.fıkra hükümleri, gayesi esas itibariyle başka işletmelere iştirakten ibaret olan holding şirketler hakkında cari değildir" denilmektedir. Bu fıkrada belirtilmek istenenin, holding türü ile mi ilgili olduğu yoksa holdingin tanımı mı olduğu açık değildir.

Eğer bu bir holding tanımı ise bu hükmün bütün holdingler için geçerli olmayacağı sonucuna ulaşılabilir. Bazı yazarlara göre kanun koyucunun amacı bu yöndedir (60). Onlara göre ister saf, ister karma türünde olsun bütün holdingler ikinci tertip kanuni yedek akçe ayırma zorunluluğunun dışındadırlar.

(60) Ünal Tekinalp, "Holdinglerde Yedek Akçeler", *İktisat ve Maliye Dergisi*, Cilt : XVI, Sayı : 9, Aralık 1969, s. 353.

Eğer bu hüküm sadece saf holdingler için geçerli ise sadece saf holdinglerin II. kanuni yedek akçe ayırmayacağı, diğer holding türlerinin ise II.kanuni yedek ayırmalarının zorunlu olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir. Bu görüşü savunanlara göre saf holdinglerin dışındaki diğer holdingler II. kanuni yedek akçe ayırmak zorundadırlar (61).

2.2.2. Yedek Akçenin Kullanım Yeri

Holdinglerle ilgili diğer bir konu da 466.maddenin 3.fıkrasından kaynaklanmaktadır. Bu fıkraya göre: "kanuni yedek akçe esas sermayenin yarısını geçmedikçe münhasıran zararlarının kapatılmasına ve işlerin iyi gitmediği zamanlarda işletmeyi idameye, işsizliğin önüne geçmeye veya sonuçlarını hafifletmeye elverişli tedbirler alınması için sarfolunabilir" denilmektedir.

Bu hüküm yedek akçenin harcanması konusunda şirketlere bir takım sınırlamalar getirmiş, maddede sayılan durumların gerçekleşmesi halinde yedek akçelerin kullanılabileceğini açıklamak istemiştir.

Holdingler 466.madde 4.fıkra ile bu hükmün dışında bırakılmıştır. Bunun amacı iki şekilde yorumlanabilir. Birincisi, holdinglerin ayırdıkları yedek akçeleri, hiçbir sınırlamaya tabi olmadan istedikleri gibi harcayabilecekleridir. İkincisi ise kullanım yerlerinden bazılarının holdingler için geçersiz olduğudur.

466. maddenin 3.fıkrasına göre kanuni yedek akçeler

(61) Recep Turgay, "Holding Şirketlerde Vergi Problemleri" Holding Şirketlerde Denetim ve Vergi Problemleri, İ. Ü. İşletme Fakültesi, İstanbul, 1974, s. 48.

. Reha Poroy, a. g. m. s. 444.

- a. zararların kapatılması,
- b. işlerin iyi gitmediği zamanlarda işletmenin idamesi,
- c. işsizliğin önüne geçilmesi veya sonuçlarının hafifletilmesi,

amacıyla harcanabilmektedir.

Bu harcama yerlerinden a. şıkkı, holdingler dahil olmak üzere yedek akçe ayırabilen bütün şirketler için geçerli olmalıdır. Çünkü bir anonim şirketin kanuni yedeklerini zararlarını kapatmak için kullanması doğal bir durumdur. Holding ana şirketi de yapısına en uygundur olduğu için anonim şirket şeklinde kurulmaktadır.

b.şıkkı işlerin iyi gitmediği zamanlarda işletmeyi devam ettirmeye çalışmak her şirket için geçerli olduğu gibi holding ana şirketi için de geçerli bir durumdur. Holding ana şirketi de dahil bütün şirketler faaliyetlerini devam ettirebilmek için ellerindeki tüm imkânları kullanmak durumundadırlar.

İşsizliğin önüne geçmek veya sonuçlarını hafifletmek gayesi ile yedek akçelerin harcanabilmesi ise, saf holdingler için geçerli olmayabilir. Bu tür holdingler ticari veya sınai bir faaliyette bulunamayacaklarından işsizliğin önlenmesi için yedek akçelerini harcamak söz konusu olmayacaktır.

Bütün bu tereddütlerin ortadan kaldırılması için TTK 466.maddesinin 3 ve 4. fıkralarının daha açık bir hale getirilmesi gereklidir. Böylece hem holdingin açık bir tanımı yapıлып, maddenin holdingler için neyi kastettiği ortaya konmuş olur, hem de saf holdingler için kullanılmayacak bir amaç diğer bentlerden ayrılarak önceki amaçların saf holdingler için de uygulanabilmesi sağlanmış olur.

2.2.3. Mükerrer Yedek Akçe Durumu

Holding topluluğuna dahil bir anonim şirket dönem sonunda kâr sağladıysa kanuni yedek akçe ayırmak durumundadır. Kâr dağıtımına karar verilmiş ise II.tertip kanuni yedek akçeyi de ayırarak dağıtacağı kâr payını ana şirket hissesi oranında verecektir. Ana şirketin aldığı bu kâr payı, onun kazançları arasına katılacak ve bu kazanç üzerinden ana şirket de yedek akçe ayıracaktır. Salkım holding şeklinde holdingleşmiş bir holding topluluğunda her aşamada kaynağı aynı olan kazançtan yeniden yedek akçe ayrılacaktır. Bu durumda mükerrerliğin doğduğunu savunan yazarlar bulunmaktadır (62).

Ancak herşeyden önce her şirketin kendine özgü sorunları, karşılaşılabilecekleri riskli durumlar vardır. Yedeklerin ayrılma amacı, işletmenin varlığını devam ettirmek, zararları karşılamak, işletmeye otofinansman olanakları sağlamak v.b.dir. Bu amaçların hiçbirinden hiçbir şirket vazgeçerek yedek akçe ayırmamazlık edemez.

Ayrıca her şirket aralarında hiç bir ekonomik ya da hukuki bağ olmadığı halde bir diğer şirketin hissesine belirli oranlarda sahip olabilir ve dönem sonlarında kâr payı sağlayabilir. Elde ettiği bu kâr payı kendi kazançları arasına girecek ve bunun üzerinden yedek akçe ayrılacaktır. Bu durumda bu türdeki kâr paylarının, yedek akçe hesaplanırken, kârdan indirilmesi düşünülebilir.

Aralarında bir bağ olduğu için, holding topluluğunda; ana şirketin bağlı şirketinden aldığı kâr payından yedek ayırmaması gerek-

(62) Salih Şanver, "Holdinglerin Vergilendirilmesi" *Sevk ve İdare Dergisi*, Sayı: 44, Nisan 1972, s. 19.

tiğini ileri sürmek doğru olmayabilir. Nitekim çoğu yazarların da görüşü bu yöndedir (63).

3. FİNANSAL TABLOLARIN KONSOLİDASYONU İLE İLGİLİ SORUNLAR

3.1. Konsolidasyonun Tanımı ve Amacı

Firmalar arası yatırımlar çeşitli biçimlerde gerçekleştirilebilir. Bir firma diğer bir firmanın hisse senetlerinin bir kısmını satın alabileceği gibi tamamına da sahip olabilir. Diğer şirketlerin hisse senetlerini elinde bulunduran ve onların faaliyetlerini kontrol eden şirket "ana" şirket, bir ana şirket tarafından kontrol edilen ve hisse senetleri satın alınan şirket de "bağlı" şirket olarak anılır (64).

Her ekonomik birimde olduğu gibi holding işletmecilik türünde de muhasebe, yönetim için, büyük önem taşımaktadır.

Holding topluluğunda, muhasebe verilerinin karşılaştırılması, birleştirilmesi ve yorumlanması bakımından topluluğu dahil bütün bağlı şirketlerin ortak bir hesap planı kullanmaları ve bu plana göre de tablolarını hazırlamaları önem taşımaktadır.

Bir holding topluluğunda birbirlerinden ayrı tüzel kişiliğe sahip şirketlerin, ana şirkete yönetim ve denetim açısından bağımlı olması, ana şirketin, bu şirketlerin faaliyet sonuçlarını toplu olarak görebilme isteğini ortaya çıkarmaktadır.

(63) *Cumhur Aytulun, Türk Ekonomisine Yön Veren Holdingler, TİB yayını, Ankara, 1977, s. 67.*
. *Tenker a. g. e., s. 67.*
. *Tekinalp, a. g. m., s. 355.*

(64) *Harry Simons and Wilbert Karrenbrock, Advanced Accounting, Fourth Edition, South-Western Publishing Company, Chicago-Dallas, 1968, s. 302.*

Konsolide finansal tablolar bu isteği gerçekleştirmek üzere, hukuken birbirlerinden bağımsız olan şirketleri, ekonomik olarak bir araya getirmek amacıyla hazırlanmaktadır.

Ana şirket ile bağlı şirketler arasındaki yasal sınırları ortadan kaldıran ve tek birim olarak bağlı şirketlerin finansal durumunu ortaya koyan tablolar, konsolide tablolar olarak tanımlanır (65).

Tüzel kişiliğe sahip olan bir işletmenin, bilanço ve gelir tablosu düzenlemesi, hukuki bir zorunluktur. Ancak ayrı tüzel kişilerin malitablolalarının birleştirilmesi suretiyle topluluğa ilişkin, konsolide tabloların oluşturulması; hukuki zorunluktan değil, yönetimin ihtiyaından kaynaklanmaktadır.

Holding yönetiminin bağlı şirketler üzerinde;

- iştirak işlemleri,
- finansal işlemler,
- mal ve hizmet transferleri,

konularında etki alanları bulunması (66) konsolide tabloların önemini artırmaktadır.

Konsolide tablolar, topluluğa dahil şirketlerin, varlıklarının, borçlarının, gelir ve giderlerinin özet olarak bir arada sunulduğu tablolardır. Bu tablolar şirket grubunun ekonomik faaliyetini tek başına ticari bir teşebbüse aitmiş gibi yansıtırlar (67).

(65) *Simons and Karrenbrock, a. g. e., s. 303.*

(66) *Fahir Bilginoğlu, "Konsern İşletmelerde Finansal Tablolar" İ.Ü. Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 42, Kasım 1985, s. 16.*

(67) *Charles H. Griffin, Thomas H. Williams and Kermit D. Larson, Advanced Accounting, Fourth Edition, Richard D. Irwin Homewood, Illinois, 1980, s. 74.*

Bir konsolide bilanço hazırlanırken bağılı şirket birimleri sanki tek bir şirketin ayrı muhasebe kişilikleriymiş gibi düşünülür. Bağılı birimlerin kendi varlık ve borçları ana şirketin benzer kalemleri ile birleştirilir.

Ancak konsolide tabloların hazırlanabilmesi için bir takım koşulların oluşması gerekmektedir.

Konsolide tablolardaki finansal veriler holdingin o tarihteki durumunu yansıtmalıdır (68). Bir şirketin bir başka şirketin hissesine sahip olması tek başına yeterli değildir. O şirketin yönetim kurulunu seçebilecek ve finansal politikasını belirleyebilecek oranda hisse senedine sahip olmalıdır. Ayrıca bu sahiplik devamlı olmalı, spekülatif amaç taşımamalıdır.

Konsolide edilecek şirketlerin benzersektörlerde faaliyet gösteren şirketler olmasına dikkat edilmelidir. Topluluktaki şirketler farklı dallarda faaliyet gösterebilirler. Bu şirketlerin mali tablolarının konsolide edilmesi ile ortaya çıkan finansal verilerin, homojen olmayacağı önemle gözönünde tutulmalıdır. Topluluk içinde ana şirket-bağılı şirketler ve bağılı şirketler-bağılı şirketler arasındaki ekonomik ilişkilerin ve faaliyet alanlarının anlamlı bir bütün oluşturması gerekmektedir.

Konsolidasyon, bağılı şirketlerin finansal durumunun gerçek bir yansımasını göstermelidir.

Bu koşulların gerçekleşmemesi halinde ana ve bağılı şirketlerin finansal durumlarını tam olarak değerlendirebilecek bir konsolidasyon yapılamaz.

(68) *Simons and Karrenbrock, a. g. e., s. 307.*

3.2. Konsolidasyon Alanı

Konsolide tablolar bağılı şirket bilanço ve gelir tablolarındaki kalemler ile ana şirket tablolarındaki aynı kalemlerin toplanması ile oluşturulur.

Bilançolarda aktif ve pasiflerin toplanmasında bazı kalemler özellikli durum gösterir. Bağılı şirketlerin birbirleri ve ana şirket ile ilişkili olan varlık ve borçları konsolide edilirken, ayrıca dik-kate alınmaları gerekmektedir. Bu kalemlerden en önemlileri;

- sermaye,
- alacak ve borçlar,
- faaliyet sonuçlarıdır (69).

Holding topluluğunda ana şirketin bağılı şirketlerdeki iştiraki, ana şirketin ve karşılığı da bağılı şirketin bilançolarında yer almaktadır. Bilançoların birleştirilmesinde, bu kalemlerin iki kez toplanmasını önlemek için, iştiraklerin bağılı şirketteki karşılığı kadar kısmı, karşılıklı olarak elimine edilmektedir.

Alacak ve borçların konsolidasyonunda ise topluluk içi işlemlerden dolayı ortaya çıkan borç ve alacak miktarları karşılıklı olarak toplamlardan indirilmelidir.

Böylece holding konsolide bilançosunun aktifinde, topluluğa dahil şirketlerin topluluk dışındaki şirketlerden olan alacakları ve mevcutları; pasifinde ise, holding dışı işletmelere veya üçüncü kişilere olan borçları ile ana şirketin öz sermayesi ve varsa azınlıkların payları yer alacaktır.

(69) *Bilginoğlu, a. g. m., s. 17 ve Pekiner, a. g. e., s. 225.*

Ana ve bağılı şirketlerin gelir tabloları konsolide edilirken de aynı kalemler toplanır. Ancak bilançolarda olduğu gibi gelir tablosunda da bazı kalemlerin toplanmasında topluluk içi işlemlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Holding topluluğunu oluşturan her bir şirketin faaliyetleri sonucu sağladıkları kârlar veya uğradıkları zararlar, holding topluluğunun faaliyet sonucunu her zaman vermeyebilir. Çünkü topluluk içinde şirketler birbirleri ile mal ve hizmet alışverişinde bulunmuş olabilirler. Birbirlerine yaptıkları satışlar sonucu sağlamış oldukları kârlar satış anında, henüz gerçekleşmemiş (realize olmamış) kârlardır. Bu kârların realize olabilmesi için topluluk dışı bir işletmeye satış yapılmış olması gerekmektedir.

Bu nedenle topluluk içi satış hasılatı ve satış maliyeti karşılıklı olarak elimine edilir. Bu durumda konsolide gelir tablosunda sadece topluluk dışına yapılmış satışlara ilişkin veriler kalır.

Ayrıca topluluk içi diğer gelir ve gider kalemlerinin de elimine edilmesi gerekmektedir.

Böylece konsolide gelir tablosunda topluluk dışı işletmelere yapılmış olan satışlar, bu satışların maliyeti, satışlarla ilgili olarak yapılan giderler, topluluk dışı işlemlerden elde edilen faiz v.b. gelirler ile yapılan giderler ve varsa azınlık ortaklarının kâr payları yer alacaktır.

3.3. Konsolidasyon İlkeleri

Bağılı şirketlerin, finansal durumlarını yansıtan bilanço ve gelir tablolarının konsolide edilebilmesi için bir takım koşulların bulunması gerekmektedir.

Herşeyden önce ana şirket bağlı şirketin ekonomik faaliyetlerine yön verebilecek oranda, bağlı şirketin yönetim ve denetiminde söz sahibi olabilmelidir. Bir şirketin diğer bir şirketin yönetiminde söz sahibi olabilmesi için kural olarak o şirketin hisselerinin % 51'ine sahip olması gerekmektedir. Ancak bu oran, halka açık şirketlerde, hisselerin ayrı kişilere ya da çok küçük gruplara dağılması halinde, % 20-25 gibi, daha aşağı düzeylere de düşebilmektedir. Bu nedenle, şirket mali sonuçlarının konsolidasyona dahil edilmesi bakımından ana şirketin bağlı şirket hisse senetlerinin ne kadarına sahip olduğu önemli değildir. Bu açıdan önemli olan, o şirketin yönetiminde karar verme gücünü elinde bulundurması ve faaliyet sonuçlarına etki edebilmesidir.

Bu ön koşulun ardından gelen diğer koşullardan birisi de konsolideye dahil olacak şirketlerin ortak bir hesap planına ve aynı muhasebe kayıt sistemine sahip olmalarıdır. Her bir şirketin aynı türdeki bir işlemi farklı hesaplarda göstermesi ve farklı yöntemlerle kaydetmesi, çıkarılacak konsolide tabloyu sağlıklı kılacaktır.

Ayrıca konsolidasyona dahil şirketlerin hesap dönemlerinin, bilanço günlerinin ve değerlendirme de kullandıkları yöntemlerin aynı olması gerekmektedir. Bir şirket maddi duran varlığı için normal amortisman yöntemine göre, diğeri ise azalan bakiyeler yöntemine göre amortisman ayırıyorsa, bu durum hem duran varlıkların kalan değerlerinin hem de yıllık amortisman yolu ile kâr rakamının homojen olmamasına yol açacaktır.

Buna karşın konsolidasyona dahil şirketlerin faaliyet alanlarının farklı olması nedeniyle ürettikleri mamüllerin farklı özellikler taşıması, farklı değerlendirme yöntemleri kullanmalarını gerektirebilir. Örneğin şirketlerden birisi gıda sektöründe faaliyet göster-

rirken diğeri araba lastiği üretebilir. Bu durumda gıda müddesi üreten şirket, önce ilk ürettiklerini stoklarından çıkaracaktır.

Diğer şirket için ise böyle bir zorunluluk olmayabilir.

Bu gibi durumların önlenmesi için konsolidasyon işlemine dahil edilecek şirketlerin faaliyet alanlarının birbirinden çok farklı olmasına dikkat edilmelidir.

Yine konsolide finansal tablolar, birden fazla şirketin sonuçlarını birleştirdiği için, finansal durumu kötü olan bir şirket, topluluk içinde konsolide tablolar yoluyla eriyeceğinden, bu olumsuz durum konsolide tabloda görülmeyecektir. Bu da konsolide finansal tablolara -olması gereken- güven duygusunu azaltabilecektir.

3.4. Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenmesinde Kullanılan Yöntemler

Konsolide finansal tabloların düzenlenmesinde genellikle iki yöntem uygulanmaktadır. Bunlar satın alma (elde etme) yöntemi ve çıkarların birleşmesi (birleşme) yöntemidir (70).

3.4.1. Satın Alma Yöntemi

Satın alma yönteminde ana şirket bağlı şirketin ya bütün hisselerini ya da bir kısım hisselerini; ya defter değeriyle (71) ya da defter değerinden farklı bir değerle satın alabilir.

(70) Akdoğan ve Tenker, a. g. e., s. 218.

(71) Bir hisse senedinin defter değeri, işletmenin öz sermayesi tutarının hisse senetleri sayısına bölünmesi suretiyle bulunan değerdir.

a) Satın Alma Bedelinin Defter Değerinde Olması

Ana şirket bağlı şirketin hisselerinin % 100'üne, defter değerinde sahipse, bu durumda herhangi bir sorun çıkmayacaktır. Satın alınan şirketin varlıklarının net değeri ödenen hisse senetlerinin net pazar değerine eşit olacaktır (72). Ana şirketin bağlı şirkete yaptığı yatırım tutarı ile bağlı şirket öz sermayesi karşılaştırılarak elimine edilecek, geriye kalan varlıklar ve borçlar ile ana şirketin öz sermayesi ise tabloda yer alacaktır (73).

Ana şirket bağlı şirketin hisselerine % 100'ün altında ve defter değerinde sahipse ve konsolide finansal tablo hazırlayacaksa, tek bir şirket gibi kabul ederek, bağlı şirketlerin bütün varlık ve borçlarını birleştirmesi gerekecektir. Bağlı şirketlerin bütün borç ve alacakları konsolide tabloya yansıtılacak ancak birleştirilmiş net varlıklardaki azınlık hisseleri ayrıca gösterilecektir (74).

Azınlık hisseleri kayıtlarda ve bağlı şirketlerin herbirinin ayrı finansal tablolarında görünmemektedir. Azınlık hisseleri sadece konsolide çalışma tablolarında ve bu tablolara göre hazırlanan konsolide tablolarda yer almaktadır. Ana şirketin azınlık hisseleri ile ilgili olarak konsolide tablo düzenlenmesinde iki seçeneği vardır. Bu seçenekler değişik adlarla adlandırılmaktadır.

Net konsolidasyon (75) ya da oranlı konsolidasyon (76) olarak adlandırılan ilk metotta, tüm varlık değerleri ve borçlar üzerinde

(72) Carl L. Moore ve Robert K. Jaedicke, *Yönetim Muhasebesi*, Çeviren Alparslan Peker, 4 basıdan çeviri, 2. Bası, İ. Ü. İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Ens. yayın No: 91, İstanbul, 1988, s. 128.

(73) Simons ve Karrenbrock, a. g. e., s. 312.

(74) Simons ve Karrenbrock, a. g. e., ss. 314-315

(75) Altuğ, a. g. e., s. 241.

(76) Bilginoğlu, a. g. m., s. 19.

yalnızca ana şirketin iştiraki ile orantılı olan kısım konsolide bilançoda yer alır. Yani bağlı işletmeye ait varlıklar ve borçlar tutarından yalnızca ana şirketin iştirak tutarındaki kısmı konsolide bilançoya alınmaktadır.

Tam konsolidasyon ya da brüt konsolidasyon olarak adlandırılan ikinci metodda bağlı işletmeye ait varlıkların ve borçların tamamı konsolide bilançoda yer almakta, ancak azınlık hissedarlarına ait olan sermaye payı ayrılmaktadır. Azınlık payının bilançoda yer alma şekilleri farklılıklar göstermektedir. Bazen ana şirketin azınlık ortaklarına olan borcu gibi düşünülerek konsolide bilançonun pasifine ayrıca gösterilmekte (77); bazen de öz sermayenin bir parçası gibi kabul edilerek öz kaynaklar arasında yer almaktadır. Bir üçüncü şekil de azınlık hisselerinin ana şirketin sermayesi ile borçlar arasında ve ayrı bir başlık altında gösterilmesidir (78).

b) Satın Alma Bedelinin Defter Değerinin Üzerinde Olması

Ana şirketin bağlı şirketteki hissesinin maliyeti, hisselerin defter değerinin üzerinde olabilir. Ana şirket bağlı şirket hisselerini, merkezi bir kontrol ve ekonomik bir çıkar sağlama amacıyla defter değerinin üzerinde satın almış olabilir.

Bağlı şirketin hisse senetlerine defter değerinin üzerinde maliyetle yatırım yapıldığında, ana şirket tarafından ödenen fazla miktar şerefiye olarak adlandırılmaktadır. Bağlı şirketten elde edilen hisselerin defter değerini iştirakler hesabına denkleştirecek bir borç fazlası olarak konsolide bilançonun aktifinde yer almaktadır.

(77) Pekiner, a. g. e., s. 217.

(78) Simons ve Karrenbrock, a. g. e., s. 315.

c) Satın Alma Bedelinin Defter Değerinin Altında Olması

Ana şirket, bağlı şirketin hisselerini defter değerinin altında elde edebilir. Bu durumda bağlı şirket öz sermayesinin defter değeri ile elde etme maliyeti arasında negatif bir fark ortaya çıkacaktır. Bu fark negatif şerefiye olarak adlandırılabilir.

Negatif şerefiye, bağlı şirketin aktifinin olduğundan yüksek ya da pasifinin olduğundan düşük değerlenmesi ile ortaya çıkmış olabilir. Ya da ana işletme bağlı işletmenin varlıklarını daha düşük değerle değerlemiş olabilir.

Bu durumda negatif şerefiye, bağlı şirketten elde edilen hisselerin defter değerini iştirakler hesabı ile denkleştirmek amacıyla, konsolide bilançonun pasifinde yer alacaktır.

3.4.2. Çıkarların Birleşmesi Yöntemi

Çıkarların birleşmesi yönteminde birleşmeye karar verilen şirketin varlıklarının net değeri, net defter değerine eşit kabul edilmektedir. Bu durumda şerefiye çıkması söz konusu olmamaktadır.

İki şirket birleşmeye karar verdiklerinde sermaye yapısı büyük olan şirket ana şirket sıfatıyla bağlı şirketinin hisselerini almakta, karşılığında ise aynı tutarda hisselerini bağlı şirkete vermektedir. Böylece muhasebe açısından herhangi bir sorun çıkmamaktadır.

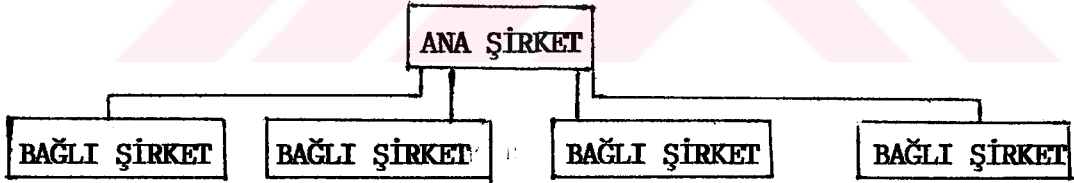
Sonuç olarak; iki yöntem arasında muhasebe açısından en önemli fark şerefiyenin ortaya çıkmamasıdır. Eğer çıkarların birleşmesi yöntemi seçilmişse şerefiye ortaya çıkmayacağından konsolide bilanço ve gelir tablosunda böyle bir hesap yer almayacaktır. Ayrıca konsolide tablolardaki kâr kalemi, yöntem gereği birleşmeden önceki kârları da kapsadığından daha fazla görünecektir.

Satın alma yönteminde ise, konsolide bilançoda şerefiye, gelir tablosunda ise gider payı yer alacaktır. Konsolidasyona satın almadan sonraki bağlı şirket kârları alındığından tablolarda diğer yöneme göre daha az kâr görünecektir.

3.5. Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenmesi

Bir holding topluluğunda bir ana şirket ile değişik sayıda ara ve bağlı şirketler bulunabilir. Ana şirket bağlı şirketleri ile ya doğrudan ya da dolaylı yolla ilişki içinde olabilir (79).

Doğrudan ilişki içinde bulunduğu bağlı şirketleri ile konsolidasyona gittiğinde, konsolidasyon için gerekli olan eliminasyon işlemleri, her bir şirket için ayrı ayrı yapılmakta, pozitif ve negatif şerefiyeler - varsa - karşılıklı mahsup edilmekte ve konsolide tablo düzenlenmektedir.

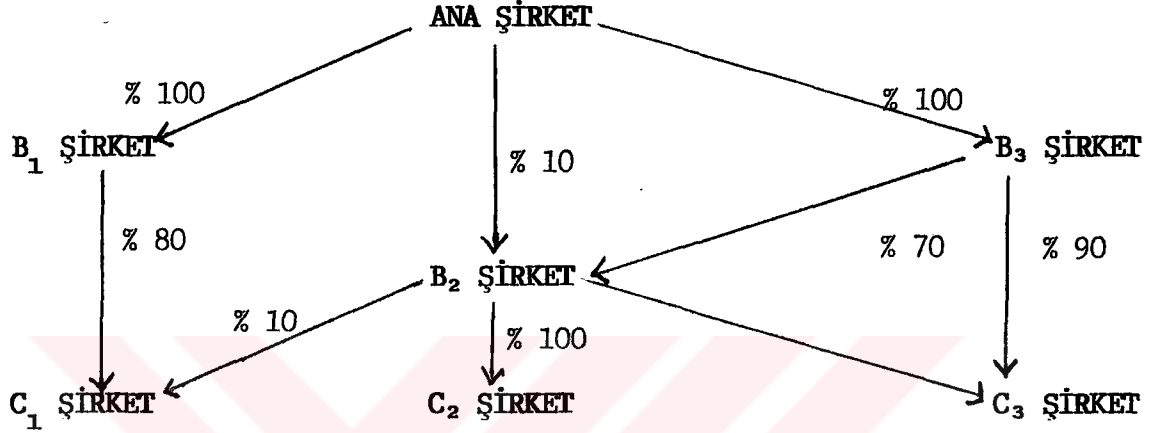
Holding topluluğu salkım şeklinde örgütlenmişse ana şirketle bağlı şirketler arasında ara holdingler yer alır. Bu durumda ara holdingler, bağlı şirketlerle ara holding arasında bağlantıyı sağlamaktadır.

Böyle bir topluluğun konsolide edilmesi halinde konsolidasyona

(79) Pekiner, a. g. e., s. 221.

ana şirkete uzak olan şirketten başlanır. En uzaktaki şirkette iştiraki olan şirket ile konsolide tablo düzenlenir. Bu işlem her aşamada yapılarak sonuçta ana şirketin bilançosu ile genel konsolidasyona gidilmektedir.

Konuyla ilgili aşağıda örnek verilmiştir:

Konsolidasyon İşlem Sırası :

1. Konsolidasyon C_1 şirketinin varlık ve borçları +
 B_1 şirketinin varlıkları, borçları ve özsermayesi
= B_1 şirketi konsolide bilançosu
2. Konsolidasyon C_2 şirketinin varlık ve borçları + B_2 şirketinin varlıkları, borçları ve öz sermayesi
= B_2 şirketi konsolide bilançosu
3. Konsolidasyon C_3 şirketi varlık ve borçları + B_3 şirketinin varlıkları, borçları ve öz sermayesi +
 B_2 şirketi konsolide bilançosu
= B_3 şirketi konsolide bilançosu
4. Konsolidasyon B_1 şirketi konsolide bilançosu + B_3 şirketi konsolide bilançosu + Ana şirket bilançosu
= Ana şirket genel konsolide bilançosu

4. UYGULAMA

4.1. İşletmenin Tanıtımı

Türkiye Gübre Sanayi Anonim Şirketi (TÜGSAŞ) sun'i gübre üretimi alanında faaliyet gösteren bir iktisadi devlet teşekkülüdür.

Bugün Türkiye'nin en büyük sun'i gübre üretim kapasitesine sahip olan TÜGSAŞ, 1953 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile İDT statüsünde (80) kurulmuştur. Teşekkülün sermayesi 1987 yılı sonu itibariyle 50 milyar ₺ olup sermayesinin % 99.94'ü Hazineye ait bulunmaktadır.

TÜGSAŞ'ın sermayelerine katıldığı müesseseler, bağlı ortaklık ve iştiraklerine katılma durumları aşağıdaki gibidir (81):

<u>MÜESSESE</u>	<u>TÜGSAŞ'ın Sermayesindeki Payı</u>	<u>Katılma Oranı</u>
Elazığ İşletmesi	500.000.000.-	100,00
Müessesesi		

(80) Azot Sanayi A.Ş. adı altında kurulmuştur.

(81) 233 Sayılı Kanun Hükmündeki Kararnamede; müesseler sermayesinin tamamı bir İDT veya KİK'i ait olup ona bağlı işletme veya işletmeler topluluğu;

Bağlı ortaklık, sermayesinin yüzde ellisinden fazlası İDT veya KİK'e ait olan işletme veya işletmeler topluluğundan oluşan anonim şirket; iştirak ise İDT veya KİK'lerin veya bağlı ortaklıkların, sermayelerinin en az yüzde onbeşine, en çok yüzde ellisine sahip oldukları anonim şirket olarak tanımlanmışlardır.

BAĞLI ORTAKLIKLAR

Kütahya Gübre Sanayi A.Ş.	24.998.500.000.-	99,9940
Gemlik Gübre Sanayi A.Ş.	24.998.500.000.-	99,9940
Samsun Gübre Sanayi A.Ş.	19.998.500.000	99,9925
İstanbul Gübre Sanayi A.Ş.	17.995.650.000.-	59,9855

İŞTİRAKLER

Akdeniz Gübre Sanayi A.Ş.	975.795.000.-	47,25
TAGAŞ	1.100.000.000.-	20,00
TÜMAŞ	60.000.000.-	15,00
Gübre Fabrikaları T.A.Ş.	139.772.500.-	2,85
DESİYAB	15.000.000.-	0,03

4.2. İşletmenin Finansal Tablolarının Konsolidasyonu

4.2.1. Kapsam Açısından

KİT'lerde finansal tablolar konsolidasyona tabi tutulurken; sermayelerinin % 100'üne sahip oldukları müesseseler konsolidasyona alınmakta, sermayelerinin en az % 51'ine sahip oldukları bağlı ortaklıklar ve iştirakler konsolidasyona alınmamaktadır. Ancak TÜGSAŞ bu genel durumdan farklı olarak Elazığ İşletmesi Müessesesi'yle birlikte bağlı ortaklıklarından Gemlik, Kütahya ve Samsun Gübre Sanayi A.Ş.lerini de konsolidasyona almaktadır. Ancak bağlı ortaklıklarından İstanbul Gübre Sanayi A.Ş.'nin sermayesinin % 59'una ve iştiraklerinden Akdeniz Gübre Sanayi A.Ş.'nin sermayesinin % 47'sine sahip olduğu halde bu şirketleri konsolidasyon dışı bırakmaktadır.

4.2.2. Eliminasyon İşlemleri Açısından

KİT'lerde finansal tabloların konsolidasyonu yapılırken Genel Müdürlük bilançosu ile müesseselerinin bilançolarındaki aynı kalemler toplanmakta, Genel Müdürlüğün müesseselerindeki sermaye payları, karşılıklı işlemlerden doğan borç ve alacak v.b. kalemler, ilgili karşı kalemlerden düşülmektedir.

TÜGSAŞ konsolidasyon işlemine; Elazığ İşletmesi Müessesesinin, Gemlik, Kütahya ve Samsun Gübre Sanayi A.Ş.lerinin bilanço ve gelir tabloları ile Genel Müdürlük bilanço ve gelir tablolarını dahil etmektedir.

TÜGSAŞ uygulamasında, kapsam açısından, tutarlı bir konsolidasyon politikası izlenmediği görülmektedir. Bu nedenle, yönetim ve denetiminde söz sahibi olacak oranda sermaye payına sahip olunan şirketlerin konsolidasyona dahil edilmesi suretiyle tarafımızdan düzenlenen konsolide finansal tablolar ile kuruluşun finansal tabloları arasında büyük farklar ortaya çıkmıştır.

4.2.3. İşletme Konsolide Finansal Tablolarının Gerçeği Yansıtma Durumu

TÜGSAŞ'ın konsolide bilanço ve gelir tablosunun topluluğun kontrolü altında bulunan varlıkları kaynaklı ve işletme sonuçlarını yansıtma bakımından yetersizlikleri şöylece özetlenebilir:

Örneğin topluluğun varlıkları olduğundan % 32 oranında düşük görünmektedir. Varlıklar içinde de topluluğun kontrolü altındaki maddi duran varlıklar % 23 oranında küçük görünmektedir. Dönen varlıklar kalemi bölümü ise topluluğun kontrolü altındaki varlıkların ancak % 50'sini gös-

termektedir. Benzer durum pasif için de geçerlidir. Topluluğun yabancı kaynakları olduğundan % 31 oranında daha düşük olarak sergilenmektedir.

Öz kaynakları ise % 32 oranında küçük görünmektedir. Konsolide gelir tabloları karşılaştırıldığında ise gerek faaliyet hacimlerinde gerekse sonuçta önemli farklılıklar olduğu görülmektedir.

Brüt satışlar % 36, brüt satış kârı % 50, dönem giderleri % 35, faaliyet dışı gelir ve kârlar % 19, faaliyet dışı gider ve zararlar % 25 oranında olduğundan küçük görünmektedir.

Sonuçta topluluğun gerçek konsolide zararı 4,846 milyar yerine 12,134 milyar ₺. olarak rapor edilmiş durumdadır.

TUGSAS TOPLULUGU BILANCOLARI 1.1.1987 - 31.12.1987 (1.000TL.)

AKTIF	TUGSAS GENEL MUDUR.	ELAZIG MUES.	GEMLIK B.O.	KUTAHYA B.O.	SAMSUN B.O.	ISTANBUL B.O.	AKDENIZ IST.	TOPLAM
I. DONEN VARLIKLAR								
A. KASA ve BANKALAR	2.907.667	24.096	80.246	287.945	1.126.674	3.184.907	3.300.152	10.911.687
B. HIS.SEN. ve TAHVIL.	-	-	-	-	-	26.500	-	26.500
C. ALACAKLAR (Net)	96.291.073	26.181	15.922.802	11.165.780	5.044.354	23.413.063	18.536.118	170.399.371
D. VERILEN AVANSLAR	359.390	17.518	584.581	584.581	239.632	436.612	1.132.369	3.350.266
E. STOKLAR	8.489	143.672	12.035.205	14.810.360	10.010.369	10.838.516	16.015.432	63.862.043
F. DIG. DON. VARLIK.	7.522.371	5.512	1.362.719	221.867	734.465	1.009.612	854.009	11.710.555
TOPLAM (1)	107.088.990	216.979	29.985.553	27.070.116	17.151.494	39.909.210	39.838.080	260.260.422
II. DURAN VARLIKLAR								
A. TAS.BON-YED.IC.AL.TAH.	20.118	-	-	-	-	-	-	20.118
B. ALACAKLAR	102.960	23.127	1.723.501	1.120.336	987.257	48.490	1.535.431	5.541.102
C. VERILEN AVANSLAR	-	-	-	-	-	12.700	550.000	32.971.140
D. MUES-BAG.OR-ISTIRAKLER(Net)	32.409.140	-	-	-	-	-	-	500.000
Müessese	500.000	-	-	-	-	-	-	29.618.573
Bağli Ortaklık	2.290.567	-	-	-	-	12.700	550.000	2.283.267
İstirakler	6.245.327	677.113	75.995.901	51.402.410	48.662.905	18.478.666	34.945.586	236.407.908
E. MADDI DURAN VARLIK (Net)	-	-	-	-	-	-	-	-
F. M. OLMAYAN DUR.VAR.	-	-	-	-	-	-	-	3
G. ÖZ.TÜK.TABI VARLIK	-	-	-	-	-	-	-	-
H. DİĞER DURAN VARLIK	-	-	-	-	-	793.855	195.927	1.152.782
TOPLAM (2)	38.777.545	700.240	77.719.402	52.685.745	49.650.162	19.333.711	37.226.944	276.093.749
AKTIF TOPLAM (1+2)	145.866.535	917.219	107.704.955	79.755.862	66.801.656	58.242.921	77.065.024	536.354.171
PASIF								
I. KISA VADELİ YAB. KAY.								
A. ALINAN KREDİ, KREDİ TAK.	60.667.187	-	3.530.770	20.683.881	14.789.308	5.138.535	28.988.310	133.797.991
B. BORÇLAR	2.366.571	4.656.664	32.192.747	34.328.741	44.721.855	7.929.030	21.688.405	147.434.013
C. ALINAN AVANSLAR	-	-	19.150	122.739	11.431	33.309	255.307	441.936
D. VERGİ-RESİM ve HARÇLAR	373.176	67.235	3.462.382	494.476	405.383	675.178	649.204	6.127.034
E. GİDER TAHAKKUKLARI	56.754	49.654	895.226	1.661.605	1.179.958	758.280	97.643	4.699.120
F. DİĞ. YABANCI KAYNAKLAR	11	-	-	758	3.818	1.073.474	1.950.763	3.028.824
TOPLAM (1)	63.463.699	473.535	40.100.275	57.292.200	60.661.753	15.607.806	53.629.632	295.528.918
II. UZUN VADELİ YAB. KAY.								
A. ALINAN KREDİLER	5.723.522	-	39.555.954	22.041.557	17.163.893	8.705.086	18.458.830	111.648.842
B. BORÇLAR	-	-	-	-	-	-	2.161.644	2.161.644
C. ALINAN AVANSLAR	-	-	-	-	-	-	-	-
D. DİĞER YAB. KAY.	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM (2)	5.723.522	-	39.555.954	22.041.557	17.163.893	8.705.086	20.620.474	113.810.486
III. ÖZ KAYNAKLAR								
A. ÖDENMİŞ SERMAYE	34.938.815	500.000	12.848.976	6.308.350	7.165.892	15.304.205	2.065.000	79.131.238
B. YEN. DEĞ. DEĞER ART. FONU	20.178.324	720.443	2.226.367	752.766	1.884.177	13.919.716	2.377.842	42.059.635
C. YEDEKLER	6.863.776	-	4.026.041	690.015	-	1.725.163	3.454.314	16.759.309
D. ÖZEL KARSILIKLAR	32.875.514	3.615	62.505	126.212	76.410	576	-	33.144.832
E. ZARARLAR/KÂRLAR	(18.177.115)	(5.080.392)	8.884.837	(7.455.238)	(20.150.469)	2.980.368	(5.082.238)	(44.080.247)
Gec.Yıl Kâr/Zarar	(14.588.195)	(2.467.928)	-	-	(8.827.688)	(14.385.497)	1.538.680	(28.730.628)
Dönem Kâr/Zarar	(13.588.920)	(2.612.464)	(8.884.837)	(7.455.238)	(1.322.781)	17.365.865	(6.620.918)	(15.349.619)
TOPLAM (3)	76.679.314	(3.856.334)	28.048.726	422.105	(11.023.990)	33.930.028	2.814.918	127.014.767
GENEL TOPLAM (1+2+3)	145.866.535	917.219	107.704.955	79.755.862	66.801.656	58.242.920	77.065.024	536.354.171

(bin TL.)

TUGSAS TOPLULUĞU KONSOLİDE
BİLANÇOSU

1.1.1987 - 31.12.1987

F	TOPLAM	ELİMINASYON İŞLEMLERİ		K A L A N	AZINLIK H.	1.1.1987 - 31.12.1987
		B O R Ç	A L A C A K			
NEN VARLIKLAR						
KASA ve BANKA	10.911.687			10.911.687		10.911.687
HIS.SEN.ve TAH.	26.500			26.500		26.500
ALACAKLAR (Net)	170.399.371		95.297.623(1)	75.101.748		75.101.748
VERİLEN AVANS.	3.350.266			3.350.266		3.350.266
STOKLAR	63.862.043			3.862.043		63.862.043
DIĞ.DÖN.VARLIK.	11.710.555		7.430.667(4)	4.279.726		4.279.726
TOPLAM (1)	260.260.422		162(1)	157.531.970		157.531.970
İRAN VARLIKLAR						
TAS.BON-YED.TAH.	20.118			20.118		20.118
ALACAKLAR	5.541.102			5.541.102		5.541.102
VERİLEN AVANS.	-			-		-
MÜESSE-BAG.ÖR-İST(Net)	32.971.140			1.877.472		1.877.472
Müessese	500.000		500.000(2)	-		-
Bağlı Ortaklık	29.618.573		29.618.573(2)	-		-
İştirakler	2.283.267		975.795(2)	1.877.472	1.877.472	1.877.472
MAD.DUR.VAR.(Net)	236.407.908			236.407.908		236.407.908
M. OLM.DUR.VAR.	3			3		3
ÖZ.TUK.TABI VAR.	-			-		-
DIĞ.DURAN VARLIK	1.152.782			1.152.782		1.152.782
TOPLAM (2)	276.093.749			244.999.381		244.999.381
AKTİF TOPLAM (1+2)	536.354.171			402.531.351		402.531.351
SA VADELİ YAB.KAY.						
AL.KRE.KRE.TAK.	133.797.991			133.797.991		133.797.991
BORÇLAR	147.434.013	95.297.785(1)		52.136.228		52.136.228
ALINAN AVANSLAR	441.936			441.936		441.936
VER.RES.ve HARC.	6.127.034			6.127.034		6.127.034
GİDER TAHAKKUK.	4.699.120			4.699.120		4.699.120
DIĞ.YABANCI KAY.	3.028.824			3.028.824		3.028.824
TOPLAM (1)	295.528.918			200.231.133		200.231.133
UN VADELİ YAB.KAY.						
ALINAN KREDİLER	111.648.842			111.648.842		111.648.842
BORÇLAR	2.161.644			2.161.644		2.161.644
ALINAN AVANSLAR	-			-		-
DIĞER YAB. KAY.	-			-		-
TOPLAM (2)	113.810.486			113.810.486		113.810.486
İN LİK PAYI						20.947
E KAYNAKLAR						
ÖDENMİŞ SERM.	79.131.238	31.094.368(2)		48.036.870	13.098.055	34.938
YEN.DEG.D.A.F.	42.059.635			42.059.635	6.824.537	35.235
YEDEKLER	16.759.309			16.759.309	2.512.749	14.246
ÖZEL KARS.	33.144.832	21.390.483(3)		11.754.349	249	11.754
ZARAR/KARLAR	(44.080.247)			(30.120.431)	(1.488.429)	(28.623)
Geç.Y.Kâr/Zarar	(28.730.628)			(28.730.628)	(4.945.293)	(23.785.335)
Dön.Kâr/Zarar	(15.349.619)	7.430.667(4)	21.390.483(3)	(1.389.803)	(3.456.864)	(4.846.667)
TOPLAM (3)	127.014.767			88.489.732	20.947.161	67.542
EN TOPLAM (1+2+3)	536.354.171			402.531.351		402.531.351

(bin İL.)

İŞLETME TARAFINDAN YAPILAN
TUĞSAS KONSOLİDE BİLANÇOSU
1.1.1987 - 31.12.1987

TARAFIMIZDAN YAPILAN
TUĞSAS TOPLULUĞU KONSOLİDE
BİLANÇOSU
1.1.1987 - 31.12.1987

AKTİF	TOPLAM	AZINLIK H.	1.1.1987 - 31.12.1987
I. DÖNEN VARLIKLAR			
A. KASA ve BANKALAR	4.426.629		10.911.687
B. HİS.SEN. ve TAHVİL.	-		26.500
C. ALACAKLAR (Net)	34.550.394		75.101.748
D. VERİLEN AVANSLAR	1.781.286		3.350.266
E. STOKLAR	37.008.095		63.862.043
F. DİĞ. DÖN. VARLIK.	2.416.266		4.279.726
TOPLAM (1)	<u>80.182.670</u>		<u>157.531.970</u>
II. DURAN VARLIKLAR			
A. TAS.BON.-YED.İÇ.AL.TAH.	20.118		20.118
B. ALACAKLAR	3.957.181		5.541.102
C. VERİLEN AVANSLAR	-		-
D. MÜES-BAG. OR-İŞT. (Net)	5.590.423		1.877.472
Müessese		-	-
Bağlı Ortaklık		-	-
İştirakler		1.877.472	
E. MADDİ DURAN VARLIK(Net)	182.983.656		236.407.908
F. M. OLMAYAN DUR.VAR.	3		3
G. ÖZ.TÜK.TABI VARLIK	-		-
H. DİĞER DURAN VARLIK	163.000		1.152.782
TOPLAM (2)	<u>192.714.378</u>		<u>244.999.381</u>
AKTİF TOPLAM (1+2)	<u>272.897.048</u>		<u>402.531.351</u>
PASİF			
I. KISA VADELİ YAB. KAY.			
A. AL.KREDİ-KREDİ TAK.	99.671.147		133.797.991
B. BORÇLAR	23.921.282		52.136.228
C. ALINAN AVANSLAR	153.320		441.936
D. VERGİ-RES.ve HARÇLAR	4.802.653		6.127.034
E. GİDER TAHAKKUKLARI	3.843.197		4.699.120
F. DİĞ.YAB.KAYNAKLAR	4.587		3.028.824
TOPLAM (1)	<u>132.396.186</u>		<u>200.231.133</u>
II. UZUN VADELİ YAB. KAY.			
A. ALINAN KREDİLER	84.484.925		111.648.842
B. BORÇLAR	-		2.161.644
C. ALINAN AVANSLAR	-		-
D. DİĞER YAB. KAY.	-		-
TOPLAM (2)	<u>84.484.925</u>		<u>113.810.486</u>
III. AZINLIK PAYI (3)			<u>20.947.161</u>
IV. ÖZ KAYNAKLAR			
A. ÖDENMİŞ SERMAYE	34.938.815	13.098.055	34.938.815
B. YEN.DEĞ.DEĞ.ART.F.	25.762.077	6.824.537	35.235.098
C. YEDEKLER	11.579.832	2.512.749	14.246.560
D. ÖZEL KARŞILIKLAR	458.157	249	11.754.100
E. ZARARLAR/KARLAR	(16.722.944)	(1.488.429)	(28.623.002)
Geç.Yıl Kâr/Zarar (4.588.195)		(4.945.293)	(23.785.335)
Dönem Kâr/Zarar (12.134.749)		(3.456.864)	(4.846.667)
TOPLAM (4)	<u>56.015.937</u>	<u>20.947.161</u>	<u>67.542.571</u>
GEN.TOPLAM(1+2+3+4)	<u>272.897.048</u>		<u>402.531.351</u>

TUGSAS TOPLULUGU GELIR TABLOLARI

- 31.12.1987 -

(bin TL.)

	TUGSAS G.M.	ELAZIG MUES.	GEMLIK B.O.	KUTAHYA B.O.	SAMSUN B.O.	ISTANBUL B.O.	AKDENIZ IST.	TOPLAM
BRUT SATISLAR	-	59.520	62.247.635	50.770.545	56.650.320	106.372.865	40.232.253	316.333.138
HASILATTAN INDIRIMLER	-	(6.337).389)	(6.337).389)	(5.440.879)	(6.069.677)	(8.527.544)	(453.640)	(27.167.506)
NET SATIS HASILATI	-	53.143	55.578.246	45.329.666	50.580.643	97.845.321	39.778.613	289.165.632
MAL ve HIZMET SATIS MALIYETI	-	(40.991)	(35.399.132)	(40.688.517)	(49.978.390)	(72.282.697)	(39.456.612)	(237.846.339)
-BRUT SATIS KARI	-	12.152	20.179.114	4.641.149	602.253	25.562.624	322.001	51.319.294
DONEM GIDERLERI	-	(34.351)	(3.282.966)	(2.998.731)	(2.579.983)	(2.916.973)	(2.025.009)	(13.838.013)
Arastirma-Gelistirme Gid.	-	5.466	216.556	177.620	342.769	446.836	862.187	2.051.434
Pazar.-Dagitim-Sat. Gid.	-	28.885	3.066.410	2.821.111	2.237.214	2.470.137	1.162.822	11.786.579
Genel idare Giderleri	-	(22.199)	16.896.148	1.642.418	(1.977.730)	22.645.651	(1.703.008)	37.481.280
-FAALİYET KARI/ZARARI	-	8.054.439	1.320.858	1.439.741	2.223.245	968.302	706.508	14.739.835
FAALİYET DIŞI GELİR ve KÂR	437.699	2.337	715.416	1.043.545	491.207	854.476	415.236	3.959.916
Faiz ve Komisyon Gelir.	-	-	-	-	-	-	-	-
Müesseseden Al.Kâr Payı	7.430.667	-	-	-	-	-	-	7.430.667
Bağ. Ort. Al. Kâr Payı	167.790	-	-	-	-	5.410	-	173.200
İstirak. Al. Kâr Payı	-	-	-	-	-	-	-	-
Kars. Kullanılmayan Kıs.	-	-	-	-	-	-	-	-
Geç. Yıl Gelir ve Kârı	12.098	-	530.702	751	166.974	40.193	9.046	759.764
Diğer Gelir ve Karlar	6.185	-	74.740	395.445	1.565.064	68.223	282.226	2.416.288
FAAL. DIŞI GİDER ve ZARAR	(21.435.536)	(2.617.007)	(6.979.068)	(10.537.397)	(11.568.296)	(5.762.765)	(5.624.418)	(64.524.487)
Faiz ve Kom. Giderleri	-	609.408	6.967.895	9.878.894	9.109.182	4.821.248	4.373.701	35.760.328
Çalışılmayan Kıs. Gideri	-	1.990.718	-	582.068	1.572.489	912.644	-	5.057.919
Karşılık Gideri	21.390.576	-	-	671	527	-	-	21.391.774
Geç. Yıl Gider ve Zararı	30.347	16.598	810	44.062	85.322	24.405	566.126	767.670
Diğer Gider ve Zararlar	14.613	283	10.363	31.702	800.776	4.468	684.591	1.546.796
-DÖNEM KÂRI/ZARARI	(13.381.097)	(2.612.464)	11.237.938	(7.455.238)	(11.322.781)	17.851.188	(6.620.918)	(12.303.369)
VERGİ ve DİG. KANUNİ YUK.	(207.823)	-	(2.353.101)	-	-	(485.323)	-	(3.046.247)
-NET KÂR/ZARAR	(13.588.920)	(2.612.464)	8.884.837	(7.455.238)	(11.322.781)	17.365.865	(6.620.918)	(15.349.619)

TUGSAŞ TOPLULUĞU KONSOLİDE

	TOPLAM	(bin TL.)		GELİR TABLOSU	
		ELİMİNASYON İŞLEMLERİ		31.12.1987	
		B	A	L	A
		OR	Ç	Ç	CA
		K	A	K	K
BRUT SATIŞLAR	316.333.138	-	-		316.333.138
HASILATTAN İNDİRİMLER	(27.167.506)	-	-		(27.167.506)
NET SATIŞ HASILATI	289.165.632	-	-		289.165.632
MAL ve HİZMET SATIŞ MALİYETİ	(237.846.339)	-	-		(237.846.339)
I-BRUT SATIŞ KARI	<u>51.319.294</u>	-	-		<u>51.319.293</u>
DÖNEM GİDERLERİ	(13.838.013)	-	-		(13.838.013)
Araştırma-Geliştirme Gid.	-	-	-	-	-
Pazar.-Dağıtım-Sat. Gid.	2.051.434	-	-	2.051.434	2.051.434
Genel Idare Giderleri	11.786.579	-	-	11.786.579	11.786.579
II-FAALİYET KARI/ZARARI	<u>37.481.280</u>	-	-		<u>37.481.280</u>
FAALİYET DIŞI GELİR ve KAR	14.739.835	-	-		6.961.200
Faiz ve Komisyon Gelir.	3.959.916	347.968(5)		3.611.948	
Müesseseden Al.Kâr Payı	-	-		-	
Bağ. Ort. Al. Kâr Payı	7.430.667	7.430.667(4)		-	
İştirak. Al. Kâr Payı	173.200	-		173.200	
Karş. Kullanılmayan Kıs.	-	-		-	
Geç. Yıl Gelir ve Kârı	759.764	-		759.764	
Diğer Gelir ve Kârlar	2.416.288	-		2.416.288	
FAAL. DIŞI GİDER ve ZARAR	(64.524.487)	-			(42.786.036)
Faiz ve Kom. Giderleri	35.760.328		347.968(5)	35.412.360	
Çalışılmayan Kıs. Gideri	5.057.919			5.057.919	
Karşılık Gideri	21.391.774		21.390.483(3)	1.291	
Geç. Yıl Gider ve Zararı	767.670			767.670	
Diğer Gider ve Zararlar	1.546.796			1.546.796	
III-DÖNEM KARI/ZARARI	<u>(12.303.369)</u>				<u>1.656.444</u>
VERGİ ve Diğ. KANUNİ YÜK.	(3.046.247)				(3.046.247)
IV-NET KAR/ZARAR	<u>(15.349.619)</u>				<u>(1.389.803)</u>
V-AZINLIK HİSSESİ					(3.456.864)
Kâr				(6.949.398)	
Zarar				3.492.534	
VI-KONSOLİDE ZARAR					<u>(4.846.667)</u>
Dönem Zararı				(16.717.304)	
Dönem Kârı				11.870.637	

İŞLETME TARAFINDAN YAPILAN TÜGSAS KONSOLİDE GELİR TABLOSU 31.12.1989 (bin ₺.)		TUGSAS TOPLULUĞU KONSOLİDE GELİR TABLOSU - 31.12.1987- (bin ₺.)
BRUT SATIŞLAR	199.728.020	316.333.138
HASILATTAN İNDİRİMLER	(18.186.322)	(27.167.506)
NET SATIŞ HASILATI	151.542.698	289.165.632
MAL ve HİZMET SATIŞ MALİYETİ	(126.107.030)	(237.846.339)
I-BRUT SATIŞ KÂRI	<u>25.434.668</u>	<u>51.319.293</u>
DÖNEM GİDERLERİ	(8.896.031)	(13.838.013)
Araştırma-Geliştirme Gid.	-	-
Pazar.-Dağıtım-Sat. Gid.	242.411	2.051.434
Genel İdare Giderleri	<u>8.153.620</u>	<u>11.786.579</u>
II-FAALİYET KÂRI/ZARARI	<u>16.538.637</u>	<u>37.481.280</u>
FAALİYET DIŞI GELİR ve KÂR	5.634.359	6.961.200
Faiz ve Komisyon Gelir.	2.690.205	3.611.948
Müesseseden Al.Kâr Payı	-	-
Bağ. Ort. Al. Kâr Payı	-	-
İştirak. Al. Kâr Payı	167.790	173.200
Karş. Kullanılmayan Kıs.	-	-
Geç. Yıl Gelir ve Kârı	710.526	759.764
Diğer Gelir ve Kârlar	<u>2.065.838</u>	<u>2.416.288</u>
FAAL. DIŞI GİDER ve ZARAR	(31.746.821)	(42.786.036)
Faiz ve Kom. Giderleri	26.565.379	35.412.360
Çalışılmayan Kıs. Gideri	4.145.275	5.057.919
Karşılık Gideri	1.291	1.291
Geç. Yıl Gider ve Zararı	177.139	767.670
Diğer Gider ve Zararlar	<u>857.737</u>	<u>1.546.796</u>
III-DÖNEM KÂRI/ZARARI	<u>(9.573.825)</u>	<u>1.656.444</u>
VERGİ ve DİG. KANUNİ YUK.	<u>(2.560.924)</u>	<u>(3.046.247)</u>
IV-NET KÂR/ZARAR	<u>(12.134.749)</u>	<u>(1.389.803)</u>
V-AZINLIK HİSSESİ	-	(3.456.864)
Kâr	-	(6.949.398)
Zarar	-	<u>3.492.534</u>
VI-KONSOLİDE ZARAR	<u>(12.134.749)</u>	<u>(4.846.667)</u>
Dönem Zararı	-	(16.717.304)
Dönem Kârı	-	<u>11.870.637</u>

S O N U Ç

Holding şirket, başka şirket veya şirketler üzerinde kontrol gücü sağlamak ve onların yönetiminde etkili olmak üzere bu şirketlerin sermayesine gerekli oranda katılan şirketlerdir. Bir holding topluluğundaki ana şirket ile bağlı şirketler hukuki bağımsızlıklarını sürdürmekle birlikte ekonomik açıdan bir bütün oluşturmaktadırlar.

Dünyada ve ülkemizde şirketleri holdingleşmeye bir kısım ekonomik, sosyal ve hukuki nedenler yöneltmiştir. Ülkemizdeki gelişmelerinde ekonomik yapıdaki değişmelerle birlikte vergi yasalarındaki değişmelerde etkili olmuştur. Genellikle şirketleri holdingleşmeye götüren nedenleri; az sermaye ile daha büyük bir sermayeyi kontrol etme, çeşitli işletmeleri merkezi bir örgütün yönetmesi ve denetlemesi imkanının yaratılması, sermayenin daha etkin bir biçimde kullanılması, daha büyük bir işletme grubu ile rakiplere karşı mücadele verilebilmesi şeklinde sıralamak mümkündür.

Ülkemiz açısından holding şirketin halka açılması sermaye piyasasının gelişmesi bakımından önem taşımaktadır. Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yapılan değişikliklerle şirketlerin halka açılması teşvik edilmiştir. Yapılan değişiklik sonucunda şirketlerin zincirleme olarak halka açılması önemli vergi avantajları sağlayabilmektedir.

Dünyada, yüz yıllık bir geçmişe sahip olan holdingleşme hareketleri ülkemizde 1960'lı yıllarda başlamış ve sürekli bir gelişme göstermiştir. Ülkemizde halen 300 civarında holding şirket faaliyet göstermektedir.

Sayılarının hızla artması ve ekonomi içindeki önemlerinin büyümesine rağmen, bu şirketlere özgü yasal düzenlemeler bugüne kadar yapılmış değildir.

Otuz yıla yakın bir uygulama olmasına karşın ülkemizde holding şirketlerin organizasyonu açısından, belli örnekler dışında, önemli gelişmeler görünmemektedir. Bu husus şirketlerin muhasebe organizasyonu ve muhasebe verilerinin konsolidasyonu ve kullanılması için de geçerlidir.

Holding bünyesinde tekdüzen hesap planı ve muhasebe uygulaması holding şirketlerde yaygın değildir. Kamu iktisadi kuruluşları bu konuda daha titiz davranmışlar, holding yapısı gösteren (Etibank gibi) kuruluşlar topluluğunun tümü için geçerli muhasebe sistemini oluşturmuşlardır. 1971 yılından itibaren uygulamaya konulan tekdüzen muhasebe sistemi ve hesap planı ile tüm kamu ve iktisadi teşebbüslerinin muhasebe verilerinin konsolidasyonuna imkan sağlanmıştır. Holding şirketlerinde Sermaye Piyasası Kurulu'nun Standart Genel Hesap Planı'nı uygulayarak kendi bünyelerinde de tekdüzen sağlayabilirler. Bu amaçla söz konusu hesap planının holding şirketler için zorunlu kılınması da düşünülebilir.

Topluluğa dahil şirketlerden sağlanan finansal bilgilerin kullanılabilmesi için bunların standart hale getirilmesi ve birleştirilmesi gerekmektedir. Finansal bilgilerin yer aldığı tabloların birleştirilmesinde; konsolidasyona dahil edilecek birimlerin belirlenmesi, topluluk içi mal ve hizmet transferleri sonuçlarının elimine edilmesi konularında KİT'ler de dahil standart bir uygulamanın bulunmadığı görülmüştür. Konsolidasyon işlemleri bazı büyük holdinglerde teoriye çok yakın bir biçimde uygulanırken KİT'lerin sadece sermayelerinin % 100'üne

sahip oldukları müesseseleri konsolidasyona dahil ettikleri belirlenmiştir. Konsolide tabloların düzenlenmesi konusunda büyük kuruluşlar dışında yaygın bir uygulama görülmemektedir.

Holdingleme özgü düzenlemelerin yapılması, topluluk içi Tekdüzen Muhasebe Sistemlerinin kurulmasının özendirilmesi ve konsolidasyon ilkelerinin belirlenmesi, holding şirketlerin gelişmeleri ve sermaye piyasasının oluşmasına katkıda bulunmalarına açısından, önem taşımaktadır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

I. KİTAPLAR

- AKDOĞAN, Abdurrahman: **Gelir ve Kurumlar Vergilerinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi**, G. Ü. Teknik Eğitim Fakültesi Matbaası, Ankara, 1988.
- AKDOĞAN, Nalan - AYDIN, Hamdi : **Muhasebe Teorileri**, G. Ü. İİBF yayın no: 44, A. Ü. Basımevi, Ankara, 1987.
- AKDOĞAN, Nalan - TENKER Nejat : **Finansal Tablolar ve Analizi**, 3. Bası, G. Ü. Teknik Eğitim Fakültesi Matbaası, Ankara, 1988.
- AKSAN, Zeki-ÖZBAŞAR, Sera ve Diğerleri : **Holding Muhasebesi ve Holdinglerin Organizasyon Yapıları**, Sermet Matbaası, Kırklareli.
- ALAK, Alaattin - BÜYÜKKAYA, Alaattin : **Holdingler ve Türkiye'de Holdingleşme Hareketleri**, Er-Tu Matbaası, İstanbul, 1975.
- ALDEMİR, Ceyhan : **Örgütler ve Yönetimi**, 1985.
- ALTUĞ, Osman : **Holding Şirketlerde Muhasebe Düzeni**, M.Ü. İİBF. yayın no: 375, İstanbul, 1986.
- AYTULUN, Cumhuriyet : **Türk Ekonomisine Yön Veren Holdingler**, TİB yayını : Ankara, 1977.
- BİLGİNOĞLU, Fahir : **Muhasebe Organizasyonu**, İ.Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü yayın no: 54, İstanbul, 1988.
- BULUTOĞLU, Kemal : **Türk Vergi Sistemi**, Cilt: 1, 6. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1978.

- CEMALCILAR, İlhan ve Diğerleri : **İşletmecilik Bilgisi**, Eskişehir İTİA yayın no: 122, Ankara, 1974.
- CAN, Halil ve Diğerleri : **Genel İşletmecilik Bilgisi**, Aslımlar Ofset-Tipo Matbaacılık, Ankara, 1986.
- DOĞAN, Ali Abdullah : **Vergi Yasaları**, Yetkin yayınları, Ankara, 1986.
- ERGİNAY, Akif : **Vergi Hukuku**, 12. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 1986.
- ERİMEZ, Rüştü : **Şirketlerde Kâr Dağıtımını, Yedek Akçeler ve Vergileme**, 3. Baskı, Temel yayınları, İstanbul, 1985.
- GRİFFİN H, Charles - WILLIAMS H., Thomas and LARSON, D. Kermit : **Advanced Accounting**, Fourth Edition, Richard D. Irwin Homewood, Illinois, 1980.
- MOORE, L, Carl - JA EDİCKE K, Robert : **Yönetim Muhasebesi**, Çeviren : Alpaslan Peker, 4. basıdan çeviri, 2. Bası, İ. Ü. İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü yayın no : 91, İstanbul, 1988.
- MUCUK, İsmet : **Modern İşletmecilik**, Der yayınları, İstanbul, 1985.
- ÖRTEN, Remzi : **Muhasebe Organizasyonu**, cilt : 1, Gazi Kitabevi yayınları, Ankara, 1987.
- ÖRTEN, Remzi : **Muhasebe Organizasyonu**, cilt : 3, Gazi Kitabevi yayınları, Ankara, 1987.
- SAĞLAM, Mehmet : **Örgütsel Değişme**, Türkiye ve Orta Doğu Anne İdaresi Enstitüsü, Doğan Basımevi, Ankara, 1979.
- SEVİLENGÜL, Orhan : **Genel Muhasebe**, Savaş yayınları, 1987.

- PEKİNER, Kamuran : **İşletme Denetimi**, İ.Ü. İşletme Fakültesi, Muhasebe Enstitüsü yayın no : 37, İstanbul, 1984.
- RUE W, Leslie - BYORS L., Loyd : **Management Theory and Applicaiton**, Revised Edition, USA, 1986.
- SIMONS, Harry - KARRENBROCK, Wilbert : **Advanced Accounting**, Fourt Edition, South - Western Publishing Company, Chicago - Dallas, 1968.
- SOYDAN, Hakkı : **Ticaret Şirketleri Muhasebesi**, Örnek Kitabevi, Bursa,1986.
- TENKER, Nejat : **Türkiye'de Holdingler ve Vergi Muhasebesi Açısından İncelemesi**, AİTİA yayınları no: 128, Ankara, 1979.

II. MAKALELER

- ALİSBAH, Hulki : "Holdingler, Kuruluş ve Fonksiyonları" **Sevk ve İdare Dergisi**, Sayı: 44, Nisan 1972.
- BASMACI, Sacit : "Holding Şirket Giderlerinden Yavru Şirketlere Pay Verilmesi Olayının Düşündürdükleri" **Yeni İş Dünyası**, Sayı : 5, Mart 1980.
- BİLGİNOĞLU, Fahir : "Konsern İşletmelerde Finansal Tablolar" **İ.Ü. Muhasebe Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 11, sayı: 42, Kasım 1985.
- ÇARIKOĞLU, Peyami : "Türkiye'de Holdinglerin ve Şubeli İşletmelerin Muhasebe Eğitimi Sorunları, "II. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu", Muhasebe Eğitimi Yayınları, no: 1, İzmir, 1979.
- GÖREN, Ömer : "Holdingleşme Olgusuna Bir Yaklaşım", **Maliye Dergisi**, Sayı: 32, Mart-Nisan 1978.

GÜR, Mehmet : "Sermaye Şirketlerinde Yedek Akçeler ve Ayrılma Esasları"
Mali Sorunlara Çözüm Dergisi, Mart 1985.

POROY, Reha : "Holdingleler", III.Ticaret ve Banka Haftası, Ankara, 13-18
Mayıs 1963.

ŞANVER, Salih : "Holdinglelerin Vergilendirilmesi" **Sevk ve İdare Dergisi**,
Sayı: 44, Nisan 1972.

TEKBAŞ, Şükrü : "Holdinglelerde Yönetim ve Organizasyon" **Sevk ve İdare**
Dergisi, Sayı : 44, Nisan 1972.

TEKİNALP, Ünal : "Tip Sorunu Açısından Holding Kavramı", **İktisat ve Ma-**
liye Dergisi, Cilt: 20, Sayı: 12, 1974.

TEKİNALP, Ünal : "Holdinglelerde Yedek Akçeler" **İktisat ve Maliye Dergi-**
si, Cilt: 26, Sayı: 9, Aralık, 1969.

TOKCAN, Çetin : "Holdingleler" **Sevk ve İdare Dergisi**, Sayı: 115, 1978.

TURGAY, Recep : "Holding Şirketlerde Vergi Problemleri", **Holding Şir-**
ketlerde Denetim ve Vergi Problemleri, İ.Ü. İşletme Fakülte-
si, İstanbul, 1974.

III. DİĞERLERİ

REDHOUSE, İngilizce - Türkçe Sözlük, Redhouse Yayınları, İstanbul.

6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK).

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu.

5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu.

Resmi Gazeteler; Tarih : 14.12.1984 Sayı : 18.435

09.04.1987 Sayı : 19.426

28.08.1987 Sayı : 19.558

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

DOĞRU - YANLIŞ CETVELİ

<u>Sayfa No.</u>	<u>Satır No.</u>	<u>Yanlış</u>	<u>Doğru</u>
3	13	ibaredeki	ibareden
3	13	işletmelerin	işletmeleri,
8	4	senetleri	senetlerini
12	2	komanditler	komanditer
17	15	menopol	monopol
17	dip not	Saydan	Soydan
18	16	durumdaydı	durumdadır
27	20	;	.
27	23	Matrin	Matris
30	18	kısmen	kısmen
30	23-24	grup başkan yardım- cısının sorumluluğuna verilmesi de	-
33	2	çevreye	çevreyle
47	4	tablosi	tablosu
48	14	içinde	için de
50	3	madde de	maddede
56	13	çısından	açısından
56	20	olarakda	olarak da
70	12	ananim	anonim
79	14	topluluğu	topluluğa
80	11	ihtiyaçından	ihtiyacından
82	2	ayni	aynı
83	2	ayni	aynı
85	1	müddesi	maddesi
87	10	pasifine	pasifinde